

Israël en de Palestijnen

Waarom er nog geen vrede is

Ewoud Kieviet
&
Huub Floor

De Tweestatenoplossing vanuit Cultureel en Religieus oogpunt

Literatuuronderzoek bij afstudeerproject
Opleiding Journalistiek
Afstudeerrichting Cultuur & Religie

Christelijke Hogeschool Ede
Oude Kerkweg 100
6717 JS Ede
0318-696300
Afstudeerbegeleider: Alice Kolman
Praktijk begeleider: Bart Noorlander

Ewoud Kieviet
Jagthuisstraat 4A-2
3022 PR Rotterdam
06-46468778
Ewoudkieviet@gmail.com
Studentnummer: 070716
Studiejaar: 5

30 september 2011

Voorwoord

Wij, Ewoud Kieviet en Huub Floor, hebben voor ons afstudeerproject voor de opleiding Journalistiek aan de Christelijke Hogeschool Ede ons verdiept in, en een bezoek gebracht aan Israël en de Palestijnse gebieden. Als ambitieuze, jonge journalisten zijn wij aan de slag gegaan met één van de meest ingewikkelde conflicten van onze tijd.

In Israël hebben twee radioreportages gemaakt voor het EO-programma 'Dit is de dag', dat op Radio 1 wordt uitgezonden. Wij hebben ons hiervoor verdiept in de aanstaande aanvraag van de Palestijnen om erkenning als staat bij de VN en de invloed van de Holocaust op de Israëlische politiek. Beide reportages zijn als bijlage toegevoegd. Het eerste thema, de gang van de Palestijnen naar de VN, en de achterliggende problematiek daarvan is ons hoofdthema voor dit literatuuronderzoek geworden. De achterliggende problematiek die wij hebben onderzocht is: Welke oplossing wordt door de meerderheid van de betrokkenen geprefereerd en waarom komt die niet tot stand?

Om een antwoord te kunnen geven op deze ingewikkelde vraag hebben wij uitgebreid onderzoek gedaan. Wij hebben daarvoor gesproken met zowel politici als burgers in Israël en de Palestijnse gebieden. Daarnaast hebben wij bestaande bronnen, zoals boeken, artikelen en audio- en filmfragmenten onderzocht.

Wij hebben beide met een andere achtergrond en invalshoek gekeken naar de problematiek. Ewoud vanuit cultureel en religieus oogpunt (denkt u aan Jeruzalem en de invloed van religie in Israël) en Huub vanuit maatschappelijk, sociologisch oogpunt (denkt u aan de invloed van de politiek en geschiedenis op de problematiek).

Door middel van het uitgebreid bestuderen van bronnen en opinies hopen wij uiteindelijk met een gedegen antwoord te zijn gekomen op onze vraag, waarover u meer kunt lezen in de inleiding.

Onze dank gaat uit naar onze afstudeerbegeleider op de CHE, Alice Kolman en onze fixer en grote hulp in Israël, Carola Dargan.

Inhoud

Inleiding.....	3
1.1 Inleiding.....	4
1.2 Vroege geschiedenis land Israël / Palestina.....	4
1.3 Israël na de Shoah.....	6
2.1 Inleiding.....	18
2.2 Huidige staat vredesproces.....	18
2.3 Politieke situatie Palestijnse gebieden.....	21
2.4 Politieke situatie Israël.....	26
3.1 Inleiding.....	29
3.2 Tweestatenoplossing.....	29
3.3 Eénstaatoplossing.....	30
3.4 Transferoplossing.....	31
4.1 Inleiding.....	32
4.2 Israël.....	32
4.3 Palestijnen.....	34
4.4 De Arabische regio.....	35
4.5 Verenigde Staten.....	36
4.6 Europa.....	37
4.7 Verenigde Naties.....	38
5.1 Inleiding.....	39
5.2 Politiek.....	39
5.3 Religie.....	42
5.4 Nederzettingen en grenzen.....	44
5.5 Jeruzalem.....	47
5.6 Vluchtelingen.....	49
5.7 Veiligheid.....	51
5.8 Water.....	52
Algemene Conclusie.....	54
Bijlage 1: verklarende woordenlijst.....	57
Bijlage 2: tijdlijn van het conflict.....	58
Bijlage 3: bibliografie.....	60

Inleiding

Het Midden-Oosten is op dit moment hét gebied in beweging. Het langstlopende conflict in die regio, dat tussen Israël en de Palestijnen lijkt echter nog steeds muurvast te zitten. De staat Israël werd 63 jaar geleden uitgeroepen en kende sindsdien amper vrede.

Tijdens onze reis naar Israël is ons duidelijk geworden dat er bij de meerderheid van de bevolking een consensus bestaat over de oplossing van dit conflict, de zogenaamde Tweestatenoplossing.

Deze oplossing wordt al geruime tijd door de internationale gemeenschap, gematigde Israëli'sen gematigde Palestijnen geprefereerd, maar lijkt vast te zitten. Eén van de reportages die wij gemaakt hebben in Israël gaat over de laatste ultieme stap van de Palestijnse Autoriteit. Zij wil namelijk in September bij de VN om erkenning van de Palestijnse staat vragen, Israël is hierop tegen. De onderhandelingen tussen beide landen liggen stil. Er lijkt geen toekomst voor het vredesproces.

In dit literatuuronderzoek proberen wij een antwoord te geven op de vraag:

Wat houdt de tweestatenoplossing op dit moment tegen?

Om op deze brede vraag antwoord te geven hebben wij geprobeerd vanuit onze eigen afstudeerrichting naar de zaak te kijken. Ik heb me vooral beziggehouden met de culturele verschillen tussen de Arabieren en Israëliërs. Ook heb ik gekeken naar de rol van religie in het conflict.

Dit conflict heeft verschillende facetten. Deels gaat het om een cultureel conflict tussen de Arabische landen en het 'Westerse Israël.'

Vaak wordt dit het klassieke conflict genoemd waar 'het Westen' tegenover de Arabische wereld staat. Hoe is die bemoeienis van het Westen met het conflict? Waar komt die bemoeienis vandaan? En hoe staan de Arabieren in de regio tegenover Israël? We kunnen in deze scriptie niet al te uitvoerig ingaan op al deze culturele vragen, maar kunnen ze wel aanstippen in de beantwoording van onze hoofdvraag.

Naast een botsing van verschillende culturen gaat het ook over een land dat heilig is voor drie grote wereldgodsdiensten, namelijk het jodendom, de islam en het christendom. Naar mijn inzien is dit ook één van de voornaamste redenen waarom de hele wereld zich bij dit conflict betrokken voelt. Welke rol speelt religie in dit conflict? Wat betekent het voor deze religies dat een heilige stad als Jeruzalem in de meeste vredesbesprekingen een gedeelde status heeft?

In ons onderzoek wordt ook vanuit maatschappelijk en politiek oogpunt gekeken naar het conflict.

In het Israëliësch-Palestijns conflict draait het uiteindelijk om de oplossing, en die lijkt helder te zijn.

Parlementslid van de Arbeidspartij Avishay Braverman vertelde ons in een interview:

“Iedereen weet dat er maar één oplossing is, de twee staten oplossing. We zullen een symbolisch aantal vluchtelingen accepteren, schadevergoedingen betalen. De nederzettingen blijven voor het grootste deel bestaan, in ruil van extra land voor de Palestijnen in de Negevwoestijn. Jeruzalem zal opgedeeld worden in een Arabisch- en een Joodsdeel en de heilige plaatsen zullen onder internationaal bewind komen te staan. De staat Israël zal een Joodse staat blijven, de Palestijnse een Arabische. Iedereen weet dit, het gebeurt alleen niet.”

Door te kijken naar het proces, onze gesprekken met burgers, schrijvers, jongeren en politici weer te geven en de relevante literatuur te verwerken zullen wij proberen kort en helder aan te geven hoe de situatie nu is en waar de pijnpunten liggen.

Hoofdstuk 1 Globale geschiedenis

1.1 Inleiding

In dit hoofdstuk kijken we naar de geschiedenis van het conflict. De staat Israël bestaat officieel sinds 1948, maar kent een rijke geschiedenis. Vanuit de Bijbel wordt al gesproken over het land Israël en zijn volk. Deze geschiedenis heeft een onlosmakelijke invloed gehad op de Joden en de regio. Maar ook na 1948 is er nog veel gebeurd. De staat Israël heeft veel oorlogen en onrusten gekend die de situatie getekend hebben. In dit hoofdstuk worden de meest relevante periodes uit de geschiedenis naar voren gehaald om een aanzet te geven voor ons onderzoek.

1.2 Vroege geschiedenis land Israël / Palestina

In dit eerste hoofdstuk wordt de vroege geschiedenis van de staat Israël besproken, hiermee bedoelen we de periode voor 1948 toen de huidige staat Israël werd uitgeroepen. Israël is al een heel oud land, dat al zo'n 1000 jaar v Chr. een koninkrijk werd. Daarna is het de bevolking van het land echter een aantal keer verdreven, waardoor deze koninkrijken uit elkaar vielen. Hieronder volgt een chronologisch verslag van de geschiedenis van het Heilige Land.

Als we kijken naar het ontstaan van het land Israël, moeten we ons beroepen op de historische bron van de Thora. Hierin vinden we in Genesis 12:1 de oproep die God ongeveer 2000 jaar v. Chr. aan Abraham deed: "Trek weg uit je land, verlaat je familie, verlaat ook je naaste verwanten, en ga naar het land dat ik je zal wijzen". Dit "beloofde land" werd de thuishaven voor het Joodse volk. Als gevolg van delen uit de Koran en het 'Oude Testament' voor moslims en christenen, zien ook deze gelovigen dit land als 'Het Heilige Land'.

Israël werd voor het eerst door een koning bestuurd in het jaar 1025 v. Chr, door koning Saul. In het jaar 1007 v. Chr. zou Saul's opvolger, koning David, voor het eerst de stad Jeruzalem veroverd hebben op de Jebusieten¹. Hij ging ook vanuit deze stad regeren, na eerst zeven jaar vanuit Hebron te hebben geregeerd. Dat had voordelen omdat de stad hooggelegen is, zodat men vijandelijke legers goed kon zien aankomen².

In het jaar 970 v. Chr. bouwt de zoon van koning David, Salomo de eerste joodse tempel in Jeruzalem. Tussen de tijd van het eerste koninkrijk Israël en de moslimoverheersing in de 7e eeuw, hebben achtereenvolgens de Assyriërs, Babyloniërs, Perzen, Grieken, Romeinen, Sassaniden en Byzantijnen geregeerd in het Heilige Land.

In het jaar 587 v. Chr. worden Jeruzalem en de tempel verwoest, en moet het volk Israël in ballingschap in Babel, deze stad was waarschijnlijk vlakbij het huidige Bagdad in Irak. In 539 v. Chr. mogen de Joden terugkeren en wordt de tweede tempel gebouwd.

In het jaar 67 na Chr. kwam het Joodse volk in opstand tegen de Romeinse bezetting. Het kostte de Romeinen drie jaar om de opstand onder controle te krijgen. Veel Joden vluchtten uit Israël en gingen in ballingschap. Rond het jaar 132 na Chr. komen de Joden voor de tweede maal in opstand tegen Rome onder aanvoering van Bar Kochba. Volgens de Romeinse historicus Dio Cassius kost dat aan Joodse zijde minstens 600.000 doden. Talloze anderen worden gedeporteerd of in slavernij weggevoerd en vele Joodse religieuze en politieke leiders geëxecuteerd. Keizer Hadrianus onderdrukt

¹ Nieuwe Bijbel Vertaling. (2004). Heerenveen: NBG. 1 Kronieken 11:4

² Muller, A. (2009). *Hoe groot mag Israël worden?* Boekencentrum: Zoetermeer. Blz 10-11.

de opstand, verwoest Jeruzalem opnieuw en herbouwt het als de Romeinse stad "Aelia Capitolina". De naam van het land werd veranderd van Israël in Palestina. Het Joodse volk werd verbannen uit het land en kwam terecht in meer dan honderd landen, de zogenoemde diaspora was een feit³.

Na de bekering van Constantijn De Grote verspreidt het christendom zich snel door het land en worden er veel kerken gebouwd, vooral in de periode van 330 tot 634.

In het jaar 636 veroveren de Mohammedanen uit Arabië Palestina en maken ze Jeruzalem na Mekka en Medina tot hun derde heilige stad.⁴ In het jaar 1099 veroveren de Kruisvaders de stad Jeruzalem en stichten daar het Latijnse Koninkrijk. Na verschillende oorlogen tussen kruisvaders en Sultans veroveren de Ottomanen in 1517 Palestina en houden ze dit 400 jaar in bezit.

Ontstaan van Zionisme

In de negentiende eeuw ontstond er een Joodse nationale bevrijdingsbeweging, het zionisme. De zionisten wilden een eigen Joodse staat voor alle Joden. De bekendste zionist was Theodor Herzl, een geassimileerde Jood woonachtig in Wenen. Als journalist moest hij de Dreyfus-affaire gaan verslaan in Frankrijk. Dreyfus was een Franse officier die werd beschuldigd van hoogverraad. Het bleek al vrij snel te gaan om de Joodse identiteit van Dreyfus, waarom hij aangeklaagd werd. Dreyfus bleek later onschuldig te zijn, maar de zaak zorgde voor een ongekende opleving van het antisemitisme, duizenden Fransen riepen 'Dood aan de Joden.' De affaire maakte diepe indruk op Herzl, hij had maar één oplossing, een eigen Joodse staat, gevestigd in Palestina⁵.

Uiteindelijk steunde Engeland de aspiraties van de zionisten in de beroemde Balfour-verklaring, op 2 november 1917. Hierin werd hulp beloofd bij de totstandkoming van een nationaal tehuis voor de Joden in Palestina⁶. De Engelsen hadden Palestina in datzelfde jaar onder hun mandaat gekregen, door in de Eerste Wereldoorlog de Ottomanen te verslaan. Hierna nam de emigratie van Joden naar Palestina toe.

Er was altijd al een groep religieuze Joden achtergebleven in de gebieden rond Jeruzalem. Rond deze tijd kregen Joden en 'Palestijnen' voor het eerst echt met elkaar te maken, en kan de kiem van het huidige conflict worden gevonden. Al zagen de Palestijnen zich toen nog niet als zodanig, maar noemden zij zichzelf Arabieren. Er was dus nog geen nationaal bewustzijn aanwezig. De relatie tussen met name het westerse deel van de Joden en de Arabieren verslechterde. In 1936 kwamen de Arabische inwoners in opstand tegen de immigratie die tot 1939 duurde⁷.

Engeland maakte vlak voor de WO II een politieke draai naar de kant van de Arabieren, mede omdat ze de steun van de Arabische wereld nodig hadden voor de strijd tegen nazi-Duitsland. Engeland schrapte de belofte van een Joods nationaal tehuis in Palestina, en ook werd de emigratie van Joden naar Palestina beperkt tot 15.000 per jaar. Palestina moest een Arabische staat worden met een kleine Joodse minderheid. In 1941 probeerde een groep Duitse Joden alsnog met het schip St. Louis naar Palestina te varen, maar de Engelsen lieten ze niet aan land. Uiteindelijk moest het schip terugkeren naar Europa, waarbij bijna alle op het schip aanwezige Joden werden vermoord door de nazi's⁸.

---

³ Hoogendijk, W. (2001). *Ontknoping*. Vaassen: Medema. Blz 11-12.

⁴ Nasr, S. H. (1998). The Islamic Vision. *The Islamic Quarterly*. Blz. 233-242

⁵ Hoogendijk, W. (2001). *Ontknoping*. Vaassen: Medema. Blz. 13

⁶ Hoogendijk, W. (2001). *Ontknoping*. Vaassen: Medema. Blz. 62-63.

Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 57-58.

⁷ Oordt, R. v. (1997). *Het Midden-Oosten*. Amsterdam: Instituut voor Publiek en Politiek Middle East Research Associates. Blz. 69

⁸ Caestecker, D. F. (2000). De odyssee van St. Louis. *Auschwitz Bulletin*.

Nadat in de Tweede Wereldoorlog de holocaust zich voltrokken had, gaf Engeland zijn mandaat over Palestina terug aan de Verenigde Naties. De VN besloten het gebied te delen in een Joodse en Arabische staat. Dit leidde ertoe dat op 14 mei 1948 de zionisten hun eigen staat Israël konden uitroepen

Israël tijdens het bewind van Koning David en Salomo

Het Brits Mandaatgebied in de periode 1917 – 1947

1.3 Israël na de Shoah

Na de Tweede Wereldoorlog werd de roep om een onafhankelijk staat voor de Joden alleen maar groter. Joden die het zionisme eerder niet steunden deden dit nu wel. Ook was er sprake van invloed op de Amerikaanse en Europese leiders. Door de Holocaust waren zij eerder geneigd om het zionisme te steunen⁹.

Een aantal belangrijke zaken vond plaats na het beëindigen van de Tweede Wereldoorlog. De steun voor het zionisme groeide en de Amerikanen begonnen zich te bemoeien met de Joodse zaak. Ook de publieke opinie werd gunstiger wat betreft een eigen land voor de Joden¹⁰.

In eerste instantie kwam er een comité van Britten en Amerikanen dat een oplossing voor de Joodse holocaustoverlevenden moest vinden. De Anglo-American Committee of Inquiry (AACI) deed zijn onderzoek aan het begin van 1946. In het rapport dat uitkwam in mei 1946 werd de 'one state solution' geopperd en werd geadviseerd direct honderdduizend Joodse overlevenden toe te laten tot Palestina, tot ongenoegen van de Arabieren¹¹. De oplossing die de AACI aandroeg was die van een bilaterale staat zonder een dominerende bevolkingsgroep. Deze oplossing zou er niet komen. De VN zou kort hierna de regie overnemen over het vinden van een oplossing. Toch is het het vermelden waard, omdat hier een serieus beginpunt van de Eénstaatoplossing te vinden is.

De Arabieren waren het niet eens met het toelaten van Joodse vluchtelingen tot Palestina. Al voor de Tweede Wereldoorlog werd gewaarschuwd voor het creëren van een probleem voor de Arabieren door het oplossen van de onderdrukking van de Joden in Europa. Ook na de oorlog verzetten de

⁹ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 107-8

¹⁰ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 105-7

¹¹ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 106-7

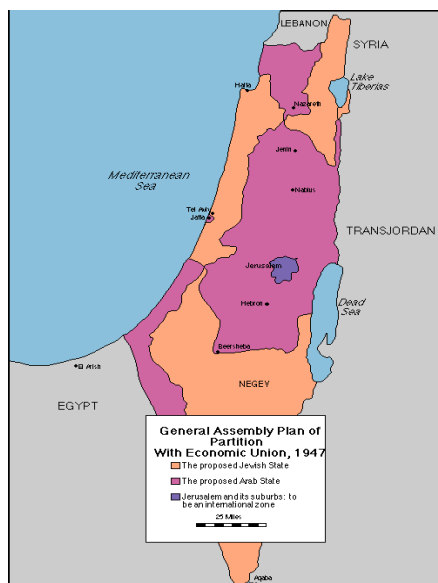
Arabieren zich tegen de toelating van de Joden tot Palestina, vooral de Tweestatenoplossing was een doorn in het oog.¹²

Toch kwam het zover. Begin 1947 nam de VN het zoeken naar een oplossing over van de Britten. Het zogenaamde UNSCOP comité wordt gevormd en deed, net als de AACI eerder, onderzoek onder de verschillende partijen. In het uiteindelijke rapport van 31 augustus 1947 adviseerde UNSCOP de Tweestatenoplossing in te voeren. Ongeveer 55% procent van het mandaatgebied zou de Joodse staat moeten worden, met ongeveer vijfhonderdduizend Joodse en zo'n vierhonderdduizend Arabische inwoners. Jeruzalem diende onder internationaal gezag te komen. Op 29 november 1947 stemde de Algemene Vergadering van de VN met 33 tegen 10 stemmen in met resolutie 181 die pleite voor de Tweestatenoplossing¹³. De tweedeling van het gebied voelde als een overwinning voor de Joden. De Arabische staten waren echter woedend en verklaarden het Arabische Palestina te zullen verdedigen tegen elke prijs¹⁴.

Israël vanaf 30 november 1947

In dit hoofdstuk wordt de geschiedenis van de staat Israël en de ontwikkelingen van dat gebied na 1947 besproken. U heeft hiervoor kunnen lezen hoe de invloed van het zionisme eind 19^e en begin 20^e eeuw aan kracht begon te winnen onder de Joden. Het politieke spel komt na de Tweede Wereldoorlog tot een climax met de oprichting van de staat Israël in 1948. De oprichting ging gepaard met wat vaak de 'onafhankelijkheidsoorlog' wordt genoemd in Israël. Het geweld is sindsdien nooit meer verdwenen. De hierna volgende passages zijn een chronologische weergave van de belangrijke gebeurtenissen die sinds 1948 een rol hebben gespeeld in het conflict, en dat hebben gebracht tot waar het nu is.

Ter verduidelijking zijn hier onder twee kaarten afgebeeld van de landgrenzen van Israël. Het eerste kaartje is dat van de VN resolutie. Het tweede kaartje is Israël in 2010.

¹² Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz 104-5

Bregman, A. (1998). *Israël en de Arabieren*. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 19-20

¹³ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 110

¹⁴ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 109-11
Bregman, A. (1998). *Israël en de Arabieren*. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 19-24

Oorlog van 1947-1948; Onafhankelijkheidsoorlog

Van Arabische en Joodse zijde waren er voorafgaande aan 1947 al jarenlange schermutselingen geweest. De overgang van het Palestijnse mandaat gebied tot twee verschillende staten liep dan ook niet zo vreedzaam als gehoopt. De Arabieren wisten in het beginstadium van de oorlog redelijk succesvolle acties tegen de zionisten uit te voeren. Het was de bedoeling dat Jeruzalem onder internationaal gezag zou vallen, maar de hoofdweg tussen Tel Aviv en Jeruzalem liep door Arabisch gebied. De Arabieren waren hierdoor in staat de weg af te sluiten en zodoende Jeruzalem te 'beleggen'¹⁵.

De Haganah¹⁶ vertegenwoordigde de militaire tak van het zionisme. Deze voorloper van het huidige Israëlisch leger (hierna te noemen IDF¹⁷) was over het algemeen een stuk beter bewapend dan de Arabische milities. Tussen 30 november 1947 en 1948 breidde het geweld zich uit.

Er is veel gedebatteerd over het verloop van deze gevechten en waarom de Israëlische milities uiteindelijk de overwinning behaalden. Vanuit de Joodse kant wordt vaak gesproken van een overwinning van enkelen ten opzichte van velen. De Arabieren spreken echter vaak over een overmacht van beter bewapende Joden.

Een aantal feiten kunnen met enige zekerheid worden vastgesteld.¹⁸

- De Arabieren waren niet in de overgrote meerderheid, zeker in het begin voordat naburige landen mee gingen vechten tegen Israël waren de milities van toekomstig Israël in de meerderheid.
- De Arabieren waren minder gemotiveerd en hadden te maken met slecht en ineffectief leiderschap.
- De Arabische staten (Egypte, Syrië, Iraq, Libanon, Jordanië) die meehielpen in de oorlog streefden ook eigen belangen na die niet overeenkwamen met die van de Arabische bevolking in Palestina.

Op 14 mei 1948 riep Ben-Gurion de staat Israël uit en werd het IDF gevormd. De Arabische staten vielen daarop Israël aan. Op een aantal kleine successen na wisten de Arabische legers echter geen overwinningen te boeken¹⁹. De Israël's veroverden dorp na dorp en in februari 1949 werd op Rhodos een wapenstilstand gesloten tussen Israël en Egypte. In de maanden daarna tekende Israël onafhankelijke verdragen met de overige Arabische naties²⁰.

Aan het einde van de oorlog tussen de nieuw gevormde staat Israël en de Arabische landen hadden de 'nieuwelingen' gewonnen. In plaats van de door de VN in resolutie 181 bedoelde 56% hadden de Israël's nu ongeveer 78% van het gebied in handen²¹. De 'Palestijnen' hadden verloren. De Westelijke Jordaanoever stond nu onder toezicht van Jordanië en de Gazastrook onder controle van Egypte. De

wapenstilstand van 1949 zorgde voor een grote verschuiving in het gebied. Ook ontstond tijdens de oorlog het zogenaamde vluchtelingen probleem, dat tot op heden ten dagen een rol speelt in de

¹⁵ Bregman, A. (1998). *Israël en de Arabieren*. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 25-26

¹⁶ Jewish Virtual Library. The Haganah. Opgeroepen op Augustus 20, 2011, van Jewish Virtual Library: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/History/haganah.html>

¹⁷ Israel Defense Forces. (2011). IDF. Opgeroepen op Augustus 25, 2011, van <http://www.idf.il/english/>

¹⁸ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 112-3

¹⁹ Bregman, A. (1998). *Israël en de Arabieren*. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 40-42

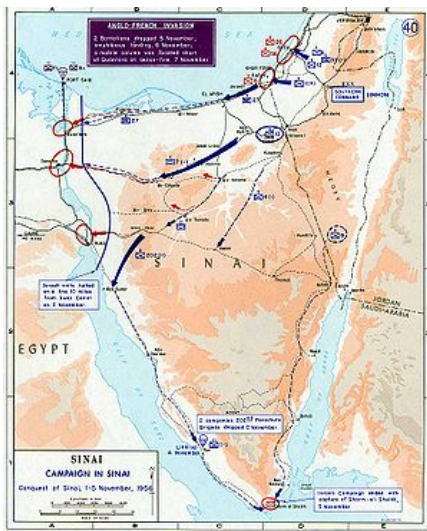
²⁰ Bregman, A. (1998). *Israël en de Arabieren*. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 42-43

²¹ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 113

situatie. Zo'n 750.000 Arabieren waren tijdens de oorlog op de vlucht geslagen naar naburige Arabische staten²². Meer daarover kunt vinden in hoofdstuk 5.

Naast de geografische veranderingen legde de Israëlische zege de basis voor een aantal andere zaken. Zo was er de noodzaak geweest om een leger, het IDF, te vormen, een instituut dat tot op de dag van vandaag veel invloed heeft. Ook werden de buurlanden nadrukkelijk verbonden met het probleem. Enerzijds door de controle van Egypte over de Gaza en van Jordanië over de Westelijke Jordaanoever, anderzijds door de uitgesproken mening van de Arabische wereld dat Israël geen bestaansrecht had en moest verdwijnen.

De aanloop naar en de Suezcrisis van 1956

Tussen 1949 en 1956 worden de Palestijnse belangen langzaam naar de achtergrond verdrongen. De belangen van de Arabische naties ten opzichte van Israël worden daarentegen belangrijker. De belangen van de Palestijnen worden behartigd door de, soms ineffectieve, leiders van de Arabische staten²³. In deze periode is er sprake van een gespannen wapenstilstand die maar niet richting vrede beweegt. Er zijn veel gevallen van guerrilla-aanvallen op Israël en vergeldingsacties van Israël op Arabische gemeenschappen²⁴. De spanning stijgt en een nieuwe botsing tussen Israël en Egypte lijkt onomkeerbaar²⁵, zeker nadat Israël in 1955 een grote vergeldingsactie onderneemt in de door Egypte bezette Gazastrook²⁶.

In 1956 besluit de Egyptische president Nasser om het voor Israël en het Westen zeer belangrijke Suezkanaal te nationaliseren²⁷. Het kanaal is en was onmisbaar en werd in die tijd gedeeltelijk beheerd door een Engels-Franse maatschappij²⁸. Nasser sloot ook de Golf van Akaba af waardoor Israël van de zee werd afgesloten.

Binnen de VN wordt geen oplossing gevonden voor het opgelaaide conflict, omdat de VS en de Sovjet Unie het probleem met diplomatie wilden oplossen, maar Frankrijk, Engeland en Israël niet. Israël besluit om zelf actie te ondernemen. Op 29 oktober worden de Sinaïwoestijn en Gazastrook binnengevallen. Frankrijk en Engeland vallen Egypte via de lucht aan en bezetten belangrijke punten rond het Suez kanaal. Uiteindelijk worden de landen door de VS gedwongen om het geweld te stoppen²⁹.

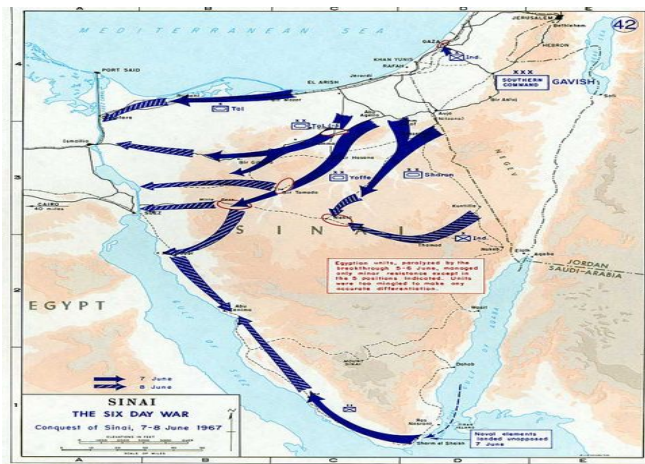
Israël trekt zich terug en ook de troepen rond het kanaal verdwijnen. VN troepen komen hiervoor in de plaats. Het is voor het eerst dat zij dienst doen als vredesbewakers³⁰. Alhoewel de oorlog relatief weinig slachtoffers eist en de gevolgen niet direct wereldschokkend zijn, zijn er wel gevolgen op de lange termijn. Israël had zich gedwongen gezien zelf het initiatief te nemen. Israël realiseerde zich dat het zich in de toekomst zelf zou moeten kunnen verdedigen. De relatie met Egypte is door de

²² Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 115-9
²³ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 132-34
²⁴ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 134-38
²⁵ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 139-41
²⁶ Bregman, A. (1998). *Israël en de Arabieren*. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 58
²⁷ Bregman, A. (1998). *Israël en de Arabieren*. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 60
²⁸ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 141
²⁹ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 142
Bregman, A. (1998). *Israël en de Arabieren*. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 61
³⁰ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 142-43

crisis weer verslechterd. De Sinaïwoestijn, Gazastrook en Golf van Akaba zouden in de volgende oorlog een belangrijke rol spelen.

De aanloop naar en de oorlog van 1967, 'Zesdaagse oorlog'

Richting de tweede grote oorlog van 1967 blijft het conflict zich rond grensschermselingen en de 'waterproblematiek' concentreren³¹. Israël heeft maar een aantal waterbronnen en probeert met ingenieuze plannen hier verbetering in aan te brengen. In 1964 komen de Arabische leiders bijeen in Cairo in het kader van de Arabische Liga³². Op deze bijeenkomst worden een aantal belangrijke beslissingen genomen. Zo wordt de PLO (Palestine Liberation Organization) opgericht³³. Ahmad al-Shuqayri, oud diplomaat, wordt de eerste leider van de PLO³⁴. Een aantal landen pleit voor harde actie richting Israël maar vooral Egypte twijfelt³⁵. Voorlopig wordt gekozen voor een non-militaire aanpak. De waterplannen van Israël worden het doelwit van de Liga. Door de Jordaan rivier te beïnvloeden willen ze Israël's plannen dwarsbomen. Gamal Abdel Nasser, president van Egypte zou een belangrijke rol spelen in het komende conflict. De Liga had een duidelijke boodschap gestuurd: Israël is niet welkom³⁶.

En die boodschap komt duidelijk aan in Israël, vooral als Egypte de Straat van Tiran afsluit (Golf van Akaba). De taal van PLO leider Shukhairy en de Egyptische Nasser is ook helder: Israël dient vernietigd te worden³⁷. Israël voelt zich ernstig bedreigd en uiteindelijk valt het op 5 juni 1967 de Egyptische luchtmacht op de grond aan. In een aantal uur worden bijna alle gevechtsvliegtuigen van de Egyptische burens vernietigd. Kort daarna worden Gaza en de Sinaïwoestijn bezet. Jordanië besluit Jeruzalem te beschieten en vervolgens ook over de grond op te rukken. Jeruzalem wordt

bezet door de Jordaniërs. Israël slaat terug en neemt de heilige stad over en bezet de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook. De zesdaagse oorlog is één van de belangrijkste gebeurtenissen uit de recente geschiedenis in het conflict tussen Israël en de Palestijnen. Van het in 1948 oorspronkelijke 'Palestina' was niets meer over. Israël had alle grond van het toenmalige Brits mandaat gebied in bezit genomen en de hoop op een aparte staat voor de Palestijnen daalde tot een dieptepunt.

Maar voordat het geweld staakt wordt in het noorden ook nog een conflict uitgevochten met Syrië. In de jaren voorafgaande aan de oorlog waren er al meerdere malen schermutselingen in de Golanhoogten met Syrische troepen. Nadat Israël de zege had behaald tegen Egypte en Jordanië werd ook Syrië uitgeschakeld. En wederom was het vernietigen van de luchtmacht van de

³¹ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 143-44

³² Hourani, A. (1991). *De geschiedenis van de Arabische volken*. Londen: British Library. Blz. 430

Smith, C. D. (2009). *Palestine and the Arabic-Israeli conflict*. Blz. 272

³³ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 144

³⁴ Smith, C. D. (2009). *Palestine and the Arabic-Israeli conflict*. Blz. 272

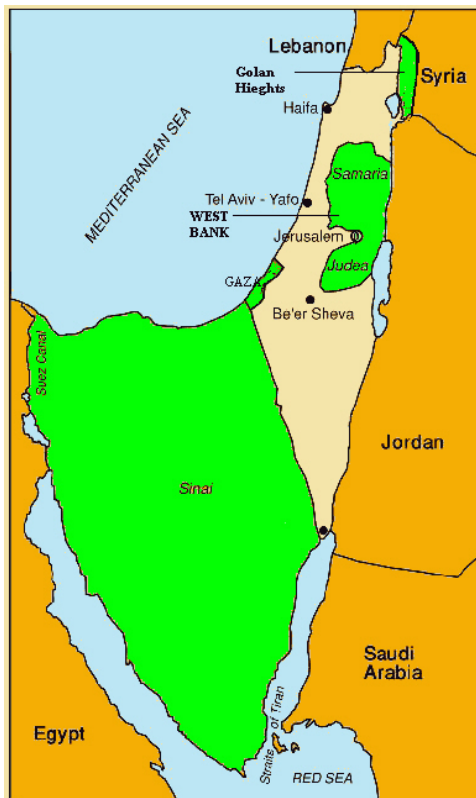
³⁵ Hourani, A. (1991). *De geschiedenis van de Arabische volken*. Londen: British Library. Blz. 430-31

³⁶ Mideast web. (2011). *Arab Alexandria Summit of September 1964*. Opgeroepen op September 5, 2011, van MidEast Web: <http://www.mideastweb.org/arabsummit1964.htm>

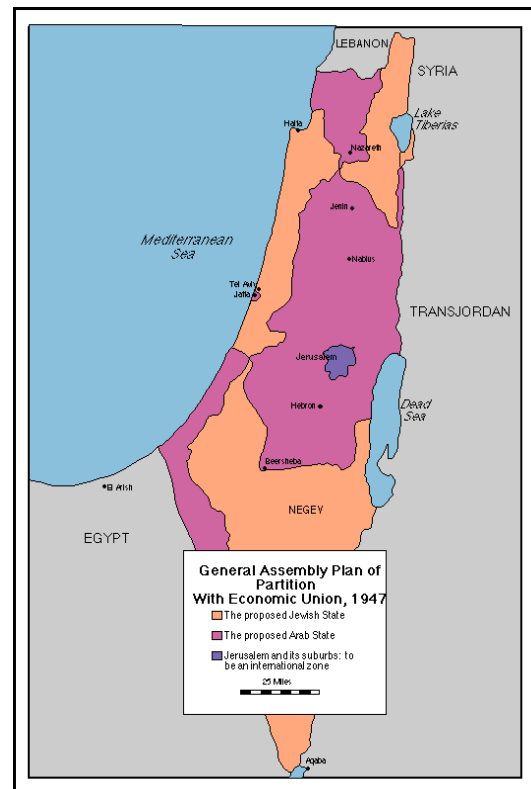
³⁷ PLO. (2011). *The Palestinian national charter*. Opgeroepen op September 6, 2011, van MidEast web: <http://www.mideastweb.org/plocha.htm>

tegenstander de doorslaggevende factor. Toen het leger de Golanhoogten bestormde waren de meeste Syrische troepen al vertrokken. Op 11 juni 1967 eindigde de zesdaagse oorlog. Israël's grenzen waren definitief veranderd. Ook waren weer meer Palestijnse vluchtelingen, waaronder een groot aantal in Jordanië (250.000³⁸). De VN nam in november 1967 de resolutie 242 aan die Israël oproept terug te keren naar de grenzen van voor de oorlog, en die de Arabische wereld oproept Israël te erkennen. De Sinaiwoestijn wordt uiteindelijk terug gegeven aan Egypte, maar de andere gebieden worden ingelijfd en later deels geannexeerd.

Israël na 11 juni 1967 (groen+ beige)

Israël zoals bedoeld in 1947 door de VN (roze)

Gevolgen 'Zesdaagse oorlog'

De oorlog van 1967 heeft tot op de dag van vandaag grote invloed. Tijdens deze oorlog werden de grenzen definitief veranderd. Ten opzichte van het originele VN plan van 1948 bezit Israël in de dagen na de oorlog het gehele oude Britse mandaat gebied. De VN neemt zoals gezegd een nieuwe resolutie aan, maar die laat ruimte voor twijfel. De resolutie roept Israël op om zich terug te trekken uit de bezette gebieden, maar er wordt nagelaten het woord 'alle' toe te voegen. Juridisch ziet Israël zich daarom niet geroepen om zich uit elke millimeter terug te trekken³⁹. De Arabische staten nemen stelling tegen Israël: er kan niet over vrede gepraat worden als Israël zich niet eerst terugtrekt uit 'alle' bezette gebieden. Israël daarentegen wil zich pas terugtrekken als dat voortvloeit uit onderhandelingen over vrede. Het is het begin van het principe: land voor vrede⁴⁰.

Naast de gespannen situatie tussen de Arabische staten en Israël wordt nog een nieuw probleem gecreëerd. In Israël heerst euforie, het gehele grondgebied van het 'oude Israël' is onder controle van

³⁸ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz.145

³⁹ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 148-49

⁴⁰ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 149

de nieuwe 'superstaat' in het Midden –Oosten. Vanuit religieuze en economische oogpunten wordt toestemming gegeven voor het bouwen van nederzettingen in de nieuwe gebieden⁴¹.

De Jom Kipoeroorlog

De Jom Kipoeroorlog, ook bekend als de Oktoberoorlog of de Ramadanoorlog, begon op Jom Kipoer 6 oktober 1973 en duurde tot 22 of 24 oktober, afhankelijk van het oorlogsfront. Jom Kipoer, of Grote Verzoendag, is de heiligste dag van de joodse kalender. De oorlog werd geïnitieerd door een coalitie van Egypte en Syrië die een aanval inzetten tegen Israël. Ook Algerije, Irak, Koeweit, Libië, Marokko, Saoedi-Arabië, Soedan en Tunesië stuurden soldaten, tanks en/of gevechtsvliegtuigen naar de strijd, alhoewel dit voor het grootste deel van symbolische waarde was.⁴²

In het begin van de strijd wisten Egypte en Syrië gebied terug te veroveren dat zij 6 jaar daarvoor hadden verloren, maar uiteindelijk werden zij teruggedreven door Israël. De oorlog had geen grote territoriale gevolgen. De VS en de Sovjet-Unie dwongen de strijdende partijen via de VN tot een wapenstilstand, die uiteindelijk zou zorgen voor permanente vrede tussen Egypte en Israël⁴³. De Arabische staten wisten met deze aanval enigszins hun moraal op te vijzelen, alhoewel er geen grote successen werden geboekt⁴⁴. In Israël wakkerde de oorlog het gevoel van onveiligheid verder aan.

De gevolgen van de Jom Kipoeroorlog waren blijvend. Voor het eerst in de geschiedenis werd er een vredesverdrag tussen een Arabische staat en Israël gesloten. In 1977 bezocht de Egyptische president Sadat Jeruzalem⁴⁵. In 1978 ontmoete Egyptische en Israëlische leiders elkaar in Camp David, Amerika. Er werden daar twee verdragen opgesteld. Het eerste verdrag moest vrede brengen tussen Egypte en Israël. Israël zou zich terug trekken uit de in 1967 veroverde gebieden in de Sinaiwoestijn. Dit verdrag werd uiteindelijk in 1979 getekend. Het andere verdrag was een opzet voor het oplossen van het Palestijnse probleem en een bredere vrede tussen de Arabische staten en Israël. Om verschillende redenen wilden de overige Arabische staten hier echter niks van weten⁴⁶. De PLO werd nog steeds geboycot en zat nooit aan de onderhandelingstafel, terwijl zij in de VN en Arabische wereld wel alom werden gezien als de rechtmatige vertegenwoordiger van de Palestijnse zaak. In deze jaren wist de PLO ook deze autoriteit onder haar eigen bevolking te verkrijgen⁴⁷. Voor Egypte betekende het tekenen van een vrede met Israël, als enig Arabisch land, dat zij ruim 10 jaar werden geboycot binnen de Arabische wereld. De Egyptische president Sadat werd in 1981 vermoord, waarschijnlijk vanwege zijn inzet voor vrede met Israël⁴⁸.

Libanon oorlog 1982

Yasser Arafat werd in 1969 leider van de PLO. Nadat hij verbannen werd uit Jordanië zette de PLO zijn hoofdkwartier op in Beirut, Libanon. Vanuit het zuiden van Libanon voerde de PLO haar acties tegen Israël en de nederzettingen uit. Al geruime tijd was dit een doorn in het oog van de Israëlische regering. Premier Menachem Begin en minister van defensie Ariël Sharon waren op zoek naar een aanleiding om de infrastructuur van de PLO in Libanon aan te vallen⁴⁹. De mislukte moordaanslag op

---

⁴¹ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 150-51

⁴² Wikipedia. (2003, Februari 11). *Wikipedia Jom Kipoeroorlog*. Opgeroepen op Augustus 24, 2011, van Wikipedia: http://nl.wikipedia.org/wiki/Jom_Kipoeroorlog

Bregman, A. (1998). *Israël en de Arabieren*. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 129-31

⁴³ Hourani, A. (1991). *De geschiedenis van de Arabische volken*. Londen: British Library. Blz 435-36

Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 152

⁴⁴ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 162

⁴⁵ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 179

⁴⁶ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 179-82

⁴⁷ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 184

⁴⁸ Bregman, A. (1998). *Israël en de Arabieren*. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 150

⁴⁹ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 185

de Israëlische ambassadeur in Engeland op 3 juni 1982 door Palestijnse terroristen was genoeg aanleiding voor Israël⁵⁰. Op 6 juni 1982 valt Israël Libanon aan. De oorlog die in eerste instantie kort zou duren, mondde uit in een beleg van de hoofdstad Beirut gedurende 7 weken. Israël vernietigde de infrastructuur van de PLO en via bemiddeling van de VS wisten ze uiteindelijk Arafat te dwingen te vertrekken. Samen met de andere PLO leiders vertrok hij en zette hij zijn kantoor op in Tunis, Tunesië⁵¹. De Israëlische regering drong na de oorlog aan op een vredesverdrag met Libanon. De nieuw gekozen president van Libanon, Gemayel, wilde luisteren naar Israël en inleidende gesprekken werden gehouden om tot een verdrag te komen. Voordat er echter een definitief verdrag kon komen werd Gemayel vermoord. De broer van Gemayel werd de volgende president van Libanon maar mede dankzij de aanslag op zijn broer kwam het niet meer tot vrede met Israël.⁵²

1987, Eerste intifada

En zo was er tussen 1945 en 1985 in 40 jaar tijd maar weinig gebeurd om een langlopende vrede in het Midden-Oosten te verwezenlijken. Israël stond onder druk van de hele regio. Alleen met Egypte was er een vredesakkoord, maar de interpersoonlijke relaties tussen de twee volken was verre van ideaal. Achter de schermen probeerden de VS en de Sovjetunie tot een oplossing te komen, maar elk voorstel ketste af. In 1987 was de Palestijnse bevolking het zat. Hun toekomst leek uitzichtloos. En na een ongeluk met een Israëlische legervoertuig op 8 december 1987 waarbij vier Palestijnen werden gedood, brak een golf van protest los⁵³. Deze uitbraak van geweld duurde uiteindelijk tot 1993. Gedurende deze periode vielen er aan beide kanten vele doden en gewonden. De Israëliërs sloegen het geweld met harde hand neer, wat weer zorgde voor meer frustratie bij de Palestijnen. Diezelfde Palestijnen waren inmiddels intern verdeeld. De PLO oefende zijn macht vanuit Tunis (Tunesië) uit. Maar in de bezette gebieden stonden radicale bewegingen op die de terreur uitvoerden. Arafat was niet in staat om deze groepen in de hand te houden.

Deze periode kenmerkte echter ook historische veranderingen ten goede. In 1988 verklaarde Arafat in een speech voor de Algemene Vergadering van de VN dat de PLO geen terreur meer zou gebruiken. Ook erkende hij eerdere resoluties van de VN⁵⁴. Daarnaast droeg Jordanië de zeggenschap en de claim op de Westelijke Jordaanoever over aan de PLO. Door deze stappen werd de PLO voor het eerst in de geschiedenis een onderhandelingspartner voor de VS. Voor Israël was dat nog een brug te ver. Maar in 1991 vond in Madrid wel een baanbrekende conferentie plaats. De regio leek op te schuiven richting vrede. In de nasleep van Madrid werden serieuze pogingen gewaagd om tot een vrede te komen tussen Israël en Jordanië en Israël en Syrië. De vrede tussen Israël en Syrië mislukte, maar tussen Jordanië en Israël kwam het uiteindelijk tot een vredesverdrag in 1994⁵⁵.

In Israël werd de intifada eerst met veel geweld tegengegaan. Maar uiteindelijk kwam de Israëlische premier Yitzhak Rabin tot de conclusie dat dit geen zin had. De internationale gemeenschap en de grote media aandacht zorgde voor veel druk. Het harde optreden werd alom veroordeeld. In Israël groeide het besef dat de gekozen weg misschien toch niet de juiste was. Het idee van de Tweestatenoplossing won aan populariteit. Via achterkameronderhandelingen onder leiding van Noorwegen (Oslo akkoorden), kwam het uiteindelijk op 13 september 1993 tot een ondertekening van een akkoord door Rabin en Arafat. Dit gebeurde in de tuin van het Witte Huis in de VS. Het akkoord tussen de Palestijnen en Israël voorzag in een Tweestatenoplossing. De Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook zouden gedemilitariseerde zones worden, onder politieke controle

---

Bregman, A. (1998). Israël en de Arabieren. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 176-80

⁵⁰ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 185

Bregman, A. (1998). Israël en de Arabieren. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 178

⁵¹ Bregman, A. (1998). Israël en de Arabieren. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 180-84

⁵² Bregman, A. (1998). Israël en de Arabieren. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 186-88

⁵³ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 197-98

⁵⁴ Bregman, A. (1998). Israël en de Arabieren. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 209

⁵⁵ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 203

van de Palestijnse Autoriteit⁵⁶. Israël zou zich uiteindelijk moeten terugtrekken uit deze gebieden. Dit baanbrekende akkoord tussen Arafat en Rabin ging de hele wereld over en werd gezien als een keerpunt in de geschiedenis. Ook kwam het een jaar later dus tot vrede tussen Israël en Jordanië.

Van de Eerste Intifada en Oslo door naar de Tweede Intifada

Toch was het Oslo-akkoord slechts een tussenstap. In de overeenkomst werden afspraken opgenomen over zelfbestuur van de Palestijnse gebieden. Maar over de grote struikelpunten werd alleen afgesproken te onderhandelen. Pijnpunten als Jeruzalem, de nederzettingen, vluchtelingen en dergelijke werden niet opgelost. Er werd slechts afgesproken dat een oplossing in de toekomst alleen tot stand kon komen via onderhandelingen tussen beide partijen.

Het optimisme na het Oslo akkoord was groot. In Israël werden grote vredesmanifestaties gehouden, waarbij premier Rabin regelmatig aanwezig was. Dit optimisme werd ruw verstoord op 5 november 1995 toen Rabin na afloop van één van deze vredesdemonstraties werd vermoord door een Joodse nationalist⁵⁷. In de aanloop naar de aanslag waren er al incidenten geweest van zogenaamde anti-Oslo groeperingen aan de zijde van de Palestijnen en van Israël. De moord op Rabin was echter de grootste slag voor het vredesproces. Na de moord op Rabin wordt zijn rechterhand Shimon Perez premier, maar hij verliest de vervroegde verkiezingen. In 1996 komt Netanyahu voor het eerst aan de macht als premier van Israël⁵⁸. Alhoewel Netanyahu sommige afspraken van het Oslo akkoord nakomt lijkt het vredesproces steeds verder vast te lopen. Zijn beleid ten opzichte van de onderhandelingen en het beleid op nationaal gebied slaan niet aan. In 1999 komt Ehud Barak als leider van de Arbeidspartij aan de macht⁵⁹. En in 2000 reist hij af naar Camp David (VS) om samen met president Clinton en Arafat te onderhandelen over een definitief akkoord op de punten die waren open gelaten in het Oslo akkoord.

Tweede intifada

In 2000 probeert Clinton tegen het einde van zijn Amerikaans presidentschap de weg naar vrede weer glad te strijken en nodigt hij Arafat en Barak uit om in Camp David te praten over een definitief verdrag. In dit verdrag moeten vergaande afspraken komen op het gebied van vluchtelingen, Jeruzalem, grenzen en veiligheid. Maar hoewel de sfeer bij de onderhandelingen goed lijkt te zijn, komt het niet tot een akkoord⁶⁰. De meest gehoorde uitleg van de gebeurtenissen is dat Arafat uiteindelijk een riant aanbod van Israël naast zich neer heeft gelegd. Er is nooit een officiële verklaring gekomen van wat er precies op papier stond, maar de Amerikanen en Israël spraken van het meest riante aanbod uit de geschiedenis. De Israëli's zouden de Gazastreek, grote gedeelten van de WJO en een deel van Oost Jeruzalem hebben aangeboden. Ook zouden zij bereid zijn geweest een aantal vluchtelingen op te nemen en de rest financieel te compenseren⁶¹. Arafat verlaat echter de onderhandelingen en geeft nooit een eenduidige uitleg waarom.

---

⁵⁶ Palestine Facts. *Palestine Facts: Details of the Oslo Accords*. Opgeroepen op Augustus 22, 2011, van Palestine Facts:

http://www.palestinefacts.org/pf_1991to_now_oslo_accords.php

Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 204-05

Bregman, A. (1998). Israël en de Arabieren. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 274-75

⁵⁷ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 206

Bregman, A. (1998). Israël en de Arabieren. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 288

⁵⁸ Bregman, A. (1998). Israël en de Arabieren. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 294-95

⁵⁹ Israel ministry of Foreign Affairs. (1999, mei). *Israeli Election results 1999*. Opgeroepen op September 6, 2011, van Israel ministry of Foreign Affairs: <http://www.mfa.gov.il>

MERIA Barry Rubins. (1999). *Analysis of the Israeli elections (1999)*. Opgeroepen op September 6, 2011, van Middle East Review of Internal Affairs: <http://meria.idc.ac.il/journal/special/99elections.html#ISRAEL>

⁶⁰ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 207

⁶¹ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 207

Youtube EnEvighet7 (conservative clip maker). (2009, September 13). *Youtube: Arafat Peace Talks at Camp David (Israeli point of view)*. Opgeroepen op September 1, 2011, van Youtube:

<http://www.youtube.com/watch?v=HcSYUitDdZc>

Volgens Palestijnse bronnen moesten zij na het ondertekenen het volledige recht op terugkeer opgeven, er zouden in de toekomst geen claims tegen Israël meer mogen worden ingediend. Ook zou de deling van Oost-Jeruzalem ongunstig zijn. Het lijkt dat Arafat deze punten niet durfde of kon opgeven⁶².

De onderhandelingen mislukken en als oppositieleider Sharon op 28 september de Tempelberg bezoekt breekt de tweede Intifada uit⁶³. De Palestijnen zijn woedend. In het hele land vinden hevige rellen en gevechten plaats. Het geweld escaleerde al snel en de tweede Intifada was een feit⁶⁴. De Palestijnse brigades van Hamas en Fatah nemen de wapens op en plegen veel aanslagen. Israël slaat keer op keer terug. Nadat Palestijnen twee Israëlische soldaten lynchen en er in 1 maand meer dan honderd Israël'issen nevelen, lanceert Israël in 2002 een grote militaire campagne⁶⁵. Deze campagne leidt tot het bombarderen van doelen in de Gazastrook en de WJO, invallen in vluchtelingenkampen, bezetting van Palestijnse steden op de WJO en het belegeren van het hoofdkwartier van Arafat in Ramallah. De tweede Intifada kent een grotere spiraal van geweld dan de Eerste Intifada⁶⁶. Ditmaal hebben de Palestijnen hun eigen veiligheidstroepen, die bewapend zijn en onder de noemer van militante brigades mee doen in de strijd. Ook de Arabieren binnen Israël doen mee aan de strijd. Daardoor is er ook sprake van geweld van binnenuit.

In Israël verliest Barak ondertussen zijn krediet bij de kiezers. Samen met Arafat doet hij nog een wanhopige poging om tot een akkoord te komen. In Egypte wordt wekenlang onderhandeld, maar uiteindelijk is er niet genoeg tijd⁶⁷. Barak treedt af en verliest de verkiezingen. Sharon wordt de nieuwe premier van Israël en Likod is terug aan de macht⁶⁸. Sharon weigert Arafat te ontmoeten. In 2002 lanceert Sharon de eerder genoemde grote militaire campagne, genaamd 'Operation Defensive Shield'.

Ook 2003 en 2004 staan in het teken van geweld. Arafat wordt door de VS en Israël gedwongen om een stap terug te doen omdat hij niet in staat is het geweld aan Palestijnse zijde te stoppen. Abbas

---

⁶² Palestine remembered . (2001, Augustus 2). *Why did Arafat reject Barak's 'generous' offer at Camp David (Palestinian point of view)*. Opgeroepen op September 1, 2011, van Palestinerememberd.com:

<http://www.palestineremembered.com/Acre/Palestine-Remembered/Story416.html>

Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 207

Martin Sieperman. (2000, Augustus 2). *Volkskrant Opinie: Arafat staat na Camp David met zijn rug tegen de muur*. Opgeroepen op September 2, 2011, van Volkskrant.nl:

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/archief/article/detail/551691/2000/08/02/Arafat-staat-na-Camp-David-met-zijn-rug-tegen-de-muur.dhtml>

NOS redactie. (2000). *NOS Jaaroverzicht 2000* Tijdcode: 30:35 - 38:20 Over Camp David en 2e intifada. Opgeroepen op september 3, 2011, van <http://nos.nl/video/205545-het-jaaroverzicht-van-2000.html>

⁶³ NOS redactie. (2000). *NOS Jaaroverzicht 2000* Tijdcode: 30:35 - 38:20 Over Camp David en 2e intifada. Opgeroepen op september 3, 2011, van <http://nos.nl/video/205545-het-jaaroverzicht-van-2000.html>

Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 207-08

CANVAS. (2010, Juni 7). *Sharon naar de tempelberg 2*. Opgeroepen op Augustus 25, 2011, van Youtube: <http://www.youtube.com/watch?v=aW3bpiDumgU>

CANVAS. (2010, Juni 7). *Sharon naar tempelberg 1*. Opgeroepen op Augustus 25, 2011, van Youtube: <http://www.youtube.com/watch?v=AEC1PLg2KMI>

⁶⁴ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 208-09

⁶⁵ Israel-Palestina informatie. (2011, Juni 19). *De Gaza oorlog - Operatie 'Cast lead'*. Opgeroepen op Augustus 30, 2011, van Israel-Palestina Informatie : http://www.israel-palestina.info/gaza_oorlog.html

⁶⁶ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 208 (EXTRA BRON NODIG)

⁶⁷ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 207

⁶⁸ The Telegraph Alan Philips. (2001, Februari 7). *The Telegraph Israel elects Sharon in poll landslide*. Opgeroepen op Augustus 28, 2011, van The Telegraph: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/israel/1321543/Israel-elects-Sharon-in-poll-landslide.html>

wordt premier en probeert controle uit te oefenen op de gewapende milities⁶⁹. Toch stopt het geweld niet. Pas als in november 2004 Arafat komt te overlijden lijkt er een einde te komen aan de golf van geweld. Begin 2005 wordt Abbas gekozen als president en komt hij tot een wapenstilstand met Israël. Deze wapenstilstand is echter niet totaal. Hamas weigert zich te houden aan de gemaakte afspraken met Israël en blijft raketten afschieten op doelen in Israël⁷⁰.

Sharon begint in 2005 aan de eenzijdige terugtrekking uit de Gazastrook. Dit plan is in Israël niet populair. Toch zet Sharon door en laat hij alle nederzettingen slopen en trekken alle Israëlische troepen zich terug. In september 2005 is de terugtrekking een feit⁷¹. Israël sluit de Gazastrook af door alle grensposten in bezit te houden en een zeeblokkade te installeren. Met deze gewaagde zet hoopte Sharon een einde te maken aan de constante raketaanvallen op Israël. Deze hoop is echter ijdel. Hamas zet het geweld door en ondanks een aantal eenzijdige wapenstilstanden zijn de raketaanvallen tot op de dag van vandaag nog niet gestopt.

Hamas buit de terugtrekking van Israël politiek gezien uit. In 2006 winnen ze de parlementsverkiezingen van Fatah⁷². Hamas claimt in de campagne dat het terugtrekken van Israël een bewijs is van het winnen van de tweede Intifada. Over het specifieke einde van de tweede intifada is men het niet eens. Het geweld nam af na de dood van Arafat in 2004. In 2005 kwam na de verkiezing van Abbas een wapenstilstand, maar die werd steeds weer geschonden. Het terugtrekken van Israël uit de Gazastrook is een derde moment dat gekozen kan worden als het einde van deze turbulente opstand.

De tweede Intifada heeft grote gevolgen gehad⁷³.

- Er is een nieuwe machtsverhouding ontstaan in Palestijns gebied
- De Gazastrook is ontruimd
- Het vertrouwen tussen beide partijen, voorzichtig gecreëerd na het Oslo akkoord, is vernietigd
- De Palestijnse economie is totaal ingestort
- De vredesbeweging in Israël is gedecimeerd
- Israël begint aan de bouw van de controversiële 'muur'

Gaza oorlog

Na de tweede Intifada keert de rust enigszins terug in de regio. Israël en de PA op de WJO proberen langzaam de onderhandelingen weer op gang te brengen. Na de splitsing van macht en controle tussen Fatah en Hamas, gaat Fatah onder leiding van Abbas en Fayyad aan de slag met de wederopbouw en reorganisatie van de WJO⁷⁴. De Gazastrook komt onder controle van Hamas. De interne machtsstrijd tussen Fatah en Hamas en de ontwikkeling van de Palestijnse gebieden worden besproken in Hoofdstuk 2.2.

---

⁶⁹ BBC News. (2009, Augustus 4). *BBC Profile: Fatah Palestinian movement*. Opgeroepen op September 1, 2011, van BBC news: http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/middle_east/israel_and_the_palestinians/profiles/1371998.stm

⁷⁰ Intelligence and Terrorism Information Center at the Israel Intelligence Heritage. (2007, December). *Rocket threat from Gaza 2000-2007*. Opgeroepen op September 2, 2011, van http://www.terrorism-info.org.il/malam_multimedia/English/eng_n/pdf/rocket_threat_e.pdf

⁷¹ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 210

⁷² NOS redactie. (2006, Januari 26). *NOS Hamas claimt overwinning*. Opgeroepen op September 2, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/54263-hamas-claimt-overwinning.html>

⁷³ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 210

⁷⁴ Rubinstein, D. (2010, Februari 23). *Wikileaks Voorbereiding gesprek tussen Dep. Secretary Lew en Abbas/Fayyad*. Opgeroepen op September 05, 2011, van Cablegate: <http://www.cablegatesearch.net/cable.php?id=10JERUSALEM329&q=israel>

Hamas blijft vanuit de Gazastrook aanvallen uitvoeren op Israël. Hamas is het niet eens zijn met de blokkade van het gebied door Israël. Israël controleert alle grensposten en heeft de Gazastrook van de zee afgesloten. Daarmee hebben zij controle over alle toegangswegen tot het gebied en is Israël instaat om te bepalen welke personen en goederen de Gazastrook in en uit gaan. Ook heeft Hamas te maken met een geldtekort vanwege de bevroren hulp van donorlanden. De aanhoudende beschietingen op Israël leiden uiteindelijk tot nog een gewelddadig conflict, de Gaza Oorlog van 2008. Op 27 december van dat jaar besluit Israël een grootscheepse militaire actie uit te voeren tegen de infrastructuur van Hamas⁷⁵. Gedurende een aantal dagen wordt de Gazastrook zwaar gebombardeerd. Op 3 januari 2009 trekken grondtroepen van Israël het gebied binnen⁷⁶. Gedurende twee weken woedt er een hevige oorlog tussen Hamas en het IDF. De strijd wordt uitgevochten in de starten van Gazastad en op andere druk bewoonde gebieden en steden⁷⁷. De oorlog eist een groot aantal burgerslachtoffers, vooral aan Palestijnse zijde⁷⁸. Op 17 januari trekt het IDF zich terug en kondigt Israël een eenzijdige wapenstilstand af. Hamas doet een dag later hetzelfde⁷⁹.

Alhoewel Israël slaagt in zijn opzet om de infrastructuur van Hamas aan te pakken, is de oorlog niet geheel succesvol. Internationaal is er veel kritiek op de aanpak van Israël en het hoge aantal burgerslachtoffers⁸⁰. Israël is het hier niet mee eens, zij rechtvaardigen de actie en blijven bij hun punt dat het nodig was om de grootschalige raketbeschietingen van Hamas tegen te gaan. Hamas bleef echter wel aan de macht in Gazastrook, waar de humanitaire situatie alleen maar slechter werd. Ook worden er tot op de dag van vandaag nog steeds raketten afgeschoten op Israël⁸¹.

---

⁷⁵ Polak, I. (2008, December 29). Roes in Israël, wanhoop in Gaza. *Trouw*.

Burghoorn, A. (2008, December 29). Israël-Hamas: harde klap, vaag doel. *Volkscrant*.

Israel-Palestina informatie. (2011, Juni 19). *De Gaza oorlog - Operatie 'Cast lead'*. Opgeroepen op Augustus 30, 2011, van Israel-Palestina Informatie : http://www.israel-palestina.info/gaza_oorlog.htm

⁷⁶ Burghoorn, A. (2009, Januari 5). Leger Israël dringt Gaza diep binnen. *Volkscrant*.

⁷⁷ The Independent redactie. (2009, Januari 9). *The Independent Israel forces biscet Gaza and surround biggest city*.

Opgeroepen op Augustus 20, 2011, van The Independent : <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/israeli-forces-bisect-gaza-and-surround-biggest-city-1224897.html>

The Sidney Morning Herald J. Koutsoukis. (2009, Januari 4). *The Sidney Morning Herald Israeli troops enter Gaza*.

Opgeroepen op Augustus 21, 2011, van The Sidney Morning Herald: <http://www.smh.com.au/news/world/israeli-troops-enter-gaza/2009/01/04/1231003816897.html>

⁷⁸ REUTERS UK. (2009, Januari 5). *REUTERS Timeline Israel-Hamas violence since truce ended*. Opgeroepen op Augustus 21, 2011, van REUTERS UK: <http://uk.reuters.com/article/2009/01/05/uk-palestinians-israel-gaza-timeline-idUKTRE50423320090105>

⁷⁹ Burghoorn, A. (2009, Januari 19). Niemand heeft zijn zin gekregen in Gaza. *Volkscrant*.

⁸⁰ Human Rights Council. (2009). United Nations Fact-Finding Mission on the Gaza Conflict. UN.

⁸¹ NOS journaal. (2009, Januari 29). *NOS Opnieuw raketten afgevuurd op Israël*. Opgeroepen op Augustus 27, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/18800-opnieuw-raketten-afgevuurd-op-israel.html>

NOS Sander van Hoorn. (2010, Maart 18). *NOS Radio Sander van Hoorn over raketaanval op Israël*. Opgeroepen op September 2, 2011, van NOS: <http://nos.nl/audio/144675-sander-van-hoorn-over-raketaanval-op-israel.html>

Hoofdstuk 2 Hoe staat het ervoor?

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de huidige situatie van het conflict. Allereerst zal er een kort overzicht worden gegeven van de status van het vredesproces. In hoofdstuk 2.2. wordt besproken wat de laatste onderhandelingsrondes waren en wat waren de gevolgen daarvan zijn. Ook wordt daar bekeken wat de internationale opstelling is ten opzichte van het vredesproces en welke handelingen worden verricht om dit proces weer uit het slop te trekken?

In hoofdstuk 2.3 en 2.4 wordt ingegaan op de politieke en economische situatie in de Palestijnse gebieden en Israël. Hoe is de politieke macht verdeeld en welke invloed heeft dat op de situatie?

2.2 Huidige staat vredesproces

Het vredesproces zit momenteel muurvast. Althans, zo lijkt het. De laatste ontwikkelingen spelen zich af rondt het plan van de Palestijnen om in September bij de VN om erkenning van de Palestijnse staat te vragen en het opnieuw oplaaiend geweld. Ongeveer 110 van de 192 landen van de VN hebben aangegeven het plan waarschijnlijk te zullen steunen⁸². Israël, de VS, Nederland en een aantal andere landen zullen het plan zoals het er nu naar uitziet niet steunen.⁸³

In het hoofdstuk 5 wordt dieper ingegaan op de vraag waarom de onderhandelingen vastzitten. Op deze plek wordt slechts de situatie van de afgelopen jaren geschetst. Uitgangspunt is de conferentie in Annapolis (VS) op 11 november 2007. Daar kwamen onder toezicht van toenmalig Amerikaanse president George W. Bush de leiders van de partijen in het conflict bijeen om het vredesproces weer op gang te krijgen.

Bush maakte na afloop van die conferentie bekend dat beide partijen weer met elkaar wilden gaan onderhandelen:

{{ Israël and the Palestinian Authority agreed Tuesday to immediately launch peace negotiations in order to reach an agreement by the end of 2008, according to a joint statement agreed upon in last-ditch efforts at the U.S.-sponsored Middle East peace conference in Annapolis, Maryland. [...] "We agreed to immediately launch good faith, bilateral negotiations in order to conclude a peace treaty resolving all outstanding issues, including core issues, without exception." }}⁸⁴

Na de conferentie Annapolis zoeken Israëlisch premier Ehud Olmert en Palestijns president Mahmoud Abbas toenadering en wordt er duidelijk gesproken over een Tweestatenoplossing met de grenzen van 1967 als uitgangspunt.⁸⁵ De gesprekken van 2008 liepen echter niet zoals gewild en het bleek dat het vredesproces niet op gang te brengen was. De Gaza oorlog (zie Hoofdstuk 1) zorgde ervoor dat er een totale stilstand kwam in het vredesproces.

---

⁸² Aljazeera English. (2011, Mei 25). *Aljazeera Abbas: Palestine to go to UN in September*. Opgeroepen op Juni 2, 2011, van Aljazeera: <http://english.aljazeera.net/news/middleeast/2011/05/2011525105036617619.html>

⁸³ Klis, H. (2011, Juli 16). *NRC VN moet afzien van veto Palestijnse staat*. Opgeroepen op September 3, 2011, van NRC Handelsblad: <http://www.nrc.nl/nieuws/2011/07/16/vs-moeten-afzien-van-veto-op-palestijnse-staat/>

⁸⁴ Wikipedia. (2007, November). *Wikipedia Annapolis Conference*. Opgeroepen op Augustus 27, 2011, van Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Annapolis_Conference

⁸⁵ Uni, A. (2007, November 27). *Haaretz Israël and PA agree to strive for deal by end of 2008*. Opgeroepen op Augustus 26, 2011, van Haaretz.com: <http://www.haaretz.com/news/israel-pa-agree-to-strive-for-deal-by-end-of-2008-1.234086>

Hierna werden verschillende vredesinitiatieven ingezet, zo werd er eind 2008 een nieuwe Midden-Oostenconferentie aangekondigd in Moskou.⁸⁶ Die conferentie kwam er echter nooit. In de tussentijd hadden de Verenigde Staten een nieuwe president in Barack Obama en werd later in 2009 Benjamin Netanyahu de nieuwe premier van Israël. Begin 2009 begon Obama zich persoonlijk te bemoeien met de kwestie. Hij stelde George Mitchell aan als speciaal afgezant voor het Midden-Oosten. Ook dit bracht uiteindelijk niet het gewenste resultaat. Mitchell keerde in september 2009 met lege handen terug uit het Midden-Oosten⁸⁷.

Belangrijkste struikelblok in het op gang brengen van de onderhandelingen was de zogenaamde bouwstop. Israël weigerde het bouwen van nieuwe huizen in Oost-Jeruzalem en op de Westelijke Jordaanoever volledig stil te leggen. De Palestijnen hielden vast aan de eis dat zij niet over vrede wilden praten zolang er door Israël gebouwd werd in bezet gebied. Pas eind 2009 ging Israël over tot een tijdelijke bouwstop.⁸⁸

In maart 2010 keurt Israël de bouw van een aantal huizen op de Westelijke Jordaanoever goed⁸⁹. Op dezelfde dag geven beide partijen aan de Amerikaanse gezant Mitchell aan dat ze indirect met elkaar in gesprek willen gaan. In de maanden daarna wordt een gezamenlijk overleg voorbereid. Dit overleg komt er uiteindelijk nooit. De bouwstop die Israël had afgegeven liep eind september 2010 af en werd tot grote teleurstelling van de VN, VS en de Palestijnen niet verlengd⁹⁰. Israël verlengde de bouwstop niet omdat zij vonden dat de Palestijnen niet genoeg hadden gedaan om het geweld te stoppen.

Begin oktober besluit Abbas zich terug te trekken uit de vredesonderhandelingen. De Palestijnen willen niet verder praten zolang er geen sprake is van een algehele bouwstop. De Israël's daarentegen eisen van Abbas dat hij de Joodse identiteit van de staat Israël erkent, voordat zij over een nieuwe bouwstop willen nadenken.⁹¹

Begin 2011 lekken de zogenaamde Palestine Papers uit. Dit zijn documenten waaruit blijkt dat de Palestijnen bereid waren om meer concessies te doen dan tot nu aangenomen werd. Alhoewel de authenticiteit van de documenten in twijfel wordt getrokken, lijkt het erop dat de Palestijnen zich in de loop der jaren wat coulanter hadden opgesteld⁹². De Palestijnen op hun beurt ontkennen echter de inhoud van de 'papers'. Of de inhoud kloppend is blijft onduidelijk. De PLO ontkent dat het om

---

⁸⁶ NOS redactie. (2008, November 9). *NOS Middenoosten conferentie in Moskou*. Opgeroepen op Augustus 25, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/79620-middenoostenconferentie-in-moskou.html>

NOS redactie. (2008, Januari 14). *NOS Vredesoverleg in Jeruzalem begonnen*. Opgeroepen op Augustus 27, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/66827-vredesoverleg-in-jeruzalem-begonnen.html>

⁸⁷ NOS redactie. (2009, September 18). *NOS Missie Mitchell blijft zonder succes*. Opgeroepen op Augustus 25, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/94977-missie-mitchell-blijft-zonder-resultaat.html>

⁸⁸ Burghoorn, A. (2009, September 26). *Volkskrant Israël bereid tot beperkte bouwstop*. Opgeroepen op Augustus 26, 2011, van Volkskrant: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2664/Nieuws/archief/article/detail/360702/2009/11/26/Israël-bereid-tot-beperkte-bouwstop.dhtml>

⁸⁹ Kalman, M. (2010, Maart 11). *The Telegraph Israël Palestine peace talks break down over settlement row*. Opgeroepen op Augustus 26, 2011, van The Telegraph: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/israel/7419607/Israël-Palestine-peace-talks-break-down-over-settlement-row.html>

⁹⁰ NOS redactie. (2010, September 27). *NOS Teleurstelling over besluit Israël*. Opgeroepen op Augustus 26, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/187633-teleurstelling-over-besluit-israel.html>

⁹¹ Abby. (2010, Oktober 3). *PLO roept Abbas op vredesoverleg te staken*. Opgeroepen op Augustus 24, 2011, van Israël en Palestijnen Nieuws blog: <http://israel-palestijnen.blogspot.com/2010/10/plo-roept-abbas-op-vredesoverleg-te.html>

NOS journaal. (2010, December 8). *NOS Crisis bij vredesbesprekingen*. Opgeroepen op Augustus 27, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/203781-crisis-bij-vredesbesprekingen.html>

NOS redactie. (2010, Oktober 23). *NOS VN gezant "Palestijnse staat is een illusie"*. Opgeroepen op Augustus 27, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/193234-vngezant-palestijnse-staat-is-een-illusie.html>

⁹² NOS redactie. (2011, Januari 24). *NOS Palestijnen waren bereid tot meer concessies*. Opgeroepen op Augustus 23, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/213746-palestijnen-waaren-bereid-tot-meer-concessies.html>

juiste informatie gaat, mogelijk ook uit angst voor de eigen bevolking. De Palestijnse bevolking en Hamas nemen het de autoriteiten kwalijk dat zij tot concessies bereid waren, zonder dat de bevolking dit ook perse steunde. Ook in Israël is er een belang bij het ontkennen van de juistheid van de informatie. Als de Palestijnen daadwerkelijk belangrijke concessies wilden doen, lijken de Israëli's schuldig aan het frustreren van de onderhandelingen. Uiteindelijk levert het lekken van de informatie geen doorbraak en is er geen doorstart van het vredesproces.

In mei van 2011 reist premier Netanyahu naar de VS. Hij praat daar met president Obama en geeft een belangrijke speech voor het Amerikaanse congres. In deze speech zegt Netanyahu dat Israël bereid is om pijnlijke concessies te maken om vrede dichterbij te brengen⁹³. Hij heeft het over afstaan van oorspronkelijk Joods land in ruil voor een vrede. Obama pleit in de zelfde week echter voor een oplossing op basis van de grenzen van voor 1967, dit wijst Netanyahu af. Deze grenzen zijn volgens hem onverdedigbaar. De botsing tussen Netanyahu en Obama is tekenend voor de huidige impasse in de onderhandelingen. Ook de Palestijnen wijzen de woorden van Netanyahu af, zij willen alleen onderhandelen op basis van de grenzen voor van 1967.⁹⁴ Het rode en oranje gebied in het kaartje zijn de gebieden veroverd in de oorlog van 1967. Het lichtblauwe territorium is het land Israël na de onafhankelijkheidsoorlog van 1949

De laatste ontwikkeling in het vredesproces is de eenzijdige aanvraag van het permanente lidmaatschap van de VN door de Palestijnen. De Palestijnse president Abbas heeft op 23 september 2011 bij de VN die aanvraag gedaan⁹⁵.

Hiermee proberen de Palestijnen als land erkent te worden door de rest van de wereld en hun morele en juridische positie te verbeteren. Het plan van een eenzijdige aanvraag tot erkenning bij de VN bestaat al een aantal jaar. Het plan is geboren uit onvrede van de voortgang van het vredesproces. De Palestijnen zijn van mening dat er structurele oplossing wordt gevonden via onderhandelingen met Israël en dat de tijd rijp is dat de Palestijnen erkenning van hun staat krijgen⁹⁶. Het plan kreeg in de loop der tijd steeds serieuze vormen, wat op 23 september uiteindelijk zorgde voor de officiële aanvraag.

De stap is eenzijdig omdat Israël en de VS tegenstanders zijn van de aanvraag. Beide landen zijn van mening dat de erkenning van een Palestijnse staat alleen tot stand kan komen via bilaterale onderhandelingen tussen Israël en de Palestijnen⁹⁷. Obama heeft herhaaldelijke aan gegeven een voorstander te zijn van een Palestijnse staat. Hij vindt echter ook dat eenzijdige stappen zinloos zijn.

⁹³ NOS journaal. (2011, Mei 24). *NOS Netanyahu bereid tot pijnlijke concessies*. Opgeroepen op Mei 25, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/243089-netanyahu-bereid-tot-pijnlijke-concessies.html>

⁹⁴ Haaretz. (2011, Mei 24). *Haaretz: Palestinians: Netanyahu speech to U.S. Congress is obstacle to peace*. Opgeroepen op September 2, 2011, van Haaretz: <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/palestinians-netanyahu-speech-to-u-s-congress-is-obstacle-to-peace-1.363859>

⁹⁵ NOS redactie. (2011, September 23). *NOS Abbas vraagt VN om erkenning staat*. Opgeroepen op September 23, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/275375-abbas-vraagt-vn-om-erkenning-staat.html>

⁹⁶ NOS redactie. (2011, September 23). *NOS Vijf vragen over Palestijns VN-lidmaatschap*. Opgeroepen op September 23, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/275291-vijf-vragen-over-palestijns-vnlidmaatschap.html>

⁹⁷ NOS redactie. (2011, September 19). *NOS Netanyahu: poging Abbas is kansloos*. Opgeroepen op September 23, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/273867-netanyahu-poging-abbas-is-kansloos.html>

Ook Nederland steunt de aanvraag van de Palestijnen niet. Premier Rutte zei onlangs nog tijdens de Algemene Beschouwingen dat eenzijdige acties geen oplossing biedt.

De meerderheid van de lidstaten van de VN zullen het initiatief wel steunen⁹⁸. Dit zal echter niet het gewenste resultaat voor de Palestijnen opleveren. De aanvraag van de Palestijnen zal namelijk door de Veiligheidsraad moeten worden goedgekeurd. De VS hebben al aangegeven de aanvraag te zullen vetoën⁹⁹, om de eerder genoemde reden. De meerderheid van de Algemene Vergadering zal waarschijnlijk wel instemmen met de aanvraag. Hierdoor wordt de status van de Palestijnen binnen de VN wel opgewaarderd naar 'waarnemend lid', maar het einddoel niet bereikt.

Toch wordt verwacht dat de actie invloed zal hebben. De Palestijnen zullen zich moreel gesteund voelen door een meerderheid van de landen in de wereld. Als waarnemend lid van de VN krijgen de Palestijnen ook meer juridische wapens in handen, zo kan men bijvoorbeeld Israël aanklagen bij het Internationaal Gerechtshof in Den Haag.

Daarnaast zal het waarschijnlijk gevolgen hebben voor de invloed van de VS. Dat land is al geruime tijd de hoofdbemiddelaar in het conflict, maar door zijn veto uit te spreken wordt de VS gedwongen de kant van Israël te kiezen. Hierdoor zal hun onpartijdigheid binnen de onderhandelingen in twijfel worden getrokken. In het Midden-Oosten is sinds het uitbreken van de Arabische lente al veel kritiek op de VS. De regering van Obama zou te weinig en te laat de kant kiezen van het Arabische volk. Door het uitspreken van het veto over de Palestijnse aanvraag worden zij nog meer tegenstander van het 'Arabische volk'.

Wat de precieze gevolgen van deze stap zullen zijn is echter nog niet bekend. Richting 23 september werd door de VS en andere landen aangedrongen om de onderhandelingen te hervatten en de aanvraag niet door te zetten¹⁰⁰. Beide partijen lijken hier niet geheel negatief tegenover te staan. De aanvraag is echter wel doorgezet. Of dit het hervatten van vredesbesprekingen zal bespoedigen of alleen maar zal frustreren moet nog blijken.

2.3 Politieke situatie Palestijnse gebieden

De politieke situatie in Palestijns gebied is sinds 2005 drastisch veranderd en is tot op de dag van vandaag complex. Na de dood van Yasser Arafat in november 2004¹⁰¹ ontstond er een onduidelijke situatie. Het leiderschap over de Palestijnen werd tijdelijk door Abbas en een aantal functionarissen overgenomen¹⁰². Abbas won in 2005 de presidentsverkiezingen. In januari 2006 werden er voor het eerst in 10 jaar algemene parlementsverkiezingen gehouden. Vanaf dat moment kwam er een belangrijke verandering in de machtsverhoudingen. In eerste instantie lijkt Fatah, van de oudsher de belangrijkste politieke partij onder de Palestijnen, de verkiezingen te winnen. Maar uiteindelijk blijkt

---

⁹⁸ Volkskrant Iric van Doorn en Hugo Arlman. (2011, September 22). 'Palestijnse staat is in ieders belang'. Opgeroepen op September 25, 2011, van Volkskrant.nl:

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/3184/opinie/article/detail/2923308/2011/09/22/Palestijnse-staat-is-in-ieders-belang.dhtml>

⁹⁹ NOS redactie. (2011, September 21). NOS 'Palestijnse staat via onderhandelingen'. Opgeroepen op September 22, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/274816-palestijnse-staat-via-onderhandelingen.html>

¹⁰⁰ NOS redactie. (2011, September 24). NOS Nieuwe oproep vrede Midden-Oosten. Opgeroepen op September 24, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/275492-nieuwe-oproep-vrede-middenoosten.html>

¹⁰¹ Wikipedia. (2002, September 29). Wikipedia Yasser Arafat. Opgeroepen op Mei 27, 2011, van Wikipedia: http://nl.wikipedia.org/wiki/Yasser_Arafat

¹⁰² BBC News. (2009, Augustus 4). BBC Profile: Fatah Palestinian movement . Opgeroepen op September 1, 2011, van BBC news: http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/middle_east/israel_and_the_palestinians/profiles/1371998.stm

de radicale partij Hamas de verkiezingen gewonnen te hebben. In totaal krijgt Hamas bij zijn eerste verkiezingsdeelname 73 van de 132 zetels.¹⁰³

Fatah

Het is belangrijk om stil te staan bij deze ontwikkeling. Fatah is de partij die van oudsher het gezag voert onder de Palestijnse bevolking. Fatah werd eind jaren '50 opgericht door Arafat en een aantal vertrouwelingen¹⁰⁴. In eerste instantie was het een terroristische beweging die vele aanslagen pleegde op Israël. Na de oorlog van 1967 ontstond er een machtsvacuüm binnen de PLO. Eind jaren '60 wist Arafat het leiderschap van de PLO te bemachtigen en wordt Fatah de belangrijkste partij binnen de PLO.¹⁰⁵ Pas tijdens de eerste intifada nam Fatah afstand van terreur en stemde het ermee in om op vreedzame wijze tot een oplossing te komen¹⁰⁶. Terwijl Arafat tot de begin jaren '90 vanuit ballingschap zijn leiderschap uitoefende speelden de achtergebleven Fatah-leden een belangrijke rol in de eerste intifada. Met het bereiken van het Oslo akkoord komen vele kopstukken van Fatah terug naar Palestina. Dankzij het Oslo-akkoord mag Arafat in 1995 een politiemacht oprichten die 'De Tanzim' wordt genoemd. Op dat moment is de macht van Fatah nog absoluut.¹⁰⁷

Maar met het uitblijven van concrete resultaten na het Oslo-akkoord begint de steun onder de bevolking af te nemen¹⁰⁸. Als in 2000 de vredesonderhandelingen tussen Israël en de Palestijnen mislukken krijgt Arafat veel kritiek van de internationale gemeenschap en zijn eigen bevolking. De tweede Intifada breekt later dat jaar uit¹⁰⁹. In de stroom van geweld die hierop volgt lijkt Fatah een belangrijke rol te spelen. De Al-Aqsa brigade wordt opgericht. Dit is een terroristische organisatie die voornamelijk bestaat uit leden van Fatah en 'de Tanzim'. Zij zijn verantwoordelijk voor een deel van de aanslagen tijdens de tweede Intifada. Fatah erkent nooit openlijk zijn steun voor de brigade. Maar Arafat weet ondanks herhaaldelijke beloften het geweld niet te stoppen. Hiermee verspeelt hij zijn laatste krediet bij Israël en de VS. In 2003 wordt hij gedwongen om een premier aan te stellen omdat de VS niet meer direct met Arafat willen praten. Ze vinden dat de PLO moet worden hervormd¹¹⁰. De Fatah-partij verkeert in grote onrust en er is sprake van grootschalige corruptie en verdeeldheid. Abbas wordt aangesteld als opvolger van Arafat maar legt zijn functie na een aantal maanden weer neer. Hij vindt dat Arafat een belangrijk deel van zijn macht niet aan hem overgedragen heeft en is boos dat de Fatah-partij zijn onderhandelingen met Israël niet erkent¹¹¹.

Uiteindelijk overlijdt Arafat in November 2004. Het voorzitterschap van de PLO wordt overgedragen aan Abbas en hij wint begin 2005 ook de presidentsverkiezingen¹¹². Het lijkt erop dat Fatah nog steeds de controle heeft over de Palestijnse bevolking, maar de teleurstelling in Fatah is groot. De

---

¹⁰³ NOS redactie. (2006, Januari 26). *NOS Hamas claimt overwinning*. Opgeroepen op September 2, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/54263-hamas-claimt-overwinning.html>

¹⁰⁴ Hourani, A. (1991). *De geschiedenis van de Arabische volken*. Londen: British Library. Blz. 430

¹⁰⁵ BBC News. (2009, Augustus 4). *BBC Profile: Fatah Palestinian movement*. Opgeroepen op September 1, 2011, van BBC news: http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/middle_east/israel_and_the_palestinians/profiles/1371998.stm

¹⁰⁶ Bregman, A. (1998). *Israël en de Arabieren*. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 209

¹⁰⁷ BBC News. (2009, Augustus 4). *BBC Profile: Fatah Palestinian movement*. Opgeroepen op September 1, 2011, van BBC news: http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/middle_east/israel_and_the_palestinians/profiles/1371998.stm

¹⁰⁸ NOS redactie. (2008, December 30). *NOS Fatah versus Hamas, hoe zit dat?* Opgeroepen op Mei 22, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/122966-fatah-versus-hamas-hoe-zit-dat.html>

¹⁰⁹ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 208-09

¹¹⁰ BBC News. (2009, Augustus 4). *BBC Profile: Fatah Palestinian movement*. Opgeroepen op September 1, 2011, van BBC news: http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/middle_east/israel_and_the_palestinians/profiles/1371998.stm

¹¹¹ Volkskrant. (2003, April 22). *Volkskrant: Palestijnse premier Abbas praat niet meer met Arafat*. Opgeroepen op September 3, 2011, van Volkskrant.nl:

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/article/detail/724846/2003/04/22/Palestijnse-premier-Abbas-praat-niet-meer-met-Arafat.dhtml>

¹¹² NOS redactie. (2005, Januari 10). *NOS Abbas wint presidentsverkiezingen*. Opgeroepen op September 2, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/120875-stemmen-voor-broodje-shoarma.html>

Palestijnse bevolking is teleurgesteld in de vordering van het vredesproces en heeft te maken met een corrupte regering¹¹³. De parlementsverkiezingen in januari 2006 leveren een grote nederlaag op voor Fatah, de bevolking kiest met ruime meerderheid voor Hamas¹¹⁴.

Hamis

Hamis is een politiek-militaire beweging in de Palestijnse gebieden en wordt door het westen en Israël beschouwd als terroristische organisatie. Hamas werd in 1987 tijdens de Eerste Intifada opgericht door sjeik Ahmad Yassin¹¹⁵. In eerste instantie was het vooral een religieus maatschappelijke organisatie die hulp wilden bieden aan armlastige Palestijnen¹¹⁶. In de beginfase werd de organisatie nog gesteund door Israël. Maar al gauw werd onder de Hamasvlag ook een militaire brigade opgericht die de strijd aanging met Israël. De Izz ad-Din al-Qassam Brigade heeft sinds 1989 vele aanslagen gepleegd op Israëlische burgers en soldaten. Hamas is ook verantwoordelijk voor de executie van veel Palestijnen die verdacht werden van collaboratie met Israël.

In tegenstelling tot het seculiere Fatah, is Hamas streng islamitisch. Uit het handvest van Hamas wordt duidelijk dat de organisatie grote waarde hecht aan haar religieuze karakter en dit ook voorschrijft aan de gehele bevolking van Palestina¹¹⁷. Verder wordt duidelijk dat Hamas tegen onderhandelingen is, tenzij het gaat om teruggave van het gehele Palestijnse mandaatgebied. Strijd voor de Islam en voor het door Allah geschonken territorium staat in een hoog vaandel. Afhankelijk van bepaalde vertalingen kan ook opgesteld worden dat er opgeroepen wordt tot de vernietiging van Israël.

In eerste instantie richt Hamas zich vooral op hulp aan Palestijnen en de strijd tegen Israël, deelname aan de politiek wordt pas prioriteit na het overlijden van Arafat. Hamas wint vanaf het Oslo akkoord aan populariteit. De leiding beticht Arafat, de PLO en Fatah ervan dat zij het land uitleveren aan Israël. Ook uit Hamas veel kritiek op de corruptie onder de leiding van de Palestijnen¹¹⁸. In gevecht om de gunst van de bevolking profileert Hamas zich als de organisatie die strijdt tot het einde voor een onafhankelijk Palestina, terwijl ze Fatah afschilderen als de organisatie die corrupt is en heult met de vijand.

Tijdens de tweede Intifada wordt de leider van Hamas door Israël geliquideerd. Niet lang daarna overlijdt Arafat. Onder druk van de rest van de wereld neemt Hamas vervolgens in 2005 deel aan de gemeenteraadsverkiezingen. In eerste instantie lijkt het erop dat Fatah zijn macht kan behouden. Hamas profiteert echter van de onvrede onder de bevolking. Ook weten zij de bevolking ervan te overtuigen dat zij de tweede Intifada hebben gewonnen omdat Israël zich in augustus 2005 teruggetrokken heeft uit de Gazastrook. Deze factoren zorgen er voor dat in januari 2006 Hamas de

---

¹¹³ NOS redactie. (2008, December 30). *NOS Fatah versus Hamas, hoe zit dat?* Opgeroepen op Mei 22, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/122966-fatah-versus-hamas-hoe-zit-dat.html>

¹¹⁴ NOS redactie. (2006, Januari 26). *NOS Hamas claimt overwinning*. Opgeroepen op September 2, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/54263-hamas-claimt-overwinning.html>
TROUW Inez Polak. (2006, Januari 27). *Trouw: Hamas wint verkiezingen*. Opgeroepen op September 3, 2011, van Trouw: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/nieuws/archief/article/detail/1698907/2006/01/27/Hamas-wint-verkiezingen.dhtml>

¹¹⁵ Wikipedia. (2003, Mei 20). *Wikipedia Hamas*. Opgeroepen op Mei 23, 2011, van Wikipedia: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Hamas>

¹¹⁶ NOS redactie. (2008, December 30). *NOS Fatah versus Hamas, hoe zit dat?* Opgeroepen op Mei 22, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/122966-fatah-versus-hamas-hoe-zit-dat.html>

¹¹⁷ Yale Law School. (2008). *Hamas Covenant*. Opgeroepen op September 2, 2011, van Yale Law School Lillian Goldman Law Library: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hamas.asp

¹¹⁸ NOS redactie. (2008, December 30). *NOS Fatah versus Hamas, hoe zit dat?* Opgeroepen op Mei 22, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/122966-fatah-versus-hamas-hoe-zit-dat.html>
BBC News. (2009, Augustus 4). *BBC Profile: Fatah Palestinian movement*. Opgeroepen op September 1, 2011, van BBC news: http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/middle_east/israel_and_the_palestinians/profiles/1371998.stm

parlementsverkiezingen overtuigend wint en er een nieuwe machtsorde komt in de Palestijnse politiek.¹¹⁹

2006-2011

Na de verkiezingsoverwinning van Hamas begint een periode van onduidelijkheid en geweld. In eerste instantie wordt er geprobeerd om een regering te vormen tussen Hamas en Fatah. Er zijn echter grote verschillen tussen beide partijen en ze worden het maar moeizaam eens. Belangrijkste twistpunten zijn de controle over de ordediensten (gewapende macht) en de opstelling in het vredesproces met Israël¹²⁰.

Fatah weigert na de overwinning van Hamas de controle over de ordediensten aan hen over te dragen, waarna Hamas vervolgens zijn eigen veiligheidsmilitie opricht. Dit zorgt voor gewelddadige confrontaties tussen beide kampen. Daarnaast is er een verschil van mening over de vredesonderhandelingen. Fatah onderhandeld al jaren met Israël over een oplossing, Hamas weigert echter Israël te erkennen. Ook speelt de internationale druk een rol. Nadat Hamas de verkiezingen won draaiden veel landen de geldkraan dicht. Hamas wordt gezien als terroristische organisatie waardoor donoren geen geld meer willen geven als Hamas gaat regeren. Na deze overwinning verslechtert de financiële situatie in Palestijns gebied dan ook.

Het jaar 2006 staat door de onenigheid in de Palestijnse politiek in het teken van geweld. Vooral in de Gazastrook zijn regelmatig gewelddadige confrontaties tussen Fatah en Hamas¹²¹. Ondanks dat beide partijen geregeld een bestand tekenen om een einde te maken aan het geweld, lukt het niet om een burgeroorlog af te wenden. Na talloze incidenten en aanslagen veroveren Hamastroepen uiteindelijk de macht in Gaza en verovert Fatah de Westelijke Jordaanoever. In 2007 is de scheiding van beide gebieden een feit als Hamas het hoofdkwartier van Fatah in Gaza verovert en Fatah in Ramallah het parlement inneemt¹²².

In de jaren daarna wordt vaak geprobeerd om tot een verzoening tussen beide partijen te komen¹²³. Het vredesproces met Israël komt muurvast te zitten. De internationale gemeenschap weigert te onderhandelen met Hamas en houdt de geldkraan dicht. Dit heeft grote humanitaire gevolgen, vooral in de Gazastrook, die ook is afgesloten van de buitenwereld door Israël. De Hamasregering aldaar moet teren op geld uit de Arabische wereld omdat Europa, de VS en Israël weigeren geld uit te keren aan de 'terroristische organisatie'.

---

¹¹⁹ TROUW Inez Polak. (2006, Januari 27). *Trouw: Hamas wint verkiezingen*. Opgeroepen op September 3, 2011, van Trouw: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/nieuws/archief/article/detail/1698907/2006/01/27/Hamas-wint-verkiezingen.dhtml>

¹²⁰ NOS redactie. (2008, December 30). *NOS Fatah versus Hamas, hoe zit dat?* Opgeroepen op Mei 22, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/122966-fatah-versus-hamas-hoe-zit-dat.html>

NOS redactie. (2006, Juni 13). *NOS De strijd tussen Fatah en Hamas*. Opgeroepen op September 3, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/122513-de-strijd-tussen-fatah-en-hamas.htm>

¹²¹ NOS redactie. (2006, December 16). *NOS Gevechten in Gaza na aankondigen verkiezingen*. Opgeroepen op September 3, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/59613-gevechten-in-gaza-na-aankondigen-verkiezingen.html>

NOS redactie. (2007, Mei 14). *NOS Geweldsgolf Gaza houdt aan*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/62180-geweldsgolf-gaza-houdt-aan.html>

¹²² NOS redactie. (2007, Juni 16). *NOS Fatah verjaagt Hamas van Westoever*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/62753-fatah-verjaagt-hamas-van-westoever.html>

NOS redactie. (2007, Juni 12). *NOS Hamas verovert hoofdkwartier Fatah*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/62672-hamas-verovert-hoofdkwartier-fatah.html>

¹²³ NOS redactie. (2006, December 17). *NOS Bestand tussen Fatah en Hamas*. Opgeroepen op September 3, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/59629-bestand-tussen-fatah-en-hamas.html>

Onder leiding van Egyptische onderhandelaars komt het uiteindelijk tot een akkoord¹²⁴. In april 2011 ontmoeten beide partijen elkaar in Cairo en spreken af in 2012 verkiezingen te houden. In de maanden daarna blijkt het moeilijk om tot een feitelijke verzoening te komen¹²⁵. De belangrijkste punten tussen beide partijen zijn nog niet opgelost. Ze behouden voorlopig de macht in de door hun beheerde gebieden. De veiligheidsdiensten zijn nog niet samengevoegd en Hamas weigert nog steeds Israël te erkennen. Israël op zijn beurt weigert wederom om te onderhandelen met een regering waar Hamas deel vanuit maakt. Het lijkt er dus op dat de verkiezingen van 2012 en de daarop volgende machtsverdeling van groot belang zal zijn voor de toekomst van het proces.

Economie in Palestijnse gebieden

De economische situatie in de Palestijnse gebieden kan worden onderverdeeld in de situatie van de Gazastrook en de situatie op de Westelijke Jordaanoever (WJO). Alhoewel er een nieuw verdrag is getekend tussen Hamas en Fatah hebben de gebieden de afgelopen jaren onafhankelijk van elkaar veranderingen meegemaakt.

Westelijke Jordaanoever

Op de WJO heeft de Palestijnse Autoriteit (PA) onder leiding van premier Fayyad de afgelopen jaren stevige progressie geboekt. Na de splitsing tussen Hamas en Fatah werd een deel van de hulpgoederen weer vrij gegeven, zei het slechts aan de PA en alleen voor ontwikkeling van de WJO. De economie op de WJO bestaat voornamelijk uit landbouw, industrie en voor het grootste deel de dienstensector¹²⁶. Het bruto nationaal product per inwoner stijgt de afgelopen jaren weer, nadat het totaal was ingestort na de tweede Intifada. Volgens het IMF en veel westerse landen heeft premier Fayyad een belangrijke slag geslagen in het terugdringen van overheidsuitgaven en het stimuleren van de (kleine) economie¹²⁷.

De financiële bijdrage van donorlanden is goed voor ongeveer 25% van het bruto nationaal product. De afgelopen jaren is dit percentage gedaald, wat wijst op een grotere generatie van inkomsten uit eigen gebied. Ook heeft het versoepelen van grenscontroles door Israël bijgedragen aan een toename van de handel. Zo'n 46% van de inwoners van de WJO leeft echter nog onder de armoedegrens¹²⁸. Corruptie speelt volgens de bevolking nog steeds een grote rol en het begrotingstekort is nog steeds groot. De PA is afhankelijk van Israël en donorlanden om dit tekort op te vullen. Organisaties als het IMF zijn positief over de economische ontwikkelingen tussen 2007-2010. Ook de Amerikanen vinden dat Fayyad goed bezig is geweest de afgelopen jaren, zo blijkt onder meer uit uitgelekte Wikileaks documenten waarin functionarissen de Amerikaanse consul in Israël op de hoogte brengen van de huidige situatie¹²⁹.

---

¹²⁴ NOS Sander van Hoorn. (2011, Mei 4). *NOS S. van Hoorn over akkoord Fatah en Hamas*. Opgeroepen op Mei 5, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/237958-sander-van-hoorn-over-akkoord-fatah-en-hamas.html>

¹²⁵ NOS redactie. (2011, Juni 19). *NOS Topoverleg Fatah en Hamas uitgesteld*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/249546-topoverleg-fatahhamas-uitgesteld.html>

¹²⁶ CIA The World Factbook. (2011, September 1). *CIA The World Factbook West Bank*. Opgeroepen op September 4, 2011, van CIA The World Factbook: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/we.html>

¹²⁷ IMF. (2011, Mei 12). *IMF Program note West Bank and Gaza*. Opgeroepen op September 2, 2011, van International Monetary Fund : <http://www.imf.org/external/np/country/notes/wbg.htm>

¹²⁸ CIA The World Factbook. (2011, September 1). *CIA The World Factbook West Bank*. Opgeroepen op September 4, 2011, van CIA The World Factbook: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/we.html>

Maps of World. *Palestine Economy and Business*. Opgeroepen op September 2, 2011, van Maps of World.com: <http://www.mapsofworld.com/palestine/economy-and-business/>

¹²⁹ Rubinstein, D. (2010, Februari 23). *Wikileaks Voorbereiding gesprek tussen Dep. Secretary Lew en Abbas/Fayyad*.

Opgeroepen op September 05, 2011, van Cablegate:

<http://www.cablegatesearch.net/cable.php?id=10JERUSALEM329&q=israel>

Gazastrook

De economische situatie in de Gazastrook is volstrekt anders. Nadat Hamas in 2007 met geweld de macht overnam in het gebied is er een grote economische achteruitgang geweest. Donorlanden hebben hun financiële bijdrage bevroren en Israël houdt het gebied sinds 2007 en de Gazaoorlog van 2008 afgesloten van de buitenwereld. Hierdoor is import en export uitermate lastig. Zo'n 70% van de bevolking leeft onder de armoedegrens¹³⁰. De beroepssectoren in Gaza verschillen weinig van de WJO. Ook in de Gazastrook is de dienstensector de belangrijkste werkverschaffer¹³¹. Daarnaast is Hamas afhankelijk van financiële bijdrage van Iran, Rusland en Arabische landen. Dit wordt echter bemoeilijkt door allerlei internationale restricties van bankverkeer. Die restricties zorgen ervoor dat een deel van de financiële hulp niet toegankelijk is voor Hamas. Een aantal internationale humanitaire hulporganisaties ontvangen nog wel geld voor projecten in de Gazastrook. Er wordt veel gepleit voor een versoepeling van de blokkade van Gaza om import en export te vergemakkelijken.

2.4 Politieke situatie Israël

De politieke situatie in Israël op dit moment is ook onrustig. De afgelopen maanden werden gekenmerkt door sociale onrust en demonstraties¹³². De bevolking is ontevreden met de kosten voor het levensonderhoud en vindt dat de regering te weinig doet. Ook is er verdeeldheid geweest tussen verschillende politieke figuren. Begin 2011 splitste minister van defensie en partijleider Barak zich af van de Arbeidspartij en richtte hij zijn eigen partij op; Atzmout¹³³. De rest van de Arbeidspartij is toen uit de regering gestapt. De huidige regering staat onder leiding van premier Netanyahu en zijn Likoeidpartij. In dit deelhoofdstuk wordt gekeken naar de huidige regering in Israël en de politieke verhoudingen, zodat in hoofdstuk 5 ingegaan kan worden op de rol die het huidige politieke klimaat speelt in het vinden van een permanente oplossing.

De huidige regering in Israël wordt dus geleid Likoeid. Daarnaast maken nog vier andere partijen deel uit van de regering. De religieuze Shas partij, de rechts-nationalistische Jisraël Beete'noe partij, de religieus-zionistische partij Het Joodse Huis en de afsplitsingspartij van Ehud Barak; Atzmout.¹³⁴ De regering kent een overwegend rechtse signatuur. De Arbeidspartij was lid van de regering tot januari 2011, toen er onenigheid bestond over het standpunt van de regering ten opzichte van de onderhandelingen en een Palestijnse staat¹³⁵. De ministers en Knessetleden van de Arbeidspartij

---

¹³⁰ CIA The World Factbook. (2011, September 1). *CIA The World Factbook Gaza Strip*. Opgeroepen op September 4, 2011, van CIA The World Factbook: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gz.html>
Maps of World. *Palestine Economy and Business*. Opgeroepen op September 2, 2011, van Maps of World.com: <http://www.mapsofworld.com/palestine/economy-and-business/>

¹³¹ CIA The World Factbook. (2011, September 1). *CIA The World Factbook Gaza Strip*. Opgeroepen op September 4, 2011, van CIA The World Factbook: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gz.html>

¹³² Bos, R. (2011, Augustus 11). Netanyahu is Yossi-modaal even vergeten. *Volkskrant*.

¹³³ NOS Sander van Hoorn. (2011, Januari 17). *NOS TV: Correspondent Sander van Hoorn over Ehud Barak*. Opgeroepen op Januari 18, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/212181-correspondent-sander-van-hoorn-over-ehud-barak.html>
Volkskrant redactie. (2011, Januari 17). *Volkskrant: Ehud Barak is kritiek zat, richt nieuwe partij op*. Opgeroepen op September 4, 2011, van Volkskrant.nl: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/article/detail/1825200/2011/01/17/Ehud-Barak-is-kritiek-zat-richt-nieuwe-partij-op.dhtml>

¹³⁴ NOS journaal. (2009, Maart 24). *NOS Israël heeft nieuw kabinet*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/23290-israel-heeft-een-nieuw-kabinet.html>
NOS redactie. (2011, Januari 17). *NOS Ehud Barak stapt uit Arbeidspartij*. Opgeroepen op Januari 18, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/212140-ehud-barak-stapt-uit-arbeidspartij.html>

¹³⁵ NOS Sander van Hoorn. (2011, Januari 17). *NOS TV: Correspondent Sander van Hoorn over Ehud Barak*. Opgeroepen op Januari 18, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/212181-correspondent-sander-van-hoorn-over-ehud-barak.html>
Volkskrant redactie. (2011, Januari 17). *Volkskrant: Ehud Barak is kritiek zat, richt nieuwe partij op*. Opgeroepen op September 4, 2011, van Volkskrant.nl: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/article/detail/1825200/2011/01/17/Ehud-Barak-is-kritiek-zat-richt-nieuwe-partij-op.dhtml>

konden het onderling niet eens worden. Een groot deel wilde niet langer met Netanyahu verder werken. Barak vond het echter belangrijker om deel te blijven van de regering, om vanuit die positie invloed te kunnen uitoefenen. Samen met een aantal andere leden van de Arbeidspartij heeft hij zich afgescheiden en is in de regering gebleven.

De vorming van de regering in 2009 had nogal wat voeten in de aarde. De grootste partij in Israël, Kadima, is namelijk uiteindelijk geen deel van de regering geworden. Partijleider Tzipi Livni van Kadima kon het niet eens worden met Netanyahu over de houding van de regering in de vredesonderhandelingen en weigerde als minister onder Netanyahu te dienen, omdat Kadima de verkiezingen gewonnen had.¹³⁶ Daarnaast was er nog een opmerkelijke ontwikkeling. De Arbeidspartij leed een grote nederlaag in de verkiezingen. De partij hield nog 13 zetels over in de Knesset¹³⁷. De Arbeidspartij pleit van oudsher vaker voor onderhandelingen met de Palestijnen en onder soepelere voorwaarden dan de Likoeidpartij.

Minister van Buitenlandse Zaken in het huidige kabinet is Avigdor Lieberman, partijleider van Jisraël Beeteñoë. Op de dag van de installatie van het kabinet gaf hij een duidelijk signaal af. In een persconferentie kondigde hij aan dat Israël zich niet gebonden voelt aan het akkoord dat gesloten is in Annapolis (zie Hoofdstuk 2.1). In dat akkoord werd voor eerst door beide landen officieel erkent dat een oplossing op basis van twee gescheiden staten zal moeten plaatsvinden¹³⁸. Israël deed daarmee volgens veel critici een stap terug in het vredesproces. Sinds de vorming van het tweede kabinet Netanyahu zijn er geen directe onderhandelingen meer geweest. Het kabinet heeft als standpunt pas te willen onderhandelen als Abbas en de PLO Israël als Joodse staat met een Joodse meerderheid erkennen. Daarnaast weigert Israël pertinent met Hamas te onderhandelen zolang zij raketten op Israël afschieten en Israël willen vernietigen. Het kabinet in Israël heeft tot nu toe geweigerd in te stemmen met een (tijdelijke) bouwstop op de Westelijke Jordaanoever en Oost-Jeruzalem.

In mei 2011 bezocht Netanyahu Amerika. In een belangrijke speech voor het Amerikaanse congres zei hij dat Israël bereid was tot 'pijnlijke concessies' om tot vrede te komen met Palestijnen¹³⁹. Op het zelfde moment gaf hij ook aan dat de grenzen van 1967 geen basis waren voor de onderhandelingen. Deze grenzen zijn volgens Netanyahu onverdedigbaar.

Naast onenigheid betreft de onderhandelingen met de Palestijnen is er nog meer verdeeldheid onder de bevolking in Israël. De afgelopen maanden werden gekenmerkt door sociale onrust¹⁴⁰. Veel Israëli's zijn ontevreden met de hoge kosten voor levensonderhoud in Israël. Een boycot van Hüttenkäse via Facebook kenmerkte het begin van het protest. Dit had succes, de prijs van Hüttenkäse daalde met 25%¹⁴¹. Daarna richtte de protesten zich op kosten van levensmiddelen en

---

¹³⁶ NOS Sander van Hoorn. (2009, Februari 27). *NOS Radio: Kadima niet in regering Israël*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/audio/21200-kadima-niet-in-regering-israel.html>

¹³⁷ Wikipedia. (2004, April 21). *Wikipedia Arbeidspartij*. Opgeroepen op Mei 24, 2011, van Wikipedia: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Arbeidspartij>

Israel ministry of Foreign Affairs. (2009). *Israel ministry of Foreign Affairs election results 2009*. Opgeroepen op Mei 24, 2011, van Israel ministry of Foreign Affairs: http://www.mfa.gov.il/MFA/History/Modern+History/Historic+Events/Elections_in_Israel_February_2009#results

¹³⁸ NOS journaal. (2009, April 1). *NOS Israëlsche regering: geen aparte staten*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/23968-israelische-regering-geen-aparte-staten.html>

¹³⁹ NOS redactie. (2011, Mei 24). *NOS Netanyahu bereid tot pijnlijke concessies*. Opgeroepen op Augustus 28, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/243035-netanyahu-bereid-tot-pijnlijke-concessies.html>

¹⁴⁰ NOS Radio. (2011, Juli 18). *NOS Tenten in centrum Tel Aviv tegen hoge huurprijzen*. Opgeroepen op Juli 19, 2011, van NOS: <http://nos.nl/audio/257021-tenten-in-centrum-tel-aviv-tegen-hoge-huurprijzen.html>

¹⁴¹ Bos, R. (2011, Augustus 10). *Dure Hüttenkäse voedde protest*. *Volkskrant*.

vooral ook de huizenprijzen¹⁴². Veel burgers in Israël kunnen moeilijk rondkomen. Dit terwijl het land er economisch gezien niet slecht voorstaat¹⁴³. De werkeloosheid is laag, de economie groeit en de beurs bereikte dit jaar nog zijn hoogste punt ooit¹⁴⁴.

Veel critici wijten de problemen aan de grote mate van welvaartsongelijkheid in Israël. Vaak wordt gerefereerd aan de tien rijke families die Israël voor een groot deel regeren. Zij zouden niet bereid zijn om hun rijkdommen te delen en zouden de belasting voor de allerrijksten laag houden, terwijl de gewone man de rekening moet betalen. De protesten in Israël worden veelal via sociale media georganiseerd. De deelnemers komen uit alle lagen van de bevolking. De regering heeft een speciaal comité opgericht dat met aanbevelingen moet komen om de kosten van levensonderhoud te beperken¹⁴⁵. Op dit moment is het nog onduidelijk wat er precies gaat veranderen.

Economie in Israël

Ondanks de sociale onrusten is de economische situatie van Israël niet slecht. De werkeloosheid is relatief laag (6,7% 2010¹⁴⁶) en er is ondanks de economische crisis de afgelopen jaren sprake geweest van groei. Israël is een belangrijk export land. Ongeveer 40% van het BBP is afkomstig van handel. Europa en de VS zijn de belangrijkste handelspartners. Israël heeft een grote ICT industrie en handelt veel in landbouwgoederen en diamanten.

Israël heeft amper oliereserves en importeert olie op grote schaal. Het land heeft structureel te maken met een begrotingstekort dat opgevuld wordt met buitenlandse leningen en financiële steun van de VS. De VS is de belangrijkste steunpilaar van Israël en steunt het land jaarlijks met militaire en financiële bijdrage. Het gaat hierbij meestal niet om contacten maar om investeringen in bepaalde bedrijfstakken.

Naast een grote ICT industrie is Israël ook een land van innovatie. Vooral het tekort aan drinkwater en bruikbaar water voor de landbouw heeft voor opmerkelijke ontwikkelingen gezorgd. Zo kent Israël de grootste water ontziltingsinstallatie van de wereld. Toch is de economische groei en het lage werkeloosheid cijfer geen garantie voor sociale rust. De afgelopen maanden hebben duidelijk gemaakt dat de welvaart volgens de Israëli's onrechtmatig is verdeeld. Volgens de eigen grens van Israël leeft zo'n 23% van de bevolking onder de armoede grens (7,3 dollar per dag)¹⁴⁷. Israël staat wereldwijd op de 65^e plaats van de GINI index, een index die welvaartsverdeling aangeeft. De rangschikking is omgekeerd van minst gelijke verdeling tot meest gelijke verdeling. Ter vergelijking: Nederland staat 108^e.¹⁴⁸

---

¹⁴² NOS redactie. (2011, Augustus 7). *NOS Vijf vragen over protesten Israël*. Opgeroepen op Augustus 8, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/262593-vijf-vragen-over-protesten-israel.html>

NOS Sander van Hoorn. (2010, Juni 26). *NOS Radio: 'Israël sterk uit economische crisis'*. Opgeroepen op September 5, 2011, van NOS: <http://nos.nl/audio/174310-israel-sterk-uit-economische-crisis.html>

¹⁴⁴ ¹⁴⁴ CIA The World Factbook. (2011, September 1). *CIA The World Factbook Israel*. Opgeroepen op Mei 19, 2011, van CIA The World Factbook: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/is.html>

¹⁴⁵ NOS redactie. (2011, Augustus 7). *NOS Comité moet onrust Israël wegnemen*. Opgeroepen op Augustus 8, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/262531-comite-moet-onrust-israel-wegnemen.html>

¹⁴⁶ CIA The World Factbook. (2011, September 1). *CIA The World Factbook Israel*. Opgeroepen op Mei 19, 2011, van CIA The World Factbook: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/is.html>

¹⁴⁷ CIA The World Factbook. (2011, September 1). *CIA The World Factbook Israel*. Opgeroepen op Mei 19, 2011, van CIA The World Factbook: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/is.html>

¹⁴⁸ CIA The World Factbook. (2011, September 1). *CIA The World Factbook Israel*. Opgeroepen op Mei 19, 2011, van CIA The World Factbook: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/is.html>

Hoofdstuk 3 Oplossingen voor het conflict

3.1 Inleiding

Het langstlepende conflict tussen Israël en de Palestijnen verhelpen via een politieke oplossing. Dat is wat de internationale gemeenschap al sinds 1947 wil bereiken. In de voorgaande hoofdstukken is besproken dat er al tientallen keren geprobeerd is om via vredesonderhandelingen tot zo'n oplossing te komen. En die oplossing is er tot op heden niet gekomen. Maar wat zijn nu de oplossingen waarover gesproken wordt? Wat is de mogelijke oplossing om het land tussen de Middellandse Zee en de Jordaanrivier te verdelen? Op deze vragen wordt in het volgende hoofdstuk antwoord gegeven door in het kort drie mogelijke oplossingen te bespreken.

Te weten: de Tweestatenoplossing die wordt besproken in hoofdstuk 3.2, de Eénstaatoplossing die aan bod komt in hoofdstuk 3.3 en de Transferoplossing, uitlegt in hoofdstuk 3.4.

3.2 Tweestatenoplossing

Als we spreken over de verschillende varianten waarover gesproken wordt in vredesonderhandelingen is de Tweestatenoplossing de meest voorkomende. Het gaat in deze constructie grofweg om een Israëlische en Palestijnse staat in het vroegere Brits mandaatgebied van voor 1947. In deze variant komen er dus twee gescheiden staten naast elkaar te leven, een Israëlische staat voor de Joden en een Palestijnse staat voor de Palestijnen. Deze variant is vormgegeven in de Oslo-akkoorden van 1993 en later in 2002 in de 'Routekaart naar Vrede'. Zoals besproken in hoofdstuk 3.2 werd in 2007 op de Annapolis Conferentie door de leiders van beide partijen uitgesproken dat men wil gaan voor een Tweestatenoplossing en dat deze oplossing als uitgangspunt de grenzen van 1967 moet hebben.

In de meeste vredesbesprekingen werd voorgesteld om een deel van de Joodse nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever af te breken en een deel bij Israël te voegen, in ruil voor andere stukken grond. Ook zouden een deel van de Palestijnse vluchtelingen kunnen wonen in de nieuwe Palestijnse staat en zou Jeruzalem deels onder internationaal gezag komen te staan. Over verdere invulling bestaan erg veel verschillende interpretaties, discussiepunten zijn: het Palestijnse vluchtelingenprobleem, de verdeling van Jeruzalem met haar heilige plaatsen, de wederzijdse landruil, verdeling van water, demilitarisering van de Palestijnse staat en de Joodse nederzettingen etc. Uit een onderzoek dat in april 2010 werd gehouden bleek dat twee-derde van de Israëli's voorstander van een vredesverdrag is op basis van het Geneefse Akkoord¹⁴⁹. Dit Akkoord was een burgerinitiatief uit 2004, waarin een akkoord werd gesloten over de verdeling van het land. Toch zijn er veel verschillende standpunten over de invulling van zo'n vredesakkoord. Wat moet er gebeuren met het Palestijnse vluchtelingenprobleem en hoe moet het bestuur van Jeruzalem eruit zien?

In april 2011 werd er onder de Palestijnse bevolking in de Westelijke Jordaanoever en Gaza onderzoek gedaan naar de steun voor deze oplossing. Hieruit bleek dat slechts 34 procent van de

---

¹⁴⁹ Center Peace. (2010, Januari). *Center Peace: Public poll on position of the Israeli public regarding possible peace solution*. Opgeroepen op September 7, 2011, van Centerpeace: <http://www.centerpeace.org/Publicpolljan10.pdf>
Israël en Palestijnen Nieuws Blog. (2010, April 16). *Peiling: tweederde van Israëli's steunt Tweestatenoplossing*. Opgeroepen op September 5, 2011, van Israël en Palestijnen Nieuws Blog: <http://israel-palestijnen.blogspot.com/2010/04/peiling-tweederde-van-israelis-steunt.html>

bevolking dit idee steunt en 61 procent dit plan verwierpt¹⁵⁰. Buiten deze opiniepeiling is van de Islamitische partij Hamas bekend dat zij 'streven naar een islamitische staat tussen de Middellandse Zee en de Jordaan, hierin is dus geen ruimte voor Israël¹⁵¹. Over deze variant wordt al vanaf de geboorte van de staat Israël gesproken. Zelfs voor de geboorte van die staat was dit al het toekomstbeeld voor het gebied ten westen van de Middellandse Zee.

Op 29 november 1947 namen de Verenigde Naties resolutie 181 aan waarin voor het eerst gesproken werd over de opsplitsing van het grondgebied Palestina¹⁵². De opsplitsing zou bestaan uit een Joodse en een Arabische staat en een internationaal gebied rondom Betlehem en Jeruzalem. In dit plan zou Israël 56% van het Brits mandaatgebied toegekend krijgen (inclusief de Negev-woestijn) en de Palestijnen 43%. De Palestijnse leiders wezen dit plan destijds af. De onafhankelijkheidsoorlog die daarna uitbrak leverde Israël 78% van het Britse mandaatgebied op, na de Zesdaagse oorlog in 1967 werd het land Israël uitgebreid tot 100% van het oorspronkelijke Brits mandaatgebied.

Na die tijd wordt in de vredesbesprekingen over een twee-statenoplossing uitgegaan van de grenzen van voor 1967. Dit standpunt van de internationale gemeenschap herhaalde president Obama nogmaals op 19 mei 2011. 'De VS gelooft dat de grenzen tussen de twee nieuwe staten gebaseerd moeten zijn op de grenzen van juni '67, met daarbij in onderhandelingen overeengekomen landruil.¹⁵³

3.3 Eénstaatoplossing

De Eénstaatoplossing is een variant die vooral in academische kringen en onder het volk wordt besproken, maar die ver buiten het bereik van officiële pogingen blijft. Behalve die ene keer, in 1946 opperde de Anglo-American Committee of Inquiry (AACI) de Eénstaatoplossing. De Joodse holocaustoverlevers zouden worden toegelaten tot Palestina, zodat er een bilaterale staat zonder dominerende bevolkingsgroep zou ontstaan¹⁵⁴. Deze oplossing zou er uiteindelijk niet komen. De Eénstaatoplossing is in twee varianten onder te verdelen.

Variante één gaat uit van een staat waarin de Palestijnen dezelfde rechten krijgen als Israëli's. Hiermee zal een einde komen aan de Joodse staat. Deze variant krijgt bij het mislukken van de vredesonderhandelingen met Israël wel groeiende steun onder de Palestijnse bevolking, omdat zij in de toekomst in de meerderheid zouden zijn. De Palestijnse bevolking groeit namelijk aannemelijk harder dan de Israëlische¹⁵⁵. De tweede variant is iets meer voorkomend en wordt de binationale staat genoemd. In deze staat behouden de twee groepen, Israëli's en Palestijnen hun juridische en politieke karakter als afzonderlijke naties. Tegenstander beargumenteren dat in een dergelijk politiek systeem de rivaliteit tussen de twee groepen zal toenemen en zal zorgen voor extra spanningen.¹⁵⁶

---

¹⁵⁰ Elsevier Jeroen Langelaar. (2011, Juli 18). *Elsevier: Palestijnen geen voorstander van "Tweestatenoplossing"*.

Opgeroepen op September 7, 2011, van Elsevier: <http://www.elsevier.nl/web/Nieuws/Buitenland/306359/Palestijnen-geen-voorstander-van-Tweestatenoplossing.htm>

Jerusalem Post Gil Hoffman . (2011, Juli 15). *Jerusalem Post: 6 in 10 Palestinians reject 2-state solution, survey finds*.

Opgeroepen op September 7, 2011, van JPOST.com: <http://www.jpost.com/DiplomacyAndPolitics/Article.aspx?id=229493>

¹⁵¹ Yale Law School. (2008). *Hamas Covenant* . Opgeroepen op September 2, 2011, van Yale Law School Lillian Goldman Law Library : http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hamas.asp

¹⁵² Caplan, N. (2010). *The Israel -Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 110

¹⁵³ ABC News. (2011, Mei 19). *ABC News: Obama reopens door to Israel, Palestine Peace Deal*. Opgeroepen op September 7, 2011, van abcNEWS: <http://abcnews.go.com/Politics/video/obama-reopens-door-israel-palestine-peace-deal-13640216>

¹⁵⁴ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 106-7

¹⁵⁵ Muller, A. (2009). *Hoe groot mag Israël worden?* Boekencentrum: Zoetermeer. Blz. 66

¹⁵⁶ Muller, A. (2009). *Hoe groot mag Israël worden?* Boekencentrum: Zoetermeer. Blz. 67

Toch is deze oplossing een aantal keer genoemd door politici of andere prominenten. Vooral aan Palestijnse kant wordt de Eénstaatoplossing genoemd, als het bouwen van nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever doorgaat, blokkeert dit volgens hen de Tweestatenoplossing. Zo zei belangrijk Palestijns onderhandelaar Saeb Erekat in 2009: “Misschien is het nu de tijd dat president Abbas naar buiten brengt dat de Tweestatenoplossing niet langer een optie is. En dat we onze aandacht moeten vestigen op een Eénstaatoplossing waar moslims, christenen en Joden als gelijken kunnen samenleven.”¹⁵⁷

Deze oplossing heeft de meeste steun onder Israëlische Arabieren (Palestijnen met Israëlich burgerschap), zo vermelden zij ondermeer in hun toekomstvisie. Deze groep is namelijk bang dat men bij een Tweestatenoplossing zal moeten vertrekken naar de Westelijke Jordaanoever of Gaza, waar de Palestijnse staat zal worden gevestigd¹⁵⁸. Onder de Israëliërs is de steun voor een Eénstaatoplossing erg laag.¹⁵⁹

3.4 Transferoplossing

De Transfervariant pleit voor verplaatsing of deportatie van de Palestijnen naar de Oostkant van de Jordaan, naar Jordanië. Deze variant is uiterst discutabel en wordt alleen gedragen door de strengst nationalistische partijen in Israël. De eerste politieke partij die transfer als mogelijke oplossing voor het conflict zag was Moledet (‘Vaderland’) van de in 2001 vermoorde Rehavam Ze’evi. Hij betoogde dat de Westoever en de Gazastrook essentieel zijn voor de Israëlische veiligheid. ‘De aanwezige Arabieren vormen een gevaar en moeten daarom weg’. Deze variant werd het belangrijkste programmapunt van de partij bij de verkiezingen van 1988.¹⁶⁰

Zijn opvolger als minister van Toerisme Benny Elon werkte dit idee verder uit¹⁶¹. Voorstanders van deze variant voeren argumenten aan als: ‘Er zijn al 22 Arabische landen.’ Daarmee doelt men erop dat de Palestijnen zich als Arabieren in één van die staten kunnen vestigen¹⁶². Maar niet alleen in de Israëlische politiek wordt dit idee soms geopperd, internationaal gezien leeft dit idee onder (extreem) rechtse partijen. Zo komt deze variant in Nederland terug in het verkiezingsprogramma van de PVV voor de verkiezingen van 2010, zij het niet expliciet. ‘Sinds 1946 bestaat er een onafhankelijke Palestijnse staat, daarom noemt de Nederlandse regering ‘Jordanië’ voortaan gewoon ‘Palestina’.¹⁶³ In een toespraak die Wilders in december 2010 in Tel Aviv hield refereerde hij wel expliciet aan deze transfer oplossing. ‘Palestijnen moeten het recht hebben zich vrijwillig in Jordanië te huisvesten. Dat land zou zich kunnen omvormen tot Palestina.’¹⁶⁴ Dit idee heeft geen steun onder de Palestijnen en onder de Israëliërs alleen onder een kleine steng nationalistische groep. Internationaal wordt deze variant alleen gesteund door rechtse pro-Israël bewegingen.¹⁶⁵

---

¹⁵⁷ BBC News . (2009, November 4). *BBC News: Palestinians in statehood warning*. Opgeroepen op September 2, 2011, van BBC News: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8341929.stm

¹⁵⁸ The National Committee for the Heads of the Arab Local Authorities in Israel. (2006). *The Future Vision of the Palestinian Arabs in Israel*. Opgeroepen op September 3, 2011, van Reut-institute.org: <http://reut-institute.org/data/uploads/PDFVer/ENG.pdf>

¹⁵⁹ REUT Institute. (2011, Januari 4). *REUT: One state threat* . Opgeroepen op September 4, 2011, van The Reut Institute: <http://www.reut-institute.org/en/Publication.aspx?PublicationId=346>

¹⁶⁰ Muller, A. (2009). *Hoe groot mag Israël worden?* Boekencentrum: Zoetermeer. Blz. 70

¹⁶¹ Muller, A. (2009). *Hoe groot mag Israël worden?* Boekencentrum: Zoetermeer. Blz. 73

¹⁶² Muller, A. (2009). *Hoe groot mag Israël worden?* Boekencentrum: Zoetermeer. Blz. 70

¹⁶³ PVV Geert Wilders. (2010). *De agenda van hoop en optimisme (Verkiezingsprogramma PVV)*. Opgeroepen op September 4, 2011, van PVV.nl: http://www.pvv.nl/images/stories/Webversie_VerkiezingsProgrammaPVV.pdf

¹⁶⁴ Telegraaf redactie. (2010, December 5). *Wilders: Palestijnen naar Jordanië*. Opgeroepen op September 5, 2011, van De Telegraaf: http://www.telegraaf.nl/binnenland/8414061/Palestijnen_naar_Jordani_.html

¹⁶⁵ Muller, A. (2009). *Hoe groot mag Israël worden?* Boekencentrum: Zoetermeer. Blz. 70

Hoofdstuk 4 Wat wil de meerderheid?

4.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk zijn de drie varianten voor een oplossing van het Israëlijs-Palestijns conflict besproken. Daarin werd duidelijk dat vooral de Tweestatenoplossing besproken is tijdens de vredesonderhandelingen van de afgelopen decennia. Deze oplossing heeft nog steeds de meeste steun onder de verschillende betrokken partijen. Maar hoe is die steun verdeeld onder de verschillende partijen? En neemt deze misschien af, of juist toe?

In dit hoofdstuk worden de verschillende partijen nader bekeken. Naast de voorkeur voor een bepaalde oplossing zullen wordt ook de rol van de betreffende partijen in het conflict besproken..

4.2 Israël

Zoals in hoofdstuk 3 al kort werd genoemd zijn er verschillende onderzoeken gedaan naar de mening van de Israëlijs bevolking over het vredesproces. De meerderheid van de bevolking steunt nog steeds het vredesproces dat uitgaat van een Tweestatenoplossing¹⁶⁶. Zo bleek uit een onderzoek dat gehouden werd in maart 2010 dat 63 procent van de Israëli's een vredesverdrag in de lijn van het Geneefse Akkoord steunt¹⁶⁷. Naast deze peiling onder de Israëlijs politieke partijen werd er een jaar eerder in april 2009 ook een peiling onder de Israëli's gehouden waaruit bleek dat 78 procent van de bevolking in vrede naast de Palestijnen wil leven in een Tweestatenoplossing¹⁶⁸. Dat deze twee uitslagen niet éénvoudig zijn is niet vreemd. In de eerstgenoemde peiling wordt de Tweestatenoplossing namelijk ingevuld, terwijl in de laatstgenoemde peiling van de OneVoiceMovement de inhoud van zo'n vredesoplossing vaag gehouden werd.¹⁶⁹

Ondanks dat er een blijvende meerderheid voor een Tweestatenoplossing lijkt te zijn wordt er door de huidige regering niet veel haast gemaakt met het heropenen van het vredesproces, door initiatieven van President van de Verenigde Staten Obama af te wijzen¹⁷⁰. Dat de Israëlijs regering hier geen haast mee maakt lijkt de bevolking niet erg te vinden, 'er is geen serieuze oppositie tegen de afwerende houding van Netanyahu', zo stelt NRC-correspondent Guus Valk¹⁷¹. 'Een meerderheid van de Israëlijs bevolking staat sympathiek tegenover een Palestijnse staat, zolang het abstract blijft. Maar de hoge prijs die steun aan zo'n staat met zich meebrengt, willen maar weinigen betalen.'¹⁷² Het zijn de woorden van Menachem Klein, mede onderhandelaar voor Israël bij onderhandelingen met de PLO, begin jaren negentig¹⁷³. De Israëlijs bevolking is dus wel verdeeld

---

¹⁶⁶ Israël en Palestijnen Nieuws Blog. (2010, April 16). *Peiling: tweederde van Israeli's steunt Tweestatenoplossing*. Opgeroepen op September 5, 2011, van Israël en Palestijnen Nieuws Blog: <http://israel-palestijnen.blogspot.com/2010/04/peiling-tweederde-van-israelis-steunt.html>

¹⁶⁷ Mideast Web. (2003, Oktober). *Geneva Accord (Beilin-Abd-Rabbo document)*. Opgeroepen op September 4, 2011, van Mideastweb.org: <http://www.mideastweb.org/geneva1.htm>

¹⁶⁸ Haaertz. (2009, April 22). *Poll: Most Palestinians, Israelis want two-state solution*. Opgeroepen op September 10, 2011, van Haaertz.com: <http://www.haaretz.com/news/poll-most-palestinians-israelis-want-two-state-solution-1.274607>

¹⁶⁹ One Voice. (2011). Opgeroepen op September 8, 2011, van Onevoicemovement.org: <http://www.onevoicemovement.org>

¹⁷⁰ NOS redactie. (2011, Mei 20). *NOS VS en Israël komen niet verder*. Retrieved September 9, 2011, from NOS: <http://nos.nl/artikel/242083-vs-en-israel-komen-niet-verder.html>

¹⁷¹ Valk, G. (2011, Mei 20). *Staat Palestina raakt uit zicht*. *NRC-Handesblad*.

¹⁷² Valk, G. (2011, Mei 20). *Staat Palestina raakt uit zicht*. *NRC-Handesblad*.

¹⁷³ Dr. Menachem Klein. (2011). *Faculty of Social Sciences*. Retrieved from Bar-Ilan University: <http://www.biu.ac.il/faculty/kleinm1/>

over de precieze invulling van de Tweestatenoplossing. Zo noemt de rechtse partij Likoeid, van premier Netanyahu, Jeruzalem de ondeelbare hoofdstad van Israël¹⁷⁴. Netanyahu zei in maart 2011 tijdens een speech in de Verenigde Staten dat Israël altijd zal blijven bouwen in Oost-Jeruzalem.¹⁷⁵ Andere partijen als de Arbeidspartij zijn wel bereid om Oost-Jeruzalem op te geven.¹⁷⁶ Dit verschil van invulling van de Tweestatenoplossing ligt niet altijd tussen linkse en rechtse partijen, zo liet Avigdor Lieberman van de rechts-nationalistische partij Jisraël Beate'noe in mei 2004 weten dat hij bereid is om Oost-Jeruzalem op te geven, om zo een puur Joodse staat te kunnen laten bestaan naast een Palestijnse staat¹⁷⁷. Naast dit vraagstuk zijn er ook onderwerpen waarover de meeste partijen in het politieke spectrum het eens zijn. Zo liet Avishay Braverman van de Arbeidspartij ons in een interview weten dat iedereen het eens is over de verdeling van de nederzettingen. 'We houden het grootste gedeelte van de nederzettingen, dat is ongeveer 5 procent van de Westbank, en ruilen dat voor een stuk land in de Negev¹⁷⁸.' Daarmee zit Braverman dicht tegen de visie van de rechtse partij Likoeid van Netanyahu aan, hij zei in mei 2011: 'We zullen het merendeel van de nederzettingen behouden¹⁷⁹'. Over andere issues als het Palestijnse vluchtelingenprobleem is veel verdeeldheid, meer hierover in hoofdstuk 5.

Ook zijn er in Israël felle tegenstanders van de Tweestatenoplossing, zoals Dani Dayan, voorzitter van de grootste Joodse nederzettingenorganisatie. Hij zei in gesprek met de General Consul van de Verenigde Staten Daniël Rubinstein dat het onderhandelen over een Tweestatenoplossing 'een doodlopende weg is.¹⁸⁰ Zijn groepering behoudt het liefst de huidige situatie met één Joodse staat.

De Eénstaatoplossing is een variant waar maar weinig Israëli's vertrouwen in hebben. In een peiling van maart 2010 bleek dat slechts 24 procent van de Israëli's de Eénstaatoplossing steunt¹⁸¹. Wel wordt er door steeds meer prominenten gevreesd dat een binationale staat uiteindelijk de enige mogelijkheid wordt¹⁸². In hoofdstuk 3 wordt uitgelegd wat zo'n binationale staat is. Zo waarschuwde Israëli's president Peres in juni 2011 ervoor dat Israël met de huidige houding het vredesproces over een Tweestatenoplossing blokkeert. 'Ik vrees dat Israël een binationale staat zal worden', zei hij. 'Er is een compleet gebrek aan adequaat handelen. We gaan op volle snelheid af op een situatie waarin Israël geen Joodse staat meer zal kunnen zijn.¹⁸³ En dat is nu juist de reden

¹⁷⁴ Volkskrant. (1996, Februari 22). *Wijzigen van status Israëlische hoofdstad blijft mogelijkheid Peres wint debat over Jeruzalem*. Retrieved September 10, 2011, from Vk.nl:

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/434194/1996/02/22/Wijzigen-van-status-Israelische-hoofdstad-blijft-mogelijkheid-Peres-wint-debat-over-Jeruzalem.dhtml>

¹⁷⁵ NOS journaal. (2010, Maart 23). *NOS 'Israël zal altijd blijven bouwen in Oost-Jeruzalem'*. Retrieved September 11, 2011, from NOS: <http://nos.nl/video/145745-israel-zal-altijd-blijven-bouwen-in-oostjeruzalem.html>

¹⁷⁶ Volkskrant Henk Müller. (2000, Juli 26). *Top Barak en Arafat loopt vast op Jeruzalem*. Retrieved September 12, 2011, from Vk.nl: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/archief/article/detail/551366/2000/07/26/Top-Barak-en-Arafat-loopt-vast-op-Jeruzalem.dhtml>

¹⁷⁷ Wikipedia. (2008, Januari 28). *Wikipedia Avigdor Lieberman*. Retrieved Mei 19, 2011, from Wikipedia:

http://nl.wikipedia.org/wiki/Avigdor_Lieberman

¹⁷⁸ Braberman, A. (2011, Juni 22). (H. Floor, Interviewer)

¹⁷⁹ The Australian John Lyons. (2011, Mei 25). *We'll keep settlements: Benjamin Netanyahu*. Retrieved September 12, 2011, from The Australian: <http://www.theaustralian.com.au/news/world/well-keep-settlements-benjamin-netanyahu/story-e6frg6so-1226062270152>

¹⁸⁰ Rubinstein, D. (2010, Februari 24). *Weergave van gesprek tussen Amerikaanse Consul General Rubinstein en hoofd van Nederzettingen organisatie*. Retrieved September 5, 2011, from Wikileaks:

<http://www.cablegatesearch.net/cable.php?id=10JERUSALEM342&q=israel>

¹⁸¹ Jeruzalem Post B. Joffe-Walt. (2011, Maart 22). *Palestinians increasingly back 1-state*. Retrieved September 12, 2011, from The Jerusalem Post: <http://www.jpost.com/MiddleEast/Article.aspx?id=171559>

¹⁸² Ref. Dagblad redactie. (2011, Juni 17). Peres: Joodse staat in gevaar. *Reformatisch Dagblad*.

¹⁸³ Rubinstein, D. (2010, Februari 24). *Weergave van gesprek tussen Amerikaanse Consul General Rubinstein en hoofd van Nederzettingen organisatie*. Retrieved September 5, 2011, from Wikileaks:

<http://www.cablegatesearch.net/cable.php?id=10JERUSALEM342&q=israel>

waarom er in Israël vrijwel geen animo is voor een enkele staatoplossing. In zo'n staat zal het Joodse karakter van de staat verdwijnen en worden de Israëli's waarschijnlijk al snel de minderheid, omdat de Arabieren gemiddeld meer kinderen krijgen.¹⁸⁴

De eerdergenoemde transferoplossing wordt in Israël alleen gedragen door een kleine rechtse minderheid, en vindt nog de meeste aanhang in nederzettingen waar sommige religieuze Joden de 'Groot-Israëlgedachte' aanhangen. Deze gedachte gaat uit van het land dat God in de Bijbel aan Abram beloofde, van de rivier de Nijl in Egypte tot aan de Eufraat in Irak¹⁸⁵. Zoals in hoofdstuk 3.4 is genoemd werd deze transferoplossing voor het eerst genoemd door de vermoorde politicus Rehavam Ze'evi. In de huidige Knesset is de enige partij die dit gedachtegoed uitdraagt Het Joodse Huis (HaBajiet HaJehoedie)¹⁸⁶. De partijvoorzitter van deze religieus-zionistische partij, Daniel Hershkowitz, maakt deel uit van de regering-Netanyahu.

4.3 Palestijnen

Uit een recente peiling van de Amerikaanse opiniepeiler Stanley Greenberg blijkt dat tweederde van de Palestijnen de Tweestatenoplossing als beste oplossing ziet¹⁸⁷. Deze peiling van eind 2010 laat zien dat een enkele staatvariant minder in trek is. De helft van de ondervraagden laat weten dat de Palestijnen het Joodse karakter van de Israëlische staat moeten erkennen om de Tweestatenoplossing te realiseren. In de eerdergenoemde peiling van de OneVoice Movement, blijkt dat zelfs driekwart van de Palestijnen een Tweestatenoplossing steunen, deze peiling werd anderhalf jaar eerder gehouden¹⁸⁸. Uit een peiling van de Noorse researchorganisatie Fafo van juni 2010 komen ongeveer dezelfde verhoudingen naar voren, maar ook nog een ander interessant gegeven. Hieruit blijkt namelijk dat een grotere groep Palestijnen de raketbeschietingen vanuit Gaza niet meer steunen. In 2009 ageerde 53 procent hiertegen en een jaar later 61 procent¹⁸⁹. Ook laat met 84 procent een overgrote meerderheid weten te denken dat Fatah de volgende verkiezingen zal winnen, omdat dit de kans op vrede vergroot.

Eigenlijk speelt bij de Palestijnen dezelfde discussie als bij de Israëli's, de meerderheid van de bevolking wil wel een Tweestatenoplossing, maar tegen welke voorwaarden wil men akkoord gaan met een vredesverdrag? Algemeen wordt aangenomen dat Arafat tijdens de vredesbesprekingen met Israël op Camp David in 2000 terugdeinsde voor zijn eigen bevolking¹⁹⁰. Sinds 2007 regeert

---

¹⁸⁴ Muller, A. (2009). *Hoe groot mag Israël worden?* Boekencentrum: Zoetermeer. Blz. 66

¹⁸⁵ *Nieuwe Bijbel Vertaling*. (2004). Heerenveen: NBG. Genesis 15:18

¹⁸⁶ Wikipedia. (2009, April 1). *Wikipedia Het Joodse Huis*. Retrieved September 13, 2011, from Wikipedia:

http://nl.wikipedia.org/wiki/Het_Joodse_Huis

¹⁸⁷ Haaertz. (2010, November 21). *Poll: Most Palestinians see two-state solution as precursor to single state*. Retrieved September 13, 2011, from Haaertz.com: <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/poll-most-palestinians-see-two-state-solution-as-precursor-to-single-state-1.325793>

¹⁸⁸ Haaertz. (2009, April 22). *Poll: Most Palestinians, Israelis want two-state solution*. Retrieved September 10, 2011, from Haaertz.com: <http://www.haaretz.com/news/poll-most-palestinians-israelis-want-two-state-solution-1.274607>

¹⁸⁹ Haaertz. (2010, Juni 20). *Poll: Most Palestinians want peace with Israel*. Retrieved September 14, 2011, from Haaertz.com: <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/poll-most-palestinians-want-peace-with-israel-1.297196>

¹⁹⁰ Palestine remembered . (2001, Augustus 2). *Why did Arafat reject Barak's 'generous' offer at Camp David (Palestinian point of view)*. Opgeroepen op September 1, 2011, van Palestinerememberd.com:

<http://www.palestineremembered.com/Acre/Palestine-Remembered/Story416.html>

Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 207

Martin Sieperman. (2000, Augustus 2). *Volkskrant Opinie: Arafat staat na Camp David met zijn rug tegen de muur*.

Opgeroepen op September 2, 2011, van Volkskrant.nl:

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/archief/article/detail/551691/2000/08/02/Arafat-staat-na-Camp-David-met-zijn-rug-tegen-de-muur.dhtml>

Hamas in de Gazastrook. Hamas heeft in haar handvest¹⁹¹ staan dat men alleen wil onderhandelen als ze het hele Britse mandaatgebied kunnen krijgen, en sluit daarmee onderhandelingen over een Tweestatenoplossing uit. Tevens erkent Hamas Israël niet, wat onderhandelingen over diezelfde Tweestatenoplossing tegenwerkt¹⁹².

Zoals eerder in hoofdstuk drie aangegeven is de Eénstaatvariant iets dat onder de Palestijnen ook leeft. Naast het standpunt van Hamas dat er één Palestijnse staat zou moeten komen zijn er ook onderhandelaars die hardop denken aan één staat voor Palestijnen én Israël's. Zo vond de belangrijkste Palestijnse onderhandelaar Saeb Erekat in 2009 dat het de misschien de tijd om 'onze aandacht op een Eénstaatoplossing te vestigen, waarin moslims, christenen en joden als gelijken kunnen samenleven'¹⁹³. Dit zei hij omdat volgens hem door het uitbreiden van de nederzettingsblokken een Tweestatenoplossing steeds minder reëel werd. Onder de bevolking wordt de aanhang van een éénstaatvariant groter, maar blijft deze voorlopig steken op 30 procent.¹⁹⁴

4.4 De Arabische regio

Hoe de veranderende Arabische regio zich gaat opstellen in het vredesproces tussen de Israël's en Palestijnen is nog niet helemaal duidelijk. Welke standpunten gaan de nieuwe regimes in Tunesië, Libië en vooral Egypte innemen en houden deze nieuwe leiders zich aan de eerder opgestelde vredesverdragen met Israël? Uit een peiling onder de Egyptische bevolking van april 2011 bleek dat 60 procent het behoud en bevorderen van de vrede met Israël als prioriteit ziet¹⁹⁵. Het overkoepelende orgaan van deze regio is de Arabische Liga en deze sprak zich in december 2010 voor het laatst uit over het vredesproces. De Liga liet weten tegen hervatting van het proces te zijn, zolang er geen 'serieus aanbod' van de Amerikaanse bemiddelaars op tafel ligt¹⁹⁶. Uiteraard is er na december 2010 erg veel veranderd in de regio, zodat de nieuwe politieke koers nog moet worden afgewacht.

Er zijn wel tekenen welke kant het op kan gaan. Zo werd op 14 september 2011 een aanslag gepleegd op de Israëlische Ambassade in Egypte¹⁹⁷. De banden tussen Israël en Egypte zijn sinds het Hosni Mubarak is verdreven als staatshoofd verslechterd¹⁹⁸. Ook bij Turkije is Israël haar krediet verloren, sinds Israël een Turks hulpkonvooi voor Gaza heeft aangevallen in de zomer van 2010¹⁹⁹.

---

¹⁹¹ Yale Law School. (2008). *Hamas Covenant*. Opgeroepen op September 2, 2011, van Yale Law School Lillian Goldman Law Library : http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hamas.asp

¹⁹² De Morgen redactie. (2011, Mei 5). *Netanyahu apprecieert oproep Obama, Hamas verwerpt oproep erkenning Israël*. Retrieved September 12, 2011, from DeMorgen.Be:

<http://www.demorgen.be/dm/nl/990/Buitenland/article/detail/1268139/2011/05/22/Netanyahu-apprecieert-oproep-Obama-Hamas-verwerpt-oproep-erkenning-Israel.dhtml>

¹⁹³ BBC News . (2009, November 4). *BBC News: Palestinians in statehood warning*. Opgeroepen op September 2, 2011, van BBC News: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8341929.stm

¹⁹⁴ Jeruzalem Post B. Joffe-Walt . (2011, Maart 22). *Palestinians increasingly back 1-state* . Retrieved September 12, 2011, from The Jeruzalem Post : <http://www.jpost.com/MiddleEast/Article.aspx?id=171559>

¹⁹⁵ Haartz. (2011, April 7). *Poll: Majority of Egyptians support maintaining Israel peace*. Retrieved September 12, 2011, from Haartz.com: <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/poll-majority-of-egyptians-support-maintaining-israel-peace-1.354642>

¹⁹⁶ DePers redactie. (2010, December 15). *Arabische Liga tegen hervatting vredesoverleg*. Retrieved September 12, 2011, from DePers.nl: <http://www.depers.nl/buitenland/532077/Arabische-Liga-tegen-hervatting-vredesoverleg.html>

¹⁹⁷ Ref. Dagblad redactie. (2011, September 23). *Egypte lokte aanslag ambassade Israël uit*. Opgeroepen op September 24, 2011, van Reformatorisch Dagblad:

http://www.refdag.nl/nieuws/buitenland/egypte_lokte_aanslag_ambassade_israel_uit_1_590583

¹⁹⁸ NOS redactie. (2011, September 27). *NOS Pijpleiding Egypte-Israël ontploft*. Opgeroepen op September 28, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/276265-pijpleiding-egypteisrael-ontploft.html>

¹⁹⁹ NOS redactie. (2010, Juli 5). *NOS Turkije eist excuses van Israël*. Opgeroepen op September 25, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/169734-turkije-eist-excuses-van-israel.html>

Turkije stuurde de Israëlische ambassadeur begin september het land uit en de minister van Buitenlandse Zaken liet weten 'de militaire banden met Israël te verbreken'²⁰⁰. Dit is opvallend, omdat Israël zich jarenlang geen trouwere bondgenoot kon voorstellen dan Turkije.

Er zijn nog een aantal landen in de regio met een uitgesproken visie op het vredesproces. Zo spreekt de Iraanse president Ahmadinejad regelmatig de wens uit dat Israël vernietigd wordt, op 26 augustus 2011 noemde hij de Palestijnse erkenning bij de Verenigde Naties de 'eerste stap naar vernietiging van Israël'²⁰¹. In Syrië zijn op het moment van schrijven stevige protesten aan de gang, die door de president Assad met veel geweld worden onderdrukt. Begin juni 2011 waren er demonstraties bij de Israëliisch-Syrische grens. Deze grens ligt momenteel bij de Golanhoogten die na Zesdaagse oorlog in 1967 door Israël werden ingenomen. Syrië wil dit gebied nog steeds terug en heeft nooit officieel vrede gesloten met Israël²⁰². Assad noemde in 2009 Israël het 'grootste obstakel voor vrede' en noemde het Palestijnse verzet 'legitiem'²⁰³. Syrië bemoeit zich verder niet met vredesbesprekingen. Libanon heeft een ingewikkelde relatie met Israël. Er was tweemaal oorlog tussen Israël en Libanon. De eerste keer was in 1982 toen Israël onder leiding van minister van Defensie Ariel Sharon de vluchtelingenkampen Sabra en Shatila binnenviel om de Palestijnse verzetsbeweging PLO aan te vallen²⁰⁴. De laatste oorlog was in 2006 toen Israël poogde de infrastructuur van Hezbollah te vernietigen. Hezbollah schoot regelmatig raketten op het noorden van Israël²⁰⁵.

In het land wonen zo'n 400.000 Palestijnse vluchtelingen²⁰⁶. Libanon zou graag zien dat deze vluchtelingen vertrekken bij de komst van een Tweestatenoplossing, maar spreekt zich hier weinig over uit. Jordanië sloot in 1994 vrede met Israël, door het land te erkennen²⁰⁷. De huidige koning Abdollah II wordt gezien als een gematigde leider die zelf ook initiatieven heeft genomen om tot vrede te komen²⁰⁸. Het land gaf meerdere malen aan mee te werken aan een Tweestatenoplossing²⁰⁹. In het land wonen ongeveer 2 miljoen Palestijnen (in 2008 gemeten)²¹⁰.

4.5 Verenigde Staten

Zoals in de voorgaande hoofdstukken al naar voren kwam zijn de Verenigde Staten de meest actieve partij in de vredesonderhandelingen tussen Israël en de Palestijnen geweest. Dit land ziet het mede door hun hechte relatie met Israël als hun taak om dit conflict op te lossen. Tot op heden is in de

---

²⁰⁰ NOS redactie. (2011, September 2). *NOS Turkije bevriest relatie met Israël*. Opgeroepen op September 3, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/269426-turkije-bevriest-relatie-met-israel.html>

²⁰¹ NRC Pim van den Dool. (2011, Augustus 26). *Ahmadinejad: oprichting Palestina opmaat voor vernietigen Israël*. Retrieved September 12, 2011, from NRC.nl: <http://www.nrc.nl/nieuws/2011/08/26/ahmadinejad-oprichting-palestina-opmaat-voor-vernietigen-israel/>

²⁰² Brabosch. (2009, Maart 30). *Obama dwong Israël te stoppen met Gaza-operatie tegen Hamas*. Retrieved September 12, 2011, from Brabosch: <http://brabosh.com/2009/04/14/obama-dwong-israel-te-stoppen-met-gaza-operatie-tegen-hamas/>

²⁰³ Ynet News. (2009, Mei 23). <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3720146,00.html>. Retrieved September 13, 2011, from YnetNews.com: <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3720146,00.html>

²⁰⁴ Bregman, A. (1998). *Israël en de Arabieren*. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 178-80

²⁰⁵ Burghoorn, A. (2008, December 30). *De schaduw van Libanon 2006*. Retrieved September 14, 2011, from Volkskrant: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/article/detail/930581/2008/12/30/De-schaduw-van-Libanon-2006.dhtml>

²⁰⁶ NOS redactie. (2010, Augustus 18). *Meer rechten Palestijnen in Libanon*. Retrieved September 13, 2011, from NOS: <http://nos.nl/artikel/179045-meer-rechten-palestijnen-in-libanon.html>

²⁰⁷ Wikipedia. (2003, April 25). *Wikipedia Jordan Peace Treaty*. Retrieved Augustus 24, 2011, from Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Israël%E2%80%93Jordan_peace_treaty

²⁰⁸ NRC. (2006, November 30). *Abdullahs boodschap*. Retrieved September 12, 2011, from NRC.nl: <http://vorige.nrc.nl/dossiers/middenoosten/article1737599.ece%20%0d44>

²⁰⁹ DePers redactie. (2009, Mei 11). *Paus bepleit in Israël Tweestatenoplossing*. Retrieved September 13, 2011, from DePers.nl: <http://www.depers.nl/buitenland/306265/Paus-bepleit-Tweestatenoplossing.html>

²¹⁰ Wikipedia. (2002, Augustus 22). *Wikipedia Palestinian Refugee*. Retrieved Augustus 29, 2011, from Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Palestinian_refugee

onderhandelingen alleen over de Tweestatenoplossing gesproken. De Verenigde Staten zijn de grootste bondgenoot van Israël, dit komt mede doordat er in de VS 6,5 miljoen Joden wonen²¹¹. Deze steun voor Israël blijkt ondermeer uit een peiling van de al eerder aangehaalde Stanley Greenberg. 66 procent van de ondervraagden liet weten dat de VS achter Israël moet staan tijdens vredesbesprekingen, terwijl slechts 6 procent vindt dat de Palestijnen gesteund moeten worden²¹². De huidige president van de VS Barack Obama herhaalde in mei 2011 het standpunt dat de grenzen van 1967 de basis voor onderhandelingen moeten zijn, daarnaast kan er land uitgeruild worden²¹³. De Amerikanen zijn fel tegenstander van het eenzijdig handelen van de Palestijnen, met hun vraag om erkenning bij de Verenigde Naties²¹⁴. Over belangrijke pijnpunten als Jeruzalem en vluchtelingen willen de Verenigde Staten zich alleen binnen onderhandelingen uitlaten.

4.6 Europa

De Europese Unie is uitgesproken voorstander van de Tweestatenoplossing en oefent regelmatig diplomatieke druk uit om dit te realiseren. Zo sprak EU-buitenlandchef Catherine Ashton in mei 2011 haar steun uit voor de oproep van President Obama om de grenzen van 1967 als basis te gebruiken voor vredesbesprekingen²¹⁵. De Europese Unie ziet vooral een grote rol voor het zogenoemde Midden-Oosten Kwartet, bestaande uit: de Verenigde Staten, Verenigde Naties, Europese Unie en Rusland. De Europese Unie spreekt al langer over de grenzen van 1967 als basis voor onderhandelingen, terwijl de VS dit tot mei 2011 nooit hardop uitsprak. Dit zag Ashton als een goede aanleiding om gezamenlijk het vredesproces nieuw leven in te blazen. De Amerikanen wijzen dit voorstel voorlopig nog af²¹⁶. Ashton liet in een brief aan de Amerikanen ook weten geen voorstander te zijn van eenzijdig handelen, zoals de Palestijnen willen doen met hun verzoek tot erkenning bij de Verenigde Naties²¹⁷. Namens de EU liet oud-premier van Groot-Brittannië Tony Blair in 2009 al weten dat er voor hem 'geen serieus alternatief is voor de Tweestatenoplossing'²¹⁸. De EU is fel tegenstander van nieuwe Israëlische nederzettingen en vindt dat de verdeling van Jeruzalem en een oplossing voor de Palestijnse vluchtelingen voort moeten komen uit onderhandelingen, zo staat vermeld op hun website²¹⁹.

---

²¹¹ Wikipedia. (2002, November 17). *Wikipedia Joden Verenigde Staten*. Retrieved September 12, 2011, from Wikipedia: http://nl.wikipedia.org/wiki/Joden#Verenigde_Staten

²¹² Haaertz. (2008, November 16). *Poll: Only 6% of Americans think U.S. should back Palestinians in peace talks*. Retrieved September 13, 2011, from Haaertz.com: <http://www.haaretz.com/news/poll-only-6-of-americans-think-u-s-should-back-palestinians-in-peace-talks-1.257301>

²¹³ The New York Times Mark Landler. (2011, Mei 19). *Obama Sees '67 Borders as Starting Point for Peace Deal*. Retrieved September 14, 2011, from Nytimes.com: http://www.nytimes.com/2011/05/20/world/middleeast/20speech.html?_r=2&pagewanted=all

²¹⁴ de Gelderlander redactie. (2011, September 15). *Verzoek VN-erkenning Palestina 23 september*. Retrieved September 16, 2011, from Gelderlander.nl: <http://www.gelderlander.nl/nieuws/algemeen/buitenland/article9486255.ece%20%0d37>

²¹⁵ NRC Hans Klis. (2011, Mei 23). *EU wil hervatting vredesproces Midden-Oosten*. Retrieved September 13, 2011, from NRC.nl: https://www.nrc.nl/nieuws/2011/05/23/eu-wil-hervatting-vredesproces-midden-oosten/?show_feedback_form=1

²¹⁶ Presseurope. (2011, Juni 15). *Brief Ashton maakt weinig indruk op Amerikanen*. Retrieved September 14, 2011, from presseurope.eu: <http://www.presseurop.eu/nl/content/news-brief/713761-brief-ashton-maakt-weinig-indruk-op-amerikanen>

²¹⁷ Presseurope. (2011, Juni 15). *Brief Ashton maakt weinig indruk op Amerikanen*. Retrieved September 14, 2011, from presseurope.eu: <http://www.presseurop.eu/nl/content/news-brief/713761-brief-ashton-maakt-weinig-indruk-op-amerikanen>

²¹⁸ Haaertz. (2009, April 1). *Blair: 'There is no alternative to a two-state solution'*. Retrieved September 14, 2011, from Haaertz.com: <http://www.haaretz.com/news/blair-there-is-no-alternative-to-a-two-state-solution-1.273324>

²¹⁹ EU. (2009, Februari 27). *The EU in the Middle East Peace Process*. Retrieved September 14, 2011, from EU: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/88&format=HTML>

4.7 Verenigde Naties

Van oudsher is de Verenigde Naties nauw betrokken geweest bij het vinden van een oplossing voor dit conflict. Zoals in hoofdstuk één te lezen is, is de VN betrokken geweest bij de oprichting van de staat Israël. Ook nam deze organisatie verschillende keren resoluties aan om de betrokken partijen op te roepen tot actie. Zo was er in 1967 de resolutie 242 waarin Israël werd opgeroepen terug te keren naar de grenzen van voor de Zesdaagse oorlog. Dit standpunt hebben de Verenigde Naties nog steeds²²⁰. Het is lastig aan te geven wat buiten de aangenomen resoluties de standpunten van de VN zijn, omdat deze organisatie bestaat uit 193 lidstaten²²¹. Daarin zitten bijvoorbeeld het eerdergenoemde Iran, maar ook landen als Nederland en de VS. Dit betekent dat er veel verschillende standpunten binnen de VN bestaan. Op 23 september heeft Palestijnse president Abbas een verzoek tot erkenning van de Palestijnse staat ingediend bij de VN. Zoals in hoofdstuk 2.2 is benoemd zijn de consequenties van deze stap nog niet duidelijk.

---

²²⁰ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz.145

²²¹ VN. (2011). *VN*. Retrieved from <http://www.un.org/en/>

Hoofdstuk 5 Wat zijn de knelpunten?

5.1 Inleiding

In hoofdstuk 5 worden de belangrijkste pijnpunten in het conflict op een rij gezet. Per probleem zal ingegaan worden op de huidige situatie en de reden waarom dit punt een belangrijke rol speelt in het conflict. Doel van het hoofdstuk is om duidelijk te maken waarom de Tweestatenoplossing op dit moment nog niet gerealiseerd is, ondanks dat is aangetoond dat de meerderheid deze oplossing preferereert.

5.2 Politiek

Invloed Israëlische politiek op vredesproces

In hoofdstuk 2.4 is de politieke situatie in Israël beschreven. De regering in Israël is van rechtse signatuur en heeft een conservatieve houding ten opzichte van het vredesproces²²². De belangrijkste eis die de regering op dit moment stelt is dat de Palestijnen erkennen dat Israël een staat is met een Joodse meerderheid en Joodse identiteit²²³.

Vanaf de oprichting van de staat Israël tot 1977, was de grootste partij in Israël altijd een linkse partij. In eerste instantie was dat de Mapei partij van David Ben-Gurion²²⁴, daarna werd de Arbeidspartij de grootste linkse partij. In de aanloop naar de verkiezingen van 1977 was er sociale onrust en kwamen een aantal corruptieschandalen aan het licht. Dit bracht de regering van Rabin in zwaar weer. Eind 1976 besloot Rabin zijn kabinet te ontbinden en nieuwe verkiezingen uit te schrijven. De verkiezingen van 1977 brachten een revolutie in de Israëlische politiek. Voor het eerst in de geschiedenis won het rechtse Likoeed de verkiezingen²²⁵. Vanaf dat moment leverde Likoeed 10 van de afgelopen 15 premiers. Het is belangrijk om stil te staan bij deze omslag in de politieke arena.

Van 1977 tot 2011 werden 10 van de 15 regeringen dus geleid door de Likoeedpartij. De Arbeidspartij/linkervleugel maakte nog tweemaal een comeback. In 1992 werd Rabin als lijststrekker van de Arbeidspartij de nieuwe premier van Israël. Zijn links-religieuze coalitie wist als eerste een doorbraak te forceren in het vredesproces²²⁶. Echter na zijn dood en het in vastlopen van het vredesproces werd Netanyahu (Likoeed) voor het eerst premier (1996)²²⁷. De laatste comeback van de Arbeidspartij was in 1999. Barak deed toen mee aan de verkiezingen als lijststrekker van de links gecombineerde lijst One Israël. Hij deed de belofte om het vredesproces weer op gang te brengen en

---

²²² NOS journaal. (2009, April 1). *NOS Israëlische regering: geen aparte staten*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/23968-israelische-regering-geen-aparte-staten.html>

²²³ Geneva Initiative. (2011, Februari 9). *How the Obama Administration can Jumpstart the Peace Process*. Retrieved September 12, 2011, from Geneva-accord.org: <http://www.geneva-accord.org/mainmenu/how-the-obama-administration-can-jumpstart-the-peace-process>

²²⁴ Israël Ministry of Foreign Affairs. (2011). *The Governments of Israel - Coalitions 1949 to the present*. Retrieved September 13, 2011, from MFA.gov.il: <http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Previous+governments/The+Governments+of+Israel.htm>

²²⁵ Israël Ministry of Foreign Affairs. (2011). *The Governments of Israel - Coalitions 1949 to the present*. Retrieved September 13, 2011, from MFA.gov.il: <http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Previous+governments/The+Governments+of+Israel.htm>

²²⁶ Palestine Facts. *Palestine Facts: Details of the Oslo Accords*. Opgeroepen op Augustus 22, 2011, van Palestine Facts: http://www.palestinefacts.org/pf_1991to_now_oslo_accords.php

Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 204-05

Bregman, A. (1998). *Israël en de Arabieren*. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 274-75

²²⁷ Bregman, A. (1998). *Israël en de Arabieren*. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 294-95

werd gekozen tot premier. Na het mislukken van de Camp David onderhandelingen in 2000 verloor hij echter zijn steun. In 2001 kwam Sharon als premier van Likod aan de macht²²⁸.

De linkervleugel in de Israëlische politiek staat van oudsher meer open voor vredesonderhandelingen met de Palestijnen dan Likod²²⁹. Die partij is conservatiever en stelt strengere eisen en is bereid tot minder concessies. Feit dat juist Likod de afgelopen decennia de grootste partij is geweest lijkt te wijzen op een conservatiever Israël, dat strengere eisen stelt aan het vredesproces. Het lijkt er ook op dat, zeker door de tweede intifada, de bevolking in Israël pessimistischer is geworden over het vredesproces. De Arbeidspartij bemachtigde bij de laatste verkiezingen slechts 13 zetels in de Knesset, een historisch dieptepunt. Ter vergelijking, toen Rabin de verkiezingen in 1992 won behaalde de partij 44 zetels²³⁰.

Invloed Palestijnse politiek op vredesproces

In hoofdstuk 2.3 is ingegaan op de politieke situatie in de Palestijnse gebieden. Ondanks het recente akkoord tussen Fatah en Hamas²³¹, is er nog steeds sprake van een scheiding van de WJO en de Gazastrook. De twee belangrijkste partijen in de Palestijnse gebieden zijn het oneens over de opstelling ten opzichte van het vredesproces. Het conflict tussen beide partijen en hun verschillende kijk op de situatie, zorgen op meerdere fronten voor een frustratie van het vredesproces.

Hamas als terroristische organisatie

Hamas wordt door de meeste Westerse landen als terroristische organisatie beschouwd terwijl een aantal landen alleen de militaire brigade van Hamas als terroristisch beschouwd²³². De VS en Israël weigeren te onderhandelen met Hamas²³³. Maar Hamas heeft officieel wel de meeste parlementsleden in de Palestijnse gebieden²³⁴ en heeft bij een hernieuwde samenwerking tussen Fatah en Hamas een belangrijke invloed op de politieke besluitvorming. Dit heeft tevens op meerdere manieren een grote invloed op het vredesproces.

Hamas spreekt in zijn covenant van een onverdeeld Palestina en een mogelijke vernietiging van Israël²³⁵. De militaire brigade van Hamas wordt door Israël verantwoordelijk gehouden voor talloze aanslagen. Ook wordt deze brigade deels verantwoordelijk gehouden voor de continue raketbeschietingen op Israël. Hamas is hierdoor geen gesprekspartner voor de VS, EU en Israël. Ook ontvangt het geen financiële bijstand van het Westen, wat voor grote humanitaire problemen zorgt

---

²²⁸ The Telegraph Alan Philips. (2001, Februari 7). *The Telegraph Israel elects Sharon in poll landslide*. Opgeroepen op Augustus 28, 2011, van The Telegraph: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/israel/1321543/Israel-elects-Sharon-in-poll-landslide.html>

²²⁹ Jewish Virtual Library. (2011). *The Labor Party*. Retrieved September 2, 2011, from Jewishvirtuallibrary.org: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Politics/labor.html>

Likud Party. (2011). *National Security*. Retrieved September 9, 2011, from Likud Party website, Benjamin Netanyahu: <http://en.netanyahu.org.il/Themes-of/security/>

²³⁰ Wikipedia. (2004, April 21). *Wikipedia Arbeidspartij*. Opgeroepen op Mei 24, 2011, van Wikipedia: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Arbeidspartij>

²³¹ NOS redactie. (2006, December 17). *NOS Bestand tussen Fatah en Hamas*. Opgeroepen op September 3, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/59629-bestand-tussen-fatah-en-hamas.html>

²³² Centre for Peace and Conflict Studies, University of St Andrews. (2011, Juni). *Hamas and the Peace Process: Resistance, Rejectionism, Reconciliation?* Retrieved Augustus 30, 2011, from st-andrews.ac.uk: <http://www.st-andrews.ac.uk/intrel/media/Hamas%20Map%20FINAL.pdf>

²³³ Alex Burghoorn. (2008, Maart 4). Hamas laat het vredesproces ontsporen. *Volkskrant*.

NRC redactie. (2006, Januari 27). Israël weigert elk overleg met Hamas. *NRC Handelsblad*.

²³⁴ FD redactie. (2006, Januari 27). Hamas aan de macht. *Het Financieele Dagblad*.

²³⁵ Yale Law School. (2008). *Hamas Covenant*. Opgeroepen op September 2, 2011, van Yale Law School Lillian Goldman Law Library: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hamas.asp

in de Gazastrook²³⁶. Hamas wordt nog wel gesteund door Rusland, Iran en een aantal andere Arabische landen, zoals genoemd in Hoofdstuk 2.3.

Israël en de VS willen dat de Palestijnse gebieden democratisch worden bestuurd en Hamas is een democratisch gekozen partij. Hierdoor is één van de impasses in het conflict ontstaan²³⁷. De Palestijnse gebieden worden deels bestuurd door een democratisch gekozen organisatie, die echter door de belangrijkste onderhandelingspartners als terroristische organisatie wordt beschouwd en daarom niet welkom is aan de onderhandelingstafel²³⁸.

In de Palestijnse gebieden is sprake van interne verdeeldheid tussen Fatah en Hamas²³⁹. Onder de bevolking is Hamas populair. De organisatie heeft sterk ingespeeld op het wanhopige sentiment in de gebieden. Hamas houdt de bevolking voor dat de onderhandelingen van Fatah met Israël de afgelopen 20 jaar eigenlijk niets hebben opgeleverd voor de bevolking²⁴⁰. Na de eenzijdige terugtrekking van Israël uit de Gazastrook in 2005 claimde Hamas de overwinning van de tweede intifada en beschuldigde het Fatah van laf gedrag²⁴¹. Een ander punt waar Hamas de schuld van bij Fatah neerlegt is de grote corruptie onder het Palestijns bestuur²⁴². Hamas staat een agressieve houding voor ten opzichte van van Israël en weigert dezelfde concessies te doen als Fatah²⁴³. Door deze verdeeldheid en het verschillend opstellen ten opzichte van het vredesproces is de bevolking ook intern verdeeld. Hierdoor is er geen absoluut mandaat voor president Abbas en zijn onderhandelaars²⁴⁴. De bevolking van de Palestijnse gebieden steunt namelijk in meerderheid een partij die niet de concessies wil doen die Abbas wil doen.

Aan deze interne verdeeldheid wordt gewerkt. Sinds eind april 2011 worden er pogingen gedaan om een regering van nationale eenheid te vormen, die de gebieden moeten besturen tot de volgende parlementsverkiezingen²⁴⁵. Dit proces verloopt uiterst moeizaam en heeft nog geen definitief

---

²³⁶ Chin-A-Fo, H. (2007, Mei 7). De Hamas-broeder moest achter de muur blijven. *NRC Handelsblad*.

Burghoorn, A. (2007, Mei 16). Coalitie Hamas-Fatah onder druk. *Volkskrant*.

²³⁷ European Union Institute for Security Studies Carolin Goerzig . (2010, September). *Transforming the Quartet principles: Hamas and the Peace Process*. Retrieved September 14, 2011, from iss.europa.eu:

http://www.iss.europa.eu/uploads/media/op85_Transforming_the_Quartet_principles_01.pdf

²³⁸ Polak, I. (2007, Juni 15). 'Boycot Hamas werkte averechts'; Palestijnse burgeroorlog, machtsovername Gaza is teken van verharding Islamiëten. *Trouw*.

²³⁹ NOS redactie. (2008, December 30). *NOS Fatah versus Hamas, hoe zit dat?* Opgeroepen op Mei 22, 2011, van NOS:

<http://nos.nl/artikel/122966-fatah-versus-hamas-hoe-zit-dat.html>

²⁴⁰ BBC News. (2009, Augustus 4). *BBC Profile: Fatah Palestinian movement* . Opgeroepen op September 1, 2011, van BBC news: http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/middle_east/israel_and_the_palestinians/profiles/1371998.stm

NOS redactie. (2008, December 30). *NOS Fatah versus Hamas, hoe zit dat?* Opgeroepen op Mei 22, 2011, van NOS:

<http://nos.nl/artikel/122966-fatah-versus-hamas-hoe-zit-dat.html>

Kennislink Joas Wagemakers . (2009, Januari 20). *Het conflict tussen Hamas en Fatah*. Retrieved September 13, 2011, from Kennislink.nl: <http://www.kennislink.nl/publicaties/het-conflict-tussen-fatah-en-hamas>

²⁴¹ BBC News. (2009, Augustus 4). *BBC Profile: Fatah Palestinian movement* . Opgeroepen op September 1, 2011, van BBC news: http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/middle_east/israel_and_the_palestinians/profiles/1371998.stm

²⁴² NOS redactie. (2008, December 30). *NOS Fatah versus Hamas, hoe zit dat?* Opgeroepen op Mei 22, 2011, van NOS:

<http://nos.nl/artikel/122966-fatah-versus-hamas-hoe-zit-dat.html>

Kennislink Joas Wagemakers . (2009, Januari 20). *Het conflict tussen Hamas en Fatah*. Retrieved September 13, 2011, from Kennislink.nl: <http://www.kennislink.nl/publicaties/het-conflict-tussen-fatah-en-hamas>

Polak, I. (2007, Januari 11). 'Fatah en Hamas laten gewoon de hele zaak ontploffen'. *Trouw*.

²⁴³ NOS redactie. (2011, Januari 24). *NOS Hamas kwaad op Palestijnse Autoriteit*. Retrieved September 14, 2011, from NOS:

<http://nos.nl/artikel/213822-hamas-kwaad-op-palestijnse-autoriteit.html>

²⁴⁴ Alex Burghoorn. (2008, Maart 4). Hamas laat het vredesproces ontsporen. *Volkskrant*.

The Washington Institute Ehud Yaari. (2010, September 15). *Hamas and the Peace Process: New Talks Highlight Internal Tensions*. Retrieved September 14, 2011, from The Washington Institute for Near East Policy:

<http://www.washingtoninstitute.org/templateC05.php?CID=3250>

²⁴⁵ NOS redactie. (2006, December 17). *NOS Bestand tussen Fatah en Hamas*. Opgeroepen op September 3, 2011, van NOS:

<http://nos.nl/artikel/59629-bestand-tussen-fatah-en-hamas.html>

resultaat opgeleverd²⁴⁶. Mochten de beide partijen zich verzoenen levert dit echter ook een extra probleem op. Zoals gezegd wil Israël niet onderhandelen met Hamas of een regering die onder invloed staat van Hamas. Israël juicht daarom de hernieuwde samenwerking niet toe²⁴⁷. Van de VS hoeft Israël niet te onderhandelen met Hamas. Dit betekent dat juist het bijleggen van de vete tussen Hamas en Fatah, kan zorgen voor een extra obstakel in het vredesproces.

5.3 Religie

Zoals in het grootste gedeelte van deze scriptie ook blijkt is het conflict tussen Israël en de Palestijnen er vooral één over grondbezit. Maar op de achtergrond speelt een wereldwijd religieus/godsdienstig conflict. Deze strijd duurt al eeuwenlang, de hoofdrolspelers zijn: joden, moslims en christenen²⁴⁸. Omdat deze groep wereldwijd ongeveer de helft van de wereldbevolking uitmaakt, kan dit als één van de redenen worden gezien waarom er internationaal zoveel betrokkenheid is bij dit conflict. De rabbijn Dr. Ohr Margalit liet al eens weten dat 'het conflict niet kan worden opgelost voordat religieuze zaken zijn opgelost'²⁴⁹. Hij doelde daarmee op het conflict over de Tempelberg, dat tijdens de onderhandelingen van Camp David in 2000 één van de onderwerpen was waarop het vastliep²⁵⁰. 'Religie zou een overbruggende en verzoenende rol kunnen spelen in het vredesproces, zo zei hij²⁵¹. We hebben op deze plaats niet de ruimte om te diep in te gaan op deze materie, maar zullen slechts enkele pijnpunten in het conflict noemen.

Geschiedenis

In hoofdstuk 1 werd gerefereerd aartsvader Abraham die in Genesis 12:1 de opdracht van God kreeg om naar 'het land dat Ik u wijzen zal' te gaan. Dit verhaal staat in de Thora en daarmee ook in de christelijke Bijbel, de moslims hebben dit in de Koran overgenomen²⁵². Zodoende speelt het land voor deze drie grote godsdiensten een rol. In deze drie religies heeft Jeruzalem een centrale betekenis, zo hebben joden in de diaspora eeuwenlang gebeden voor een terugkeer naar Sion, de Tempelberg²⁵³. Daarover wordt gesproken in hoofdstuk 5.4. De joodse godsdienst is gestoeld op de heilige boeken van de Thora, Misjna en de Talmoe. Deze verhalen spelen zich voor het overgrote gedeelte af in het huidige Israël, daardoor zijn er heilige plaatsen in het land, maar is vooral het land Israël heilig. Sommige heilige plaatsen voor joden zijn: de Tempelberg waar de twee joodse tempels hebben gestaan, het graf van de aartsvaders in Hebron en het graf van Rachel net buiten

---

Bos, R. (2011, April 28). Hamas en Fatah verrassen met akkoord Rivaliserende Palestijnse groeperingen gaan interim-regering vormen. *Volkskrant*.

²⁴⁶ NOS redactie. (2011, Juni 19). *NOS Topoverleg Fatah en Hamas uitgesteld*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/249546-topoverleg-fatahhamas-uitgesteld.html>

NRC.next redactie. (2011, Augustus 23). Israël en Hamas eens over staakt-het-vuren. *NRC.next*.

²⁴⁷ Israël Ministry of Foreign Affairs. (2011). *Could a Hamas-Fatah unity government be a partner for peace?* Retrieved September 4, 2011, from Mfa.gov.il: <http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace+Process/Guide+to+the+Peace+Process/Israel+the+Conflict+and+Peace+Answers+to+Frequen.htm#unity>

Telegraaf redactie. (2011, April 29). Israël fel tegen eenheid. *De Telegraaf*.

FD redactie. (2011, April 29). Israël waarschuwt Palestijnse autoriteiten. *Het Financieele Dagblad*.

²⁴⁸ Vrije Encyclopedie voor het conflict Israël-Palestina. (2011). *Religie*. Opgeroepen op September 15, 2011, van Vecip.com: [http://www.vecip.com/default.asp?titel=Samenvatting%20\(2%20minuten\)&onderwerp=1492](http://www.vecip.com/default.asp?titel=Samenvatting%20(2%20minuten)&onderwerp=1492)

²⁴⁹ Muller, A. (2011, Juli 4). *Tempelberg straks gebedsplaats voor moslims en joden?* Opgeroepen op September 16, 2011, van Alfredmuller.wordpress.com: <http://alfredmuller.wordpress.com/tag/eschatologie/>

²⁵⁰ Wikipedia. (2011, September 17). *Wikipedia Camp David Onderhandelingen*. Opgeroepen op September 4, 2011, van Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/2000_Camp_David_Summit

²⁵¹ Muller, A. (2011, Juli 4). *Tempelberg straks gebedsplaats voor moslims en joden?* Opgeroepen op September 16, 2011, van Alfredmuller.wordpress.com: <http://alfredmuller.wordpress.com/tag/eschatologie/>

²⁵² Nieuwe Bijbel Vertaling. (2004). Heerenveen: NBG. Genesis 12:1

²⁵³ Muller, A. (2009). *Hoe groot mag Israël worden?* Boekencentrum: Zoetermeer. Blz 89-90

Betlehem²⁵⁴. Voor moslims is ook het graf van de aartsvaders een heilige plek, omdat deze personen ook voorkomen in de Koran. Verder zijn vooral de Al Aqmoskee en de Rotskoepelmoskee die op de Tempelberg staan heilig voor de moslims²⁵⁵. Ook christenen hebben verschillende heilige plaatsen in het land, zoals de geboortekerk in Bethlehem en de grafkerk in Jeruzalem²⁵⁶.

Maar naast deze heilige plaatsen speelt ook de vervulling van Bijbelse voorspellingen een rol in het conflict. Zo willen orthodoxe joden het 'hele Bijbelse land' weer in bezit krijgen. Eén van de fundamentalistische ideologieën binnen het jodendom is het nationaal Messianisme²⁵⁷. Deze groep wordt in de Knesset vertegenwoordigd door Gush Emunim, zij geloven dat het hele land tussen de rivier van de Nijl en de Eufraat in Irak in bezit moet komen, voordat de messias kan komen. Dit noemen we de Groot-Israëlgedachte²⁵⁸. Als het aan deze groeperingen ligt zal Israël nooit land opgeven voor vrede.

Tempelberg

Zoals eerder vermeld wordt de positie van Jeruzalem besproken in een aparte paragraaf in dit hoofdstuk. Over de religieuze positie zullen we echter in deze paragraaf verder ingaan. In het Bijbelboek Ezechiël wordt een beschrijving gegeven van een definitieve tempel die door de toekomstige messias bestuurd zal worden²⁵⁹. Sommige fundamentalistische joodse en protestants-christelijke groeperingen streven ernaar dat deze derde tempel gebouwd zal worden, al dan niet met verwijdering van de Al-Aqmoskee en Rotskoepelmoskee die later op de berg gebouwd zijn²⁶⁰. Dit is de reden dat er onder Palestijnse moslims een grote angst bestaat dat de joden de Tempelberg zullen overnemen. In de huizen van de meeste Palestijnse moslims prijkt wel een afbeelding van de Rotskoepelmoskee aan de muur. Mekka en Medina mogen dan belangrijk zijn voor moslims wereldwijd, voor hen is de spil van nationale trots de Al-Aqsa, zoals zij de berg noemen²⁶¹. Het bezoek van Ariël Sharon aan de Tempelberg op 28 september 2000, dat als aanleiding voor de tweede Intifada wordt gezien, laat zien hoe diep het wantrouwen tussen joden en moslims rond deze berg zit²⁶².

Relevante religieuze groeperingen

Fundamentalistische joden zijn zoals net al genoemd erg betrokken bij de tempelberg, de Groot-Israël gedachte en de bouw van een derde tempel. Dit zijn alle drie zaken die een bom onder een mogelijk vredesverdrag kunnen leggen. Waartoe deze groepering in staat is bleek ondermeer toen

---

²⁵⁴ InfoNu. (2006). *Lijst met heilige plaatsen Israël voor joden, christenen en moslims*. Opgeroepen op September 16, 2011, van mens-en-samenleving.info.nl: <http://mens-en-samenleving.info.nl/religie/6451-heilige-plaatsen-in-israel-voor-joden-christenen-en-moslims.html>

²⁵⁵ InfoNu. (2006). *Lijst met heilige plaatsen Israël voor joden, christenen en moslims*. Opgeroepen op September 16, 2011, van mens-en-samenleving.info.nl: <http://mens-en-samenleving.info.nl/religie/6451-heilige-plaatsen-in-israel-voor-joden-christenen-en-moslims.html>

²⁵⁶ InfoNu. (2006). *Lijst met heilige plaatsen Israël voor joden, christenen en moslims*. Opgeroepen op September 16, 2011, van mens-en-samenleving.info.nl: <http://mens-en-samenleving.info.nl/religie/6451-heilige-plaatsen-in-israel-voor-joden-christenen-en-moslims.html>

²⁵⁷ Hoogendijk, W. (2001). *Ontknoping*. Vaassen: Medema. Blz 44-47

²⁵⁸ Knesset. (2008). *Partij Gush Emunim*. Opgeroepen op September 16, 2011, van Knesset.gov.il: http://www.knesset.gov.il/lexicon/eng/gush_em_eng.htm

²⁵⁹ Wikipedia. (2011, Juli 27). *Wikipedia Joodse Derde Tempel*. Opgeroepen op September 16, 2011, van Wikipedia: http://nl.wikipedia.org/wiki/Joodse_tempel#Derde_tempel.3F

²⁶⁰ Muller, A. (2009). *Hoe groot mag Israël worden?* Boekencentrum: Zoetermeer. Blz 89

²⁶¹ Muller, A. (2009). *Hoe groot mag Israël worden?* Boekencentrum: Zoetermeer. Blz 89

²⁶² Bos, R. (2010, Augustus 27). *Ariel Sharon stak de lont in het kruitvat*. Opgeroepen op September 16, 2011, van Volkskrant: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/archief/article/detail/1024674/2010/09/27/28-september-2000-Ariel-Sharon-stak-de-lont-in-het-kruitvat.dhtml>

premier Rabin op 4 november 1995 werd vermoord door de ultra-orthodoxe student Yigal Emir²⁶³. Wat echter niet wil zeggen dat de doorsnee chassidische jood gewelddadig is, het gaat hier om een gevaarlijke combinatie van fundamentalisme en extreemnationalisme.

Onder moslims speelt het Israëliësche land dus ook een grote rol, hoewel dit niet in de Koran vermeld wordt. De islamitische oppositie tegen Israël kan deels worden verklaart uit de twee gebieden waarin de islam de wereld verdeelt: *Dar al islam*, dat betekent 'huis van islam', het deel waar de islam al meerdere decennia de dienst uitmaakt en *Dar al garb*, 'huis van de strijd', het deel waar de islam niet in de meerderheid is²⁶⁴. Onder fundamentalistische moslims bestaat het idee dat *Dar al islam* uiteindelijk de hele wereld zal omvatten. Het is volgens hen theologisch onmogelijk dat een gebied terugvalt van *Dar al islam* in *Dar al garb*, om die reden moet het oude mandaatgebied Palestina weer terugkomen in islamitische handen, omdat het jarenlang wel *Dar al Islam* is geweest²⁶⁵. Ook fundamentalistische organisaties als Hamas en Hezbollah beroepen zich op dit gedachtegoed en schuwen geen geweld om hun doelen te bereiken.

Tenslotte zijn er evangelische en protestantse christenen wereldwijd die zich inzetten voor een Joods bestuur in het Bijbelse land Israël. Deze groep ziet in het bestaan van de huidige staat Israël vervulling van verschillende Bijbelteksten, en het plan van God met de wereld²⁶⁶. Over het algemeen gebruikt deze groep geen geweld, maar organiseert men manifestaties en steunt men Israëliësche groeperingen.

5.4 Nederzettingen en grenzen

Een ander obstakel om het vredesproces weer opgang te krijgen is de nederzettingenproblematiek. Het gaat hierbij om nederzettingen gebouwd in gebied dat door Israël is veroverd in en na de oorlog van 1967²⁶⁷. Op dit moment zijn er nog nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever, in Oost Jeruzalem en op de Golan hoogte²⁶⁸. Inzake de problematiek rond het komen tot een oplossing met de Palestijnen richten wij ons vooral op de nederzettingen op de WJO en in Oost Jeruzalem. Israël heeft zich eerder teruggetrokken uit nederzetting in de Sinai woestijn en uit de Gazastrook.

De nederzettingenproblematiek hangt nauw samen met de grenzen waarover wordt onderhandelt. Het gaat hierbij om de Golan hoogte waarover Israël en Syrië een dispuut hebben en de toekomstige grenzen van de Palestijnse staat. Wij richten ons vooral op dat laatste dispuut. In het conflict om de toekomstige grenzen van een eventuele Palestijnse staat draait het voornamelijk om de nederzettingen op de WJO en welk deel daarvan zal mogen blijven bestaan. In het Oslo akkoord was een voorlopige grens opgenomen van de WJO en een verdeling gemaakt van wat onder Palestijns bestuur is komen te staan en wat nog steeds onder Israëliësch gezag staat²⁶⁹. De exacte grens is echter nooit ingevuld. Zoals over alle kernpunten werd in het Oslo akkoord afgesproken dat een definitief

---

²⁶³ Historisch Nieuwsblad Simone Korkus. (September). *De moord op Israëls premier Yitzhak Rabin*. Opgeroepen op September 16, 2011, van 2005: 10.

http://www.historischnieuwsblad.nl/00/hn/nl/0/artikel/6715/De_moord_op_Isra%C3%ABls_premier_Yitzhak_Rabin.html

²⁶⁴ Wikipedia. (2000, Juni 15). *Wikipedia Dar al-Islam en dar al-Harab*. Opgeroepen op September 16, 2011, van Wikipedia: http://nl.wikipedia.org/wiki/Dar_al-islam_en_dar_al-harb

²⁶⁵ Hoogendijk, W. (2001). *Ontknoping*. Vaassen: Medema. Blz 39-41

²⁶⁶ CIDI. (2011). *Mission Statement Christenen voor Israël 1980*. Opgeroepen op September 16, 2011, van Christenvoorisraël.nl: <http://christenvoorisrael.nl/over-ons/wie-zijn-wij>

²⁶⁷ The Independent Donald Macintyre. (2009, Mei 29). *The Big Question: What are Israeli settlements, and why are they coming under pressure?* Retrieved September 8, 2011, from Independent.co.uk: <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/the-big-question-what-are-israeli-settlements-and-why-are-they-coming-under-pressure-1692515.html>

²⁶⁸ BBC. (2009, December 10). *The Geneva Convention*. Retrieved September 8, 2011, from BBC.co.uk: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/1682640.stm

²⁶⁹ Israël Ministry of Foreign Affairs. (1993). *Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements*. Retrieved Mei 22, 2011, from Mfa.gov.il: <http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace+Process/Guide+to+the+Peace+Process/Declaration+of+Principles.htm>

akkoord het antwoord moest geven²⁷⁰. In de discussie rondom de grenzen spelen de nederzettingen in Oost Jeruzalem en op de WJO de belangrijkste rol. In dit hoofdstuk worden de nederzetting op de WJO besproken.

De nederzettingen waarvan gesproken wordt zijn gebouwd na de Zesdaagse oorlog van 1967. In eerste instantie ging het om het bouwen op kleine schaal. Dit gebeurde veelal uit religieus/historisch oogpunt. De nederzettingen werden gebouwd op plekken die door de Joden en Israëli's als belangrijk worden beschouwd. Likoed begon eind jaren '70 met het bouwen van nederzettingen om militair/economische strategische redenen. Het aantal nederzettingen en inwoners daarvan steeg vanaf dat moment sterk²⁷¹. Op dit moment wonen er meer dan 300.000 kolonisten in nederzettingen²⁷².

In het vredesproces en het zoeken naar een oplossing spelen deze nederzetting een belangrijke rol. In hoofdstuk 4 is aangetoond dat de meerderheid van de politici in Israël wil dat de meeste nederzetting op de WJO en in Oost Jeruzalem behouden blijven voor Israël. Er is ook echter een relevante minderheid die tegen elke terugtrekking uit de nederzettingen is²⁷³. In 2009 werd een tijdelijke bouwstop in de 'bezette gebieden' afgekondigd om het vredesproces weer op gang te trekken²⁷⁴. Israël weigerde in 2010 de tijdelijke bouwstop te verlengen²⁷⁵. Dit is voor de Palestijnen een groot obstakel in het vredesproces. Zij willen niet terug keren aan de onderhandelingstafel zolang Israël nog bouwt in de bezette gebieden²⁷⁶.

De invloed van de nederzettingen op het vredesproces kan in twee delen worden gescheiden:

De bestaande nederzettingen

De toekomst van de bestaande nederzettingen op de WJO en in Oost Jeruzalem zijn een belangrijk punt in het vinden van een oplossing. Een meerderheid van politici in Israël wil niet dat de nederzettingen worden opgegeven²⁷⁷. De overheid ziet de nederzetting niet als illegaal²⁷⁸. Ook de

---

²⁷⁰ Israël Ministry of Foreign Affairs. (1993). *Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements*. Retrieved Mei 22, 2011, from Mfa.gov.il:

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace+Process/Guide+to+the+Peace+Process/Declaration+of+Principles.htm>

²⁷¹ Israël Ministry of Foreign Affairs. (2002, Oktober 29). *Jewish Settlement in the Land of Israel*. Retrieved September 8, 2011, from Maf.gov.il:

<http://www.mfa.gov.il/MFA/History/Modern+History/Centenary+of+Zionism/Jewish+Settlement+in+the+Land+of+Israel.htm>

²⁷² Haaertz Chaim Levinson. (2009, Juli 27). *IDF: More than 300,000 settlers live in West Bank*. Retrieved September 3, 2011, from Haaertz: <http://www.haaretz.com/print-edition/news/idf-more-than-300-000-settlers-live-in-west-bank-1.280778>

²⁷³ Rubinstein, D. (2010, Februari 24). *Weergave van gesprek tussen Amerikaanse Consul General Rubinstein en hoofd van Nederzettingen organisatie*. Retrieved September 5, 2011, from Wikileaks:

<http://www.cablegatesearch.net/cable.php?id=10JERUSALEM342&q=israel>

²⁷⁴ Burghoorn, A. (2009, September 26). *Volkskrant Israël bereid tot beperkte bouwstop*. Opgeroepen op Augustus 26, 2011, van Volkskrant: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2664/Nieuws/archief/article/detail/360702/2009/11/26/Israël-bereid-tot-beperkte-bouwstop.dhtml>

NOS journaal. (2009, November 25). *NOS Israël stopt tijdelijk bouw nederzettingen*. Retrieved Augustus 23, 2011, from NOS: <http://nos.nl/video/99692-israel-stopt-tijdelijk-bouw-nederzettingen.html>

²⁷⁵ NOS redactie. (2010, September 27). *NOS Eind gekomen aan bouwstop Westoever*. Opgeroepen op Mei 25, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/187462-eind-gekomen-aan-bouwstop-westoever.html>

²⁷⁶ Negotiations Affairs Department PLO. (2011). *Settlements*. Retrieved September 8, 2011, from nad-plo.org: <http://www.nad-plo.org/etemplate.php?id=11&more=1#4>

²⁷⁷ Braberman, A. (2011, Juni 22). (H. Floor, Interviewer)

Israël Ministry of Foreign Affairs. (2007, November 1). *Are Israeli settlements legal?*. Retrieved September 14, 2011, from Mfa.gov.il: <http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace+Process/Guide+to+the+Peace+Process/Israel-the+Conflict+and+Peace+Answers+to+Frequen.htm#settlements>

NOS journaal. (2010, Maart 23). *NOS 'Israël zal altijd blijven bouwen in Oost-Jeruzalem'*. Retrieved September 11, 2011, from NOS: <http://nos.nl/video/145745-israel-zal-altijd-blijven-bouwen-in-oostjeruzalem.html>

linkse Arbeidspartij spreekt van het behouden van de meeste nederzettingen, in ruil voor onbebouwd land in de Negev woestijn voor de Palestijnen²⁷⁹. Ook het teruggeven van de nederzettingen in Oost Jeruzalem is voor veel Israëli's onacceptabel. Daarnaast zijn er ook minderheden die het opgeven van welke nederzetting dan ook verafschuwen²⁸⁰. Alhoewel zij geen meerderheid vormen speelt dit toch een rol in de Israëlische politiek. Onder de Palestijnen heerst verdeeldheid op dit gebied. Hamas pleit van origine van een ondeelbaar Palestina²⁸¹. Daarbij zou het onacceptabel zijn dat grote nederzettingen blijven bestaan op de WJO. Ook als Hamas zich gemoedelijker zou opstellen, is het maar de vraag in hoeverre zij nederzettingen zouden toestaan te blijven bestaan. Fatah en de Palestijnse autoriteit lijken een ander standpunt in te nemen. In de uitgelekte Palestine papers en uit opmerkingen van (oud)onderhandelaars blijkt dat ze bereid zouden zijn om de grootste nederzettingen te accepteren, in ruil voor land²⁸². Het grootste gedeelte van de internationale gemeenschap wil dat de nederzettingenproblematiek wordt opgelost door onderhandelingen. Deze nederzettingen worden echter wel door die meerderheid van de gemeenschap als illegaal bestempeld²⁸³. Al in 1967 riep de VN veiligheidsraad Israël op om zich terug te trekken uit de ingenomen gebieden²⁸⁴. In meerdere resoluties daarna werd het bouwen in bezet gebied afgekeurd. Individuele leden van de internationale gemeenschap zoals Engeland²⁸⁵ en Nederland²⁸⁶ noemen, net als het Internationaal strafhof in Den Haag²⁸⁷, de nederzettingen illegaal. Ook de EU gebruikt deze termen²⁸⁸. De VS is ook niet blij met de nederzettingen, maar veto de onlangs nog een resolutie in de veiligheidsraad die de nederzetting illegaal moest verklaren²⁸⁹. De VS vindt dat de oplossing gevonden moet worden in onderhandelingen en niet moet worden opgedrongen doormiddel van VN resoluties.

Het bouwen van nieuwe gebouwen in het bezette gebied

Israël bouwt nog steeds mondjes maat in de 'bezette' gebieden²⁹⁰. Nog voor het aflopen van de laatste bouwstop in 2010 keurde de regering van Netanyahu een aantal keer bouwplannen goed²⁹¹.

²⁷⁸ Israël Ministry of Foreign Affairs. (2001, Mei 1). *Israeli Settlements and International Law*. Retrieved September 14, 2011, from Mfa.gov.il:

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace+Process/Guide+to+the+Peace+Process/Israeli+Settlements+and+International+Law.htm>

Israël Ministry of Foreign Affairs. (2007, November 1). *Are Israeli settlements legal?*. Retrieved September 14, 2011, from Mfa.gov.il: <http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace+Process/Guide+to+the+Peace+Process/Israel+the+Conflict+and+Peace+Answers+to+Frequen.htm#settlements>

²⁷⁹ Braberman, A. (2011, Juni 22). (H. Floor, Interviewer)

²⁸⁰ Rubinstein, D. (2010, Februari 24). *Weergave van gesprek tussen Amerikaanse Consul General Rubinstein en hoofd van Nederzettingen organisatie*. Retrieved September 5, 2011, from Wikileaks:

<http://www.cablegatesearch.net/cable.php?id=10JERUSALEM342&q=israel>

²⁸¹ Yale Law School. (2008). *Hamas Covenant*. Opgeroepen op September 2, 2011, van Yale Law School Lillian Goldman Law Library : http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hamas.asp

²⁸² Ploeg, P. v. (2011, Januari 24). *Uitlekken 'Palestine Papers' zet alle partijen in het hemd*. Retrieved September 14, 2011, from NRC Handelsblad: <http://www.nrc.nl/nieuws/2011/01/24/uitlekken-palestine-papers-zet-alle-partijen-in-het-hemd/>

²⁸³ BBC. (2009, December 10). *The Geneva Convention*. Retrieved September 8, 2011, from BBC.co.uk:

http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/1682640.stm

²⁸⁴ VN Veiligheidsraad. (1967). *Resolutie 242*. Retrieved September 14, 2011, from daccess-dds-ny.un.org: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/240/94/IMG/NR024094.pdf?OpenElement>

²⁸⁵ VN Veiligheidsraad. (1980). *Resolutie 465*. Retrieved September 14, 2011, from domino.un.org:

<http://domino.un.org/unispal.nsf/3822b5e39951876a85256b6e0058a478/5aa254a1c8f8b1cb852560e50075d7d5>

²⁸⁶ Koelé, T. (2011, Juni 11). 'Europa moet stuwende rol spelen'. *Volkskrant*.

²⁸⁷ NOVA. (2004, Juli 4). *Gerechtshof noemt bouw muur illegaal*. Opgeroepen op September 9, 2011, van novatv.nl:

<http://www.novatv.nl/page/detail/nieuws/6824/Gerechtshof+noemt+bouw+muur+illegaal>

²⁸⁸ REUTERS Africa. (2010, Maart 15). *EU's Ashton SAYS Israeli settlement plans hurt peace moves*. Retrieved September 11, 2011, from Af.reuters.com: <http://af.reuters.com/article/egyptNews/idAFLDE62E1M320100315>

²⁸⁹ CNN Richard Roth. (2011, Februari 18). *U.S. vetoes U.N. resolution declaring Israeli settlements illegal*. Retrieved September 14, 2011, from CNN.com: http://articles.cnn.com/2011-02-18/world/un.israel.settlements_1_israeli-settlements-security-council-hanan-ashrawi?_s=PM:WORLD

²⁹⁰ NRC.next redactie. (2011, Augustus 11). *Israël bouwt 4.300 huizen in O-Jeruzalem*. *NRC.next*.

Voor de Palestijnen is dit onacceptabel. De Palestijnen zijn bang dat een voor hun acceptabele Tweestatenoplossing steeds verder afdrijft als Israël meer en meer gebieden bebouwd die de Palestijnen als toekomstig grondgebied zien. Deze vrees wordt door meerdere partijen gedeeld²⁹². Israël spreekt zelf van een tekort aan grond en huisvesting wat het bouwen in 'bezet' gebied noodzakelijk maakt. Tijdens de laatste bouwstop tussen 2009 en 2010 nam het geweld van Palestijnse zijde niet voldoende af om de Israëli's te overtuigen deze maatregel door te zetten. Ook staan de Israëli's erop dat de Palestijnen Israël als Joodse staat erkennen, voordat zij willen overgaan tot een bouwstop.

5.5 Jeruzalem

In samenhang met de voorgaande paragraaf over religie, is Jeruzalem het centrum van een religieus conflict. De 'stad van vrede', wat de naam Jeruzalem betekent, is dé heilige stad voor de joden en christenen en daarnaast de derde heilige stad voor de moslims²⁹³. Het was de hoofdstad van de Joodse koninkrijken in de Bijbelse periode (1000 v. Chr.) en daarmee al 3000 jaar hun heilige hoofdstad. De stad waar koning Salomo de eerste tempel bouwde en jaren later de tweede tempel werd gebouwd²⁹⁴. Daarnaast is het de stad waar Jezus Christus leefde en stierf en daarmee de heiligste stad voor de christenen, de stad wordt 616 keer genoemd in de Bijbel²⁹⁵. Daarna werd de stad ook voor de moslims heilig. Hoewel de stad niet in de Koran genoemd wordt. Mohammed zou vanuit deze stad een hemelreis hebben gemaakt, en er werden tijdens de Ottomaanse overheersing twee belangrijke moskees op de tempelberg gebouwd²⁹⁶. De meeste heilige plaatsen bevinden zich in 'de Oude Stad', in Oost-Jeruzalem. Hier staan op de Tempelberg de Al Aqsamoskee en de Rotskoepelmoskee. Maar bevinden zich ook de Westelijke Muur, Heilige Grafkerk, Via Dolorosa en de Joodse wijk²⁹⁷.

Vooraf om deze religieuze belangen is Jeruzalem een heet hangijzer in de onderhandelingen. In de politieke onderhandelingen worden een aantal opties genoemd.

Jeruzalem valt onder internationaal gezag²⁹⁸

Deze variant werd voor het eerst genoemd in de VN-resolutie van 1947²⁹⁹. Het is tegenwoordig de bedoeling dat onder dit internationaal bestuur Israëli's en Palestijnen delen van de stad besturen in deelraden.

NOS redactie. (2010, September 27). *NOS Eind gekomen aan bouwstop Westoever*. Opgeroepen op Mei 25, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/187462-eind-gekomen-aan-bouwstop-westoever.html>

²⁹¹ NOS redactie. (2010, Maart 9). *NOS Bouwplannen Israël werpen schaduw over bezoek Biden*. Retrieved September 8, 2011, from NOS: <http://nos.nl/artikel/142690-bouwplannen-israel-werpen-schaduw-over-bezoek-biden.html>

NOS redactie. (2010, Maart 8). *NOS Israël bouwt weer in bezet gebied*. Retrieved September 8, 2011, from NOS: <http://nos.nl/artikel/142430-israel-bouwt-weer-in-bezet-gebied.html>

²⁹² Bos, R. (2010, Oktober 23). Bordje 'Palestina' is al bijna klaar. *Volkskrant*.

²⁹³ Greven, J. (2001, Oktober 2). *Heilige stad of stad van vrede*. Opgeroepen op September 15, 2011, van Trouw: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4512/Cultuur/archief/article/detail/2778376/2001/10/02/Heilige-stad-of-stad-van-vrede.dhtml>

²⁹⁴ Muller, A. (2009). *Hoe groot mag Israël worden?* Boekencentrum: Zoetermeer. Blz 80-81

²⁹⁵ Vrije Encyclopedie voor het conflict Israël - Palestina. (2011). *Jeruzalem*. Opgeroepen op September 15, 2011, van vecip.com: <http://www.vecip.com/default.asp?onderwerp=67>

²⁹⁶ Vrije Encyclopedie voor het conflict Israël - Palestina. (2011). *Jeruzalem*. Opgeroepen op September 15, 2011, van vecip.com: <http://www.vecip.com/default.asp?onderwerp=67>

²⁹⁷ Vrije Encyclopedie voor het conflict Israël - Palestina. (2011). *Jeruzalem*. Opgeroepen op September 15, 2011, van vecip.com: <http://www.vecip.com/default.asp?onderwerp=67>

²⁹⁸ Vrije Encyclopedie voor het conflict Israël - Palestina. (2011). *Oplossingen*. Opgeroepen op September 15, 2011, van vecip.com: <http://www.vecip.com/default.asp?titel=Oplossingen&onderwerp=290>

²⁹⁹ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 110

Grenzen van 1967

In deze variant, vaak de Palestijnen bepleit, wordt Oost-Jeruzalem de hoofdstad van de Palestijnse staat en blijft West – Jeruzalem in Israëlische handen³⁰⁰. Probleem hierbij is dat de heilige plaatsen in Oost – Jeruzalem liggen, deze moeten bereikbaar blijven voor iedereen.

Gemengd bestuur

Een andere maatregel die vooral tijdens de onderhandelingen van Camp David in 2000 werd genoemd is een gemengd Israëliisch-Palestijns bestuur³⁰¹. Hierbinnen zijn weer verschillende varianten denkbaar; Zo werd in een Amerikaans rapport geopperd om Oost – Jeruzalem een aparte status te geven waar de Palestijnen autonoom worden, maar Israël verantwoordelijk is voor de veiligheid³⁰².

Als we terug gaan naar de VN-resolutie van 1947, werd in die verdeling van het land de stad Jeruzalem onder het internationale gezag van de Verenigde Naties geplaatst³⁰³. Als reden daarvoor werd genoemd dat deze stad voor joden, christenen en moslims heilig is en dus bereikbaar moest zijn voor deze groepen³⁰⁴. In de daaropvolgende oorlog veroverde de Israëlische strijdkrachten een deel van West-Jeruzalem, hoewel dit niet in het verdelingsplan stond. Jordanië beheerde Oost-Jeruzalem, met de heilige plaatsen³⁰⁵. In dit deel woonden de huidige Palestijnen. De grenzen die na deze oorlog bereikt zijn worden nog steeds algemeen als ‘basis voor vredesonderhandelingen’ gehouden, zoals president Obama in mei 2011 verwoorde³⁰⁶.

Na de Zesdaagse Oorlog van 1967 annexeerde Israël de oude Stad en Oost-Jeruzalem en riep heel Jeruzalem uit tot hoofdstad³⁰⁷. Deze annexatie heeft de Verenigde Naties nooit erkent en daarom is het bouwen in Oost-Jeruzalem ook nu nog steeds illegaal. (Bron) Na deze annexatie verhuisden de meeste staten hun diplomatieke betrekkingen naar Tel Aviv, ook Nederland deed dit³⁰⁸. Op 30 juli 1980 werd deze annexatie officieel bevestigd in de Jeruzalem-wet³⁰⁹. Dit is één van de zogenoemde basiswetten, Israël heeft nog geen grondwet³¹⁰. In deze wet staat dat Jeruzalem de hoofdstad van Israël is en dat hier de regeringsgebouwen staan. Ook de Palestijnen willen niets anders dan Jeruzalem als hoofdstad van hun toekomstige staat, zo ondertekende Yasser Arafat in 2002 eveneens

---

³⁰⁰ Schlatmann, A. (2000, Juli 20). *Kwestie Jeruzalem moeilijker gemaakt dan ze is*. Opgeroepen op September 15, 2011, van Trouw: <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/2512054/2000/07/20/Kwestie-Jeruzalem-moeilijker-gemaakt-dan-ze-is.dhtml>

³⁰¹ Polak, I. (2005, November 15). *Joodse kolonisten bouwen snel Jeruzalem vol*. Opgeroepen op September 15, 2011, van Trouw: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/nieuws/archief/article/detail/1715693/2005/11/15/Joodse-kolonisten-bouwen-snel-Jeruzalem-vol.dhtml>

³⁰² Schlatmann, A. (2000, Juli 20). *Kwestie Jeruzalem moeilijker gemaakt dan ze is*. Opgeroepen op September 15, 2011, van Trouw: <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/2512054/2000/07/20/Kwestie-Jeruzalem-moeilijker-gemaakt-dan-ze-is.dhtml>

³⁰³ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 110

³⁰⁴ Bregman, A. (1998). *Israël en de Arabieren*. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 21

³⁰⁵ Bregman, A. (1998). *Israël en de Arabieren*. Utrecht: Het Spectrum B.V. Blz. 39

³⁰⁶ ABC News. (2011, September 7). *Obama reopens door to Israël, Palestine Peace Deal*. Opgeroepen op September 16, 2011, van abcNEWS: <http://abcnews.go.com/Politics/video/obama-reopens-door-israel-palestine-peace-deal-13640216>

³⁰⁷ Vrije Encyclopedie voor het conflict Israël - Palestina. (2011). *Jeruzalem*. Opgeroepen op September 15, 2011, van vecip.com: <http://www.vecip.com/default.asp?onderwerp=67>

³⁰⁸ Vrije Encyclopedie voor het conflict Israël - Palestina. (2011). *Tel Aviv*. Opgeroepen op September 15, 2011, van vecip.com: <http://www.vecip.com/default.asp?onderwerp=45>

³⁰⁹ CIDI. (2011). *Jeruzalemwet*. Opgeroepen op September 15, 2011, van cidl.nl: <http://www.cidl.nl/Israëlische-wetgeving/Wetgeving-Israël-Basiswet-Jeruzalem-Hoofdstad-van-Israël.html>

³¹⁰ DePers redactie. (2008, Juli 13). *Zestig jaar, maar geen grondwet*. Opgeroepen op September 15, 2011, van DePers.nl: <http://www.depers.nl/buitenland/201311/Zestig-jaar-maar-geen-grondwet.html>

een Jeruzalem-wet³¹¹. In deze wet staat dat Jeruzalem formeel de hoofdstad zal worden van een toekomstige Palestijnse staat.

Omdat de bezetting van Oost-Jeruzalem door Israël in de internationale gemeenschap als illegaal wordt gezien, mag Israël daar geen huizen bouwen. Nu Israël dat wel blijft doen, worden deze nederzettingen als frustreren van het vredesproces gezien³¹². In de mislukte vredesonderhandelingen van 2000 werd besloten om de oude binnenstad van Jeruzalem te verdelen per bevolkingsgroep³¹³. Om die reden zijn veelal Amerikaanse kolonisten bezig om huizen op te kopen in Oost-Jeruzalem, als zodoende de Israëli's op veel plaatsen in de meerderheid zijn hopen ze de verdeling van Jeruzalem te kunnen voorkomen³¹⁴. Tegelijk raken de Palestijnse wijken van Oost – Jeruzalem steeds meer verloedert, omdat er veelal geen bouwvergunning wordt gegeven om de huizen op te knappen³¹⁵.

Omdat beide groepen deze stad als hun hoofdstad zien, kan Jeruzalem als één van de meest lastige onderwerpen binnen het conflict worden gezien³¹⁶. In hoeverre zijn de extreme groeperingen onder de Israëli's en Palestijnen bereid om mee te gaan in de concessies die hun leiders moeten doen over deze heilige stad. In de Palestine Papers uit 2008 werd gesproken over historische concessies van Abbas, over het opgeven van nederzettingen in en rondom Jeruzalem te accepteren. Het uitlekken van deze documenten leidde tot grote woede onder de bevolking³¹⁷.

5.6 Vluchtelingen

Het probleem rondom de Palestijnse vluchtelingen en hun al dan niet geaccepteerde recht op terugkeer of compensatie is een ander belangrijk knelpunt in het vinden van een oplossing. De vluchtelingenproblematiek is begonnen omstreeks 1947 en de oorlog van 1948. Zoals in hoofdstuk 1.3 vermeld vluchten en verlieten honderdduizenden Arabieren het gebied tijdens deze periode³¹⁸. Tijdens en na de oorlog van 1967 was er een nieuwe stroom van vluchtelingen die het gebied verlieten³¹⁹.

Deze 'Palestijnse' vluchtelingen werden na 1948 opgevangen door omliggende landen, maar werden zelden tot nooit het staatsburgerschap van dat land verleend. Velen wonen tot op de dag van vandaag in vluchtelingenkampen. De VN riep in resolutie 194 in 1948 Israël op om de vluchtelingen terug te laten keren en hun anders financieel te compenseren³²⁰. Israël heeft tot nu toe dit recht op

---

³¹¹ De Telegraaf redactie. (2002, Oktober 7). *Arafat tekent Jeruzalemwet*. Opgeroepen op September 15, 2011, van Telegraaf.nl: <http://krant.telegraaf.nl/krant/archief/20021007/teksten/bui.wet.palestijnse.palestijnen.html>

³¹² Trouw redactie. (1997, Mei 24). *Egypte eist bouwstop Israël voor hervatting vredesproces*. Opgeroepen op September 15, 2011, van Trouw: 5.

³¹³ Polak, I. (2005, November 15). *Joodse kolonisten bouwen snel Jeruzalem vol*. Opgeroepen op September 15, 2011, van Trouw: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/nieuws/archief/article/detail/1715693/2005/11/15/Joodse-kolonisten-bouwen-snel-Jeruzalem-vol.dhtml>

³¹⁴ Polak, I. (2005, November 15). *Joodse kolonisten bouwen snel Jeruzalem vol*. Opgeroepen op September 15, 2011, van Trouw: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/nieuws/archief/article/detail/1715693/2005/11/15/Joodse-kolonisten-bouwen-snel-Jeruzalem-vol.dhtml>

³¹⁵ Ludemann, E. (2010, Februari 1). *'Wij kunnen net zo goed koloniseren als Israëliërs'*. Opgeroepen op September 15, 2011, van DePers.nl: <http://www.depers.nl/buitenland/423281/Wij-kunnen-net-zo-goed-koloniseren-als-de-Israëliërs.html>

³¹⁶ Vrije Encyclopedie voor het conflict Israël - Palestina. (2011). *Oplossingen*. Opgeroepen op September 15, 2011, van vecip.com: <http://www.vecip.com/default.asp?titel=Oplossingen&onderwerp=290>

³¹⁷ NU redactie. (2011, Januari 25). *'Abbas deed historische concessies Jeruzalem'*. Opgeroepen op September 15, 2011, van NU.nl: <http://www.nu.nl/buitenland/2429718/abbas-deed-historische-concessie-jeruzalem.html>

³¹⁸ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 115-19

³¹⁹ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 145

³²⁰ VN Algemene Vergadering. (1948, December). *Resolutie 194*. Retrieved September 15, 2011, from domino.un.org: <http://domino.un.org/unispal.nsf/0/c758572b78d1cd0085256bcf0077e51a?OpenDocument>

terugkeer ontkent en weigert vluchtelingen toe te laten of te compenseren³²¹. De VN heeft een speciale commissie ingesteld voor de vluchtelingen, United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (UNRWA)³²². In 1949 waren er 760.000 vluchtelingen geregistreerd bij deze organisatie. Inmiddels is het aantal geregistreerde vluchtelingen bij UNRWA gegroeid tot 4,6 miljoen³²³. Het lot van deze groep, niet geaccepteerd in de Arabische wereld en niet in Israël, speelt een cruciale rol in het vinden van een oplossing.

Israël is faliekant tegen het opnemen van een groot aantal vluchtelingen. Allereerst wordt veelal ontkent dat Israël schuld heeft aan het vluchten van de Palestijnen. Ook worden de VN resoluties over de vluchtelingenproblematiek door Israël anders uitgelegd dan door de Palestijnen³²⁴. Maar belangrijker anno 2011 zijn de gevolgen van een eventuele terugkeer. Het opnemen van miljoenen Arabische vluchtelingen zou betekenen dat de Joodse meerderheid in Israël in gevaar komt. Israël wil juist dat de Palestijnen Israël als Joodse staat erkennen³²⁵. Dit zou in gevaar komen bij het opnemen van grote groepen vluchtelingen. Ook is Israël bang dat de terugkeer voor een onveilige situatie zal zorgen. Van de website van het Israëlische ministerie van Buitenlandse Zaken: "If Israël were to allow all of them to return to her territory, this would be an act of suicide on her part, and no state can be expected to destroy itself³²⁶."

De Palestijnen daarentegen, staan juist op hun 'recht' om terug te keren. Tijdens de onderhandelingen van de afgelopen twintig jaar was dit 'recht' vaak een breekpunt in de onderhandelingen³²⁷. Zij vinden dat de gevluchte Palestijnen door de VN in hun recht zijn gesteld om terug te keren naar hun oude woonplaatsen³²⁸. Veel Palestijnse vluchtelingen dragen nog een sleutel bij zich die symbool staat voor hun eigenaarschap van het land dat zij hebben verlaten. Dit geeft aan hoe verbonden veel van de Palestijnse bevolking zich voelt met hun claim op terugkeer. Het bemoeilijkt ook de onderhandelingspositie van de Palestijnen. Als de informatie uit de Palestine Papers klopt (de echtheid van deze documenten wordt ontkent door de Palestijnse Autoriteiten)

³²¹ Israël Ministry of Foreign Affairs. (2001, Januari 15). *Do Palestinian Refugees Have a Right to Return to Israel*. Retrieved September 15, 2011, from Maf.gov.il:

<http://www.mfa.gov.il/mfa/peace%20process/guide%20to%20the%20peace%20process/do%20palestinian%20refugees%20have%20a%20right%20to%20return%20to>

³²² Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 27

³²³ Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 27

³²⁴ Israël Ministry of Foreign Affairs. (2001, Januari 15). *Do Palestinian Refugees Have a Right to Return to Israel*. Retrieved September 15, 2011, from Maf.gov.il:

<http://www.mfa.gov.il/mfa/peace%20process/guide%20to%20the%20peace%20process/do%20palestinian%20refugees%20have%20a%20right%20to%20return%20to>

³²⁵ Israël Ministry of Foreign Affairs. (2009, December 30). *What is Israel's position regarding the creation of a Palestinian state?* Retrieved September 15, 2011, from Maf.gov.il:

http://www.mfa.gov.il/MFA/FAQ/FAQ_Peace_process_with_Palestinians_Dec_2009#Recognition2

³²⁶ Israël Ministry of Foreign Affairs. (2001, Januari 15). *Do Palestinian Refugees Have a Right to Return to Israel*. Retrieved September 15, 2011, from Maf.gov.il:

<http://www.mfa.gov.il/mfa/peace%20process/guide%20to%20the%20peace%20process/do%20palestinian%20refugees%20have%20a%20right%20to%20return%20to>

³²⁷ Palestine remembered . (2001, Augustus 2). *Why did Arafat reject Barak's 'generous' offer at Camp David (Palestinian point of view)*. Opgeroepen op September 1, 2011, van Palestinerememberd.com:

<http://www.palestineremembered.com/Acre/Palestine-Remembered/Story416.html>

Caplan, N. (2010). *The Israel-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell. Blz. 207

Martin Sieperman. (2000, Augustus 2). *Volkskrant Opinie: Arafat staat na Camp David met zijn rug tegen de muur*.

Opgeroepen op September 2, 2011, van Volkskrant.nl:

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/archief/article/detail/551691/2000/08/02/Arafat-staat-na-Camp-David-met-zijn-rug-tegen-de-muur.dhtml>

NOS redactie. (2000). *NOS Jaaroverzicht 2000* Tijdcode: 30:35 - 38:20 Over Camp David en 2e intifada. Opgeroepen op september 3, 2011, van <http://nos.nl/video/205545-het-jaaroverzicht-van-2000.html>

³²⁸ Negotiations Affairs Department PLO. (2011). *Refugees*. Retrieved September 15, 2011, from nad-plo.org:

<http://www.nad-plo.org/etemplate.php?id=12&more=1#4>

zouden Abbas en zijn onderhandelaars hebben ingezien dat de eis om alle vluchtelingen te laten terugkeren onlogisch was³²⁹. Toen de Palestine Papers uitlekten ontstond er woede onder de Palestijnse bevolking en Hamas. Die woede werd onder andere veroorzaakt door het idee dat Abbas het 'recht' op terugkeer eventueel zou willen laten varen³³⁰.

Dit is de reden dat de vluchtelingenproblematiek door velen als het of één van de lastigste punt(en) wordt gezien. Op alle andere punten lijkt de meerderheid van de bevolking in Israël en de Palestijnse gebieden een compromis te willen sluiten. Maar in de vluchtelingenkwesie staan beide partijen lijnrecht tegenover elkaar. De Palestijnse onderhandelaars hebben geen mandaat om het 'recht' op terugkeer op te geven. De Palestijnse bevolking ziet het als een internationaal erkent recht. Israël geeft zeer duidelijk aan nooit en te nimmer een substantiële hoeveelheid vluchtelingen op te willen nemen. Toch zal in een definitief akkoord ook op dit punt een oplossing gevonden moeten worden.

5.7 Veiligheid

Veiligheid is met name in Israël een uiterst belangrijk thema. In zijn recente bezoek aan Amerika noemde Netanyahu een terugkeer naar de grenzen van 1967 onacceptabel, mede omdat die grenzen onverdedigbaar zijn³³¹.

Zoals in hoofdstuk 1.2 en 1.3 is vermeld, kent Israël een zeer lange geschiedenis vol met geweld. Dit varieert van oorlogen tussen landen ('67/'73) en strijd tegen opstandelingen (eerste en tweede intifada). Door de jarenlange spiraal van geweld is de roep om 'veiligheid' in Israël sterk. Tijdens de tweede intifada werd besloten tot het terugtrekken van de nederzettingen uit de Gazastrook en het bouwen van een muur om de WJO³³². De belangrijkste reden hiervoor was het verbeteren van de veiligheid in Israël. Tijdens de tweede intifada vielen vele burgerslachtoffers door zelfmoordterrorisme. Een gedeelte van deze aanslagen werd gepleegd door de Arabische Israëli's, maar het grootste gedeelte kwam van buiten af. Om een einde te maken aan deze aanslagen werden de vergaande maatregelen getroffen.

Een andere uitwerking van de zoektocht naar veiligheid is de eis van een gedemilitariseerde Palestijnse staat³³³. Israël pleit in de onderhandelingen altijd voor een Palestijnse staat zonder leger. Na het Oslo akkoord was het de Palestijnen toegestaan om een eigen politie en orde dienst op te richten³³⁴. Deze organisaties werden in de tweede intifada gelinkt aan gewelddadig brigades. Dit heeft in Israël het wantrouwen ten opzichte van bewapende Palestijnen doen toenemen. De Palestijnse onderhandelaars hebben in het verleden aangegeven bereid te zijn deze eis deels in te

---

³²⁹ The Guardian. (2011, Januari 24). *The Palestine papers: Abbas admits refugee return 'illogical'*. Retrieved September 15, 2011, from theguardian: <http://www.guardian.co.uk/world/palestine-papers-documents/4507>

³³⁰ Vrede Ludo de Brabander. (2011, Januari 25). *De 'Palestine Papers'*. Retrieved September 2, 2011, from Vrede.be: <http://www.vrede.be/nieuws/50-israel-palestina/2065-de-palestine-papers>

³³¹ Klis, H. (2011, Mei 24). *Toespraak Netanyahu Palestijnse staat 'herbevestiging status quo'*. Retrieved September 14, 2011, from NRC.nl: <http://www.nrc.nl/nieuws/2011/05/24/netanyahu-niet-terug-naar-grenzen-1967-jeruzalem-niet-opgedeeld/>

³³² Polak, I. (2005, December 28). Sjarons plan met een staat voor de Palestijnen; Grenzen Israël. *Trouw*.

³³³ Israël Ministry of Foreign Affairs. (2009, December 30). *What is Israel's position regarding the creation of a Palestinian state?* Retrieved September 15, 2011, from Mfa.gov.il: http://www.mfa.gov.il/MFA/FAQ/FAQ_Peace_process_with_Palestinians_Dec_2009#Recognition2

³³⁴ Israël Ministry of Foreign Affairs. (1993). *Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements*. Retrieved Mei 22, 2011, from Mfa.gov.il: <http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace+Process/Guide+to+the+Peace+Process/Declaration+of+Principles.htm>

willigen³³⁵. Uit een recente poll van een Arabische onderzoeksinstituut zou blijken dat een meerderheid van de Palestijnse bevolking het hier niet mee eens is³³⁶.

5.8 Water

De gehele regio kampt met een water tekort en dat zorgt voor de nodige spanning. In de onderhandelingen tussen Israël en Syrië en Israël en de Palestijnen speelt water ook een rol. Ook in het vredesverdrag van 1994 tussen Israël en Jordanië is een uitgebreide clausule opgenomen over de verdeling van de waterbronnen³³⁷.

In de onderhandelingen gaat het om de toegang tot een aantal belangrijke zoetwaterbronnen en het gebruik van het grondwater onder de WJO. In de kwestie met Syrië gaat het om toegang tot het meer van Tiberias. Dit meer is de belangrijkste zoetwaterbron van Israël. Verscheidene premiers hebben in het verleden aangegeven de controle over dit meer nooit te zullen opgeven en geen Syrië er ooit toegang toe te zullen verlenen. Tussen Israël en de Palestijnen gaat het over toegang tot de Jordaan rivier en het gebruiken van de natuurlijke waterbronnen op de WJO.

In het Oslo akkoord van 1994 werd afgesproken dat de verdeling van water één van de punten was die in een definitief akkoord geregeld moest worden³³⁸. In de tussentijd werd de Palestijnse Autoriteit de controle gegeven over extra waterbronnen om het watertekort op te lossen en in de toekomst de bevolkingsgroei en toename van waterconsumptie te kunnen faciliteren³³⁹.

Israël gebruikt gemiddeld gezien meer water dan de Palestijnen³⁴⁰. Vooral voor de van oudsher belangrijke landbouw is veel water nodig. Om het tekort te compenseren hebben de Israëli's een aantal ontziltingsinstallaties gebouwd, waaronder de grootste ter wereld in Hadera. Andere

---

³³⁵ Jeruzalem Post Hilary Leila Krieger. (2010, Augustus 22). *Abbas could stay in talks even if settlement freeze ends*. Retrieved September 15, 2011, from Jpost.com: <http://www.jpost.com/LandedPages/PrintArticle.aspx?id=188927>

SPIEGEL redactie. (2010, Juli 2). *Interview with Palestinian President Mahmoud Abbas*. Retrieved September 15, 2011, from Spiegel.de: <http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,676374,00.html>
Geneva Initiative. (2011, Februari 9). *How the Obama Administration can Jumpstart the Peace Process*. Retrieved September 12, 2011, from Geneva-accord.org: <http://www.geneva-accord.org/mainmenu/how-the-obama-administration-can-jumpstart-the-peace-process>

³³⁶ PSR - Survey Research Unit. (2011, Juni). *Joint Israeli Palestinian Poll*. Retrieved September 15, 2011, from pcpsr.org: <http://www.pcpsr.org/survey/polls/2011/p40ejoint.html>

³³⁷ Israël Ministry of Foreign Affairs. (1993). *Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements*. Retrieved Mei 22, 2011, from Mfa.gov.il:

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace+Process/Guide+to+the+Peace+Process/Declaration+of+Principles.htm>

BBC. (2001, November). *Text: 1993 Declaration of Principles (Oslo Accords)*. Retrieved Mei 19, 2011, from BBC.co.uk: http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/middle_east/israel_and_the_palestinians/key_documents/1682727.stm

³³⁸ Israël Ministry of Foreign Affairs. (1993). *Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements*. Retrieved Mei 22, 2011, from Mfa.gov.il:

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace+Process/Guide+to+the+Peace+Process/Declaration+of+Principles.htm>

BBC. (2001, November). *Text: 1993 Declaration of Principles (Oslo Accords)*. Retrieved Mei 19, 2011, from BBC.co.uk: http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/middle_east/israel_and_the_palestinians/key_documents/1682727.stm

³³⁹ Israël Ministry of Foreign Affairs. (1993). *Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements*. Retrieved Mei 22, 2011, from Mfa.gov.il:

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace+Process/Guide+to+the+Peace+Process/Declaration+of+Principles.htm>

BBC. (2001, November). *Text: 1993 Declaration of Principles (Oslo Accords)*. Retrieved Mei 19, 2011, from BBC.co.uk: http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/middle_east/israel_and_the_palestinians/key_documents/1682727.stm

³⁴⁰ Maps, Timelines, and the Internet: The Quest for Peace in the Middle East. (2011). *Israel-Palestine Water Issues*. Retrieved September 16, 2011, from mapsomething.com: <http://mapsomething.com/demo/waterusage/usage.php>

State of Israel Water Authority. (2009, Maart). *The Issue of Water between Israel and the Palestinians*. Retrieved September 16, 2011, from Water.gov.il: <http://www.water.gov.il/Hebrew/about-reshut-hamaim/The-Authority/FilesWatermanagement/WaterIssuesBetweenIsraelandthePalestinians.pdf>

oplossingen voor het waterprobleem zijn het opvangen van natuurlijke neerslag, recyclen van water en het efficiënter gebruik van water.

Na het Oslo akkoord van 1994 hebben de Palestijnen hun watercapaciteit vergroot door het, al dan niet met of zonder toestemming, aanboren van nieuwe bronnen onder de WJO³⁴¹. Het grootste deel van het donorgeld bedoeld voor waterwinning is hier naar toe gegaan³⁴². De Palestijnen vinden dit echter te weinig. In hun optiek hebben zij recht op meer van het grondwater onder de WJO, aangezien zij ook vinden dat zij recht hebben op het land. Ook beschuldigen de Palestijnen Israël van het blokkeren van de toegang tot water. Zo zou het IDF zo nu en dan waterinstallaties vernietigen, de regering haar afspraken van toelevering niet nakomen en de restricties op de WJO het onmogelijk maken om op sommige plekken water te winnen³⁴³.

Israël heeft herhaaldelijk gezegd dat de beschikbaarheid van water van levensbelang is³⁴⁴. Israël daarentegen claimt een deel van het natuurlijke waterreservoir onder de WJO. Daarnaast wijt het een deel van het watertekort in de Palestijnse gebieden aan slecht beleid³⁴⁵. Zo wordt er volgens Israël nauwelijks iets gedaan aan waterbesparende investeringen of aan het opvangen van natuurlijke neerslag. Ook het recyclen van rioolwater heeft volgens Israël in de Palestijnse gebieden geen prioriteit. Doordat de PA hier geen initiatieven toe neemt en vooral investeert in nieuwe bronnen wordt het probleem volgens Israël alleen maar erger. Het is daarin niet aan Israël om dat op te lossen, maar aan de PA om slimmer met het beschikbare water om te gaan. De Palestijnen wijzen dit van de hand door te herhalen dat ze recht hebben op het beschikbare water onder 'eigen land'.

In een rapport van de Wereldbank in 2009 worden beide partijen gewezen op hun verantwoordelijkheid in de crisis. Zo zou Israël wel degelijk het waterwinnen frustreren en is de PA schuldig aan mismanagement³⁴⁶.

Een deel van het grondwater dat door Israël en de Palestijnen wordt gebruikt wordt elk jaar natuurlijk aangevuld. Er wordt echter zoveel water uit de bronnen getapt dat dit meer is dan wat jaarlijks kan worden hernieuwd. Hierdoor ontstaat op de lange termijn, afhankelijk van de verdeling van het water, een nog groter tekort³⁴⁷.

---

³⁴¹ State of Israel Water Authority. (2009, Maart). *The Issue of Water between Israel and the Palestinians*. Retrieved September 16, 2011, from Water.gov.il: <http://www.water.gov.il/Hebrew/about-reshut-hamaim/The-Authority/FilesWatermanagement/WaterIssuesBetweenIsraelandthePalestinians.pdf>

³⁴² State of Israel Water Authority. (2009, Maart). *The Issue of Water between Israel and the Palestinians*. Retrieved September 16, 2011, from Water.gov.il: <http://www.water.gov.il/Hebrew/about-reshut-hamaim/The-Authority/FilesWatermanagement/WaterIssuesBetweenIsraelandthePalestinians.pdf>

³⁴³ BBC. (2009, April 20). *Palestinian water crisis deepens*. Retrieved September 16, 2011, from BCC.co.uk: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8007801.stm>

³⁴⁴ Polak, I. (2000, Maart 15). *De waarde van water*. Retrieved September 16, 2011, from Trouw.nl:

<http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/2513300/2000/03/15/De-waarde-van-water.dhtml>

³⁴⁵ State of Israel Water Authority. (2009, Maart). *The Issue of Water between Israel and the Palestinians*. Retrieved September 16, 2011, from Water.gov.il: <http://www.water.gov.il/Hebrew/about-reshut-hamaim/The-Authority/FilesWatermanagement/WaterIssuesBetweenIsraelandthePalestinians.pdf>

Israël Ministry of Foreign Affairs. (1999, Juni 24). *The Water Issue in the West Bank and Gaza*. Retrieved September 16, 2011, from Maf.gov.il:

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace+Process/Guide+to+the+Peace+Process/The+Water+Issue+in+the+West+Bank+and+Gaza.htm>

Vormen vzw. (2011). *RECHT-vaardig, menswaardig: Recht op water*. Retrieved September 16, 2011, from Vormen.org: <http://www.vormen.org/Rechtvaardig/Water.html#Anchor-Het-46919>

³⁴⁶ REUTERS Tom Perry. (2011, Juli 28). *Palestinians fear for ancient West Bank water source*. Retrieved September 16, 2011, from Reuters.com: <http://www.reuters.com/article/2011/07/28/us-palestinians-israel-cisterns-idUSTRE76R1HY20110728>

³⁴⁷ Maps, Timelines, and the Internet: The Quest for Peace in the Middle East. (2011). *Israel-Palestine Water Issues*. Retrieved September 16, 2011, from mapsomething.com: <http://mapsomething.com/demo/waterusage/usage.php>

Algemene Conclusie

In de eerste drie hoofdstukken is een beeld geschetst van de geschiedenis en de huidige situatie van het conflict tussen Israël en de Palestijnen. Daarbij zijn ook de mogelijke oplossingen genoemd.

In Hoofdstuk 4 is de conclusie getrokken dat de meerderheid van de betrokken partijen de Tweestatenoplossing prefereert. Dit is de enige oplossing waarover al jaren serieus wordt onderhandeld en kent de voorkeur van de belangrijkste deelnemers aan de onderhandelingstafel. De Israëli's en Palestijnen zijn echter ernstig verdeeld over de invulling van die twee staten.

In Hoofdstuk 5 is een uitgebreid overzicht gegeven van de grootste problemen binnen deze Tweestatenoplossing zijn. Geconcludeerd kan worden dat op sommige gebieden de partijen nog bijna lijnrecht tegenover elkaar staan en dat er vergaande compromissen en opofferingen van beide zijden noodzakelijk zijn om de Tweestatenoplossing realistisch te kunnen invullen.

Wat houdt de Tweestatenoplossing op dit moment dan tegen?

De huidige Tweestatenoplossing wordt op dit moment tegengehouden doordat er geen stevig mandaat is voor de politieke leiders om de vereiste vergaande compromissen te sluiten. Dit is zichtbaar in de politieke verhouding in Israël en de Palestijnse gebieden waar er sprake is van een teloorgang van de partijen die een progressievere opstelling hebben ten opzichte van het vredesproces. Dit vertaalt zich onder andere in:

De verkiezingsoverwinning van Hamas in 2006. Hamas wil officieel niet onderhandelen met Israël, maar is wel de grootste democratische gekozen partij in de Palestijnse politiek.

De reactie van Palestijnen op het uitlekken van de Palestine papers. Alhoewel de authenticiteit van de 'papers' niet vaststaat, verschaft de reactie van de Palestijnse bevolking op het uitlekken van de inhoud van deze documenten wel een belangrijk inzicht. Het lijkt erop dat ten minste een groot deel van de bevolking de vergaande compromissen uit de papers verafschuwt.

De huidige politieke machtsverhouding in Israël. De regering en meerderheid in de Knesset in Israël is van rechtse signatuur. De partijen die de hoofdrol spelen hebben op talloze manieren aangegeven de in onze ogen noodzakelijke compromissen niet te willen sluiten.

Een gebrek aan 'heldhaftig leiderschap'. Geen van de belangrijkste leiders in het huidige vredesproces (Obama, Netanyahu, Abbas) heeft zich in staat getoond om de opofferingen te maken die noodzakelijk zijn, zoals Rabin en Arafat eerder wel konden. Dit staat ook in verbinding met een gebrek aan een stevig mandaat van de eigen bevolking om deze opofferingen te kunnen maken. Bij opofferingen moet u denken aan:

De Israëlische houding ten opzichte van de nederzettingsproblematiek. Doordat de regering van Netanyahu weigert te stoppen met bouwen op de Westelijke Jordaanoever en in Oost-Jeruzalem willen de Palestijnen niet onderhandelen.

De Palestijnse eis op hun 'recht' van terugkeer. Linkse- en rechtse- politici in Israël hebben aangegeven dat Israël altijd een Joodse meerderheid moet hebben. Hierdoor lijkt het noodzakelijk

---

State of Israel Water Authority. (2009, Maart). The Issue of Water between Israel and the Palestinians. Retrieved September 16, 2011, from Water.gov.il: <http://www.water.gov.il/Hebrew/about-reshut-hamaim/The-Authority/FilesWatermanagement/WaterIssuesBetweenIsraelandthePalestinians.pdf>

dat de Palestijnen hun 'recht' gedeeltelijk opgeven en zich huisvesten in een toekomstige Palestijnse staat.

Jeruzalem, beide partijen eisen soevereiniteit in ten minste een deel van Jeruzalem. Israël heeft in 1980 de Jeruzalemwet aangenomen waarin staat dat Jeruzalem volledig de ondeelbare hoofdstad van de Joodse staat is. Ook de Palestijnen tekenden in 2002 een dergelijke wet. Dit betekent dat na ondertekening van een akkoord waarin verdeling van Jeruzalem geregeld is, eerst een wetswijziging moet plaatsvinden.

Persoonlijke visie

Wat volgens mij nodig is, is krachtadig leiderschap bij alle betrokken partijen. De absolute wil om tot een compromis te komen en een groeiend vertrouwen in elkaar om als buurlanden naast elkaar te willen en kunnen leven. Omdat dat vertrouwen er totaal niet is zijn hierbij leiders nodig die taboes willen doorbreken en ferme compromissen willen sluiten.

Zoals we dit literatuuronderzoek begonnen, het vredesproces zit nog steeds muurvast. Maar tegelijkertijd zijn er wel bewegingen, vooral van elkaar af. De Palestijnen stappen naar de VN om hun staat erkent te krijgen en de Israëli's gaan stug door met het bouwen van nederzettingen. Dit zijn bewegingen die niet doen denken aan een naderende vrede, maar toch is er misschien een opening. Beide partijen zouden moeten aanvoelen dat de kans op een Tweestatenoplossing steeds verder afneemt, doordat Israël door blijft bouwen met nederzettingen en Hamas raketten blijft afschieten vanuit Gaza. En juist nu de hele Arabische regio een gebied in verandering is, is er misschien toch de mogelijkheid dat ook in 'het conflict der conflicten' beweging komt, het is namelijk vijf voor twaalf.

Als we naar Israël kijken is voor hen de noodzaak groter dan ooit om het vredesproces weer nieuw leven in te blazen. Het lijkt erop dat de positie van Israël steeds meer geïsoleerd is geraakt. Een belangrijke strategische partner van Israël was Turkije, dit land richt zich langzaam maar steeds meer op de Arabische wereld en keert zich tegelijkertijd af van de 'Westerse landen'. Zo stuurde Turkije in september 2011 de Israëlische ambassadeur het land uit, omdat de Israëli's geen officiële excuses wilden aanbieden voor het aanvallen van een Turks hulpkonvooi dat op weg was naar de Gazastrook in mei 2010.

Naast de verslechterde banden van Turkije met Israël, lijkt de Arabische lente ook niet in het voordeel van de Israëli's te zijn. De vredesverdragen die Israël met verschillende Arabische dictators had gesloten, staan nu op losse schroeven. Het duidelijkste voorbeeld hiervan is Egypte, waar een redelijk stabiele vrede mee is gesloten in 1979. Het is nog maar de vraag hoe de nieuwe machthebbers in Egypte met deze vrede zullen omgaan. Nu al is de spanning bij de Israëlisch-Egyptegrens verscheidene keren opgelopen.

Tenslotte is er het verzoek van de Palestijnen om volwaardig lid van de Verenigde Naties te worden. Hierbij lijken alleen de Verenigde Staten en wat andere Westerse landen tegen te gaan stemmen. Tijdens deze stemming wordt de afgebrokkelde steun voor Israël voor het eerst echt zichtbaar.

Om deze redenen is de noodzaak tot onderhandelen voor Israël groter dan ooit, alleen op deze manier kan het land extra krediet krijgen. Tegelijkertijd heeft president Abbas van de Palestijnse Autoriteiten zijn zwakke positie iets verbeterd door zijn gang naar de VN. Mogelijk doet deze éézijdige stap van Abbas zijn populariteit groeien tegenover Hamas. Als Fatah bij de eerstvolgende verkiezingen weer een duidelijke meerderheid van de bevolking achter zich krijgt versterkt dit weer de onderhandelingspositie van de Palestijnen.

Ondertussen is er nog steeds een heel goede kans dat juist Hamas opnieuw de Palestijnse

verkiezingen wint. In dat geval zou Israël om de eerder genoemde redenen misschien een belangrijke concessie moeten doen, door te gaan onderhandelen met deze extremistische partij in ruil voor erkenning van haar eigen bestaan.

Eén ding staat voor mij vast, de situatie is momenteel een stuk ingewikkelder dan op het moment dat Yitzchak Rabin en Yasser Arafat elkaar de hand schudden in 1993. Na die tijd zijn het aantal kolonisten die woonachtig zijn op de Westelijke Jordaanoever en Oost-Jeruzalem verdrievoudigd en is terreurorganisatie Hamas aan de macht gekomen. Hierdoor wordt het steeds moeilijker om tot grenzen te komen die voor beide partijen aanvaardbaar zijn. Om die reden moet naast Israël ook de Palestijnse delegatie enorme concessies doen.

Deze concessies zouden naast een hoop gezichtsverlies hopelijk een stabiele vrede opleveren in het Heilige land. Want daar is het tenslotte allemaal om te doen.

Ook voor ons als journalisten is hierin een rol weggelegd. Als er betrouwbaar nieuws wordt gebracht kan dit meewerken aan meer vertrouwen over en weer. Maar ook door de Nederlandse nieuwsconsument deelgenoot te maken van de kleinschalige vredesinitiatieven die ingezet worden. Vaak speelt de media een ophistende rol, door de kampen scherp tegenover elkaar te zetten en alleen de blinde haat in beeld te brengen. Een groter bewustzijn onder journalisten over de rol die zij kunnen spelen, kan leiden tot minder onderling wantrouwen. Want daar is het tenslotte ook allemaal om te doen.

Ewoud Kieviet
30 september 2011

Bijlage 1: verklarende woordenlijst

IDF: Israel Defense Force. De officiële benaming van het Israëlische leger. Opgericht in 1948.

Geneefse Akkoord: Een burgerinitiatief tussen Israëlische politici en leden van de PLO. Op uitnodiging van de Zwitserse ambassadeur Urs Ziswiler werd tijdens de conferentie 'Peace Building Initiatives' in Caux een vredesovereenkomst gesloten tussen Israël en de Palestijnen. Dit akkoord werd ondertekend in september 2004 onder grote mediabelangstelling.

GINI index: Een standaard economische index om de welvaartsverdeling binnen een land te bepalen.

Oslo akkoord: Akkoord dat in 1993 tussen de Israëlische premier Yitzhak Rabin en de leider van de PLO Yasser Arafat werd gesloten. Het eerste officiële vredesverdrag tussen de PLO en Israël waarin afspraken zijn gemaakt die moeten zorgen voor een Tweestatenoplossing.

PA: Palestijnse autoriteit. Het bestuurlijk orgaan van de Palestijnen dat na het Oslo akkoord van 1993 werd opgericht.

Mandaatgebied Palestina: Het land dat na de Eerste Wereldoorlog onder bestuur stond van de Engelsen. Het gaat grofweg om het huidige Israël en Syrië. In 1948 werd dit gebied door de VN onder Israël en de Arabieren verdeeld.

Palestine Papers: Documenten waarin zou staan hoe de Palestijnse Autoriteiten en de PLO de afgelopen jaren om zouden zijn gegaan met de onderhandelingen met Israël. De authenticiteit van de documenten worden door zowel de PA als Israël ontkent.

PLO: Palestine Liberation Organization. Deze organisatie vertegenwoordigt de Palestijnse belangen sinds de oprichting in 1964. De PLO wordt door de VN en een groot aantal andere landen gezien als de officiële vertegenwoordiger van de Palestijnse belangen. De PLO bestaat uit een aantal verschillende organisaties waarvan Fatah de bekendste en belangrijkste is.

Resolutie 181: Resolutie van de VN uit 1948 waarin afgesproken wordt welk onderdeel van het mandaatgebied Palestina in de toekomst tot Israël moet behoren en welk gebied tot de Arabieren.

Resolutie 242: Resolutie van de VN uit 1967 waarin de strijdende partijen worden opgeroepen terug te keren naar de grenzen van voor de oorlog uit 1967.

UNWRA : United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East. Organisatie opgericht in 1949 na de Onafhankelijkheidsoorlog. UNWRA is de organisatie waarbij Palestijnse vluchtelingen zijn aangemeld en die op allerlei gebieden hulp verleent aan deze vluchtelingen.

WJO: Westelijke Jordaanoever. Het gebied ten westen van de rivier de Jordaan. Sinds de oorlog van 1967 bezet door Israël. Staat sinds het Oslo akkoord deels onder bestuur van de Palestijnse Autoriteiten.

Zionisme: Een nationale beweging en ideologie die een Joods thuisland ondersteunt in het gebied waar in vroegere tijden de Israëlische koninkrijken Israël en Judea lagen. De term wijst naar de berg Zion, waarmee Jeruzalem wordt aangeduid.

Bijlage 2: tijlijn van het conflict

- 1945: Einde van Tweede Wereldoorlog en Holocaust .
- 1946: Onderzoek door verschillende partijen naar verdeling van mandaatgebied Palestina. Immigratie van Joden naar Palestijns mandaat gebied. Er zijn sprake van herhaaldelijke schermutselingen tussen beide partijen.
- 1947: Op 29 november nemen de Verenigde Naties resolutie 181 aan die voorziet in een verdeling van het gebied tussen de Palestijnen en Israël. Schermutselingen volgen.
- 1948: Ben-Gurion roept op 14 mei 1948 de staat Israël uit. Hierop verklaren omliggende Arabische landen de oorlog aan Israël en dit markeert het begin van de Onafhankelijkheidsoorlog .
- 1949: Einde van Onafhankelijkheidsoorlog doormiddel van het sluiten van wapenstilstanden tussen Israël en de Arabische landen waarmee zij in oorlog is.
- 1956: De Egyptische president Nasser nationaliseert het Suez kanaal. Tussen Egypte en Israël, dat gesteund wordt door Engeland en Frankrijk, breekt een strijd uit. De strijd staakt na het sluiten van een wapenstilstand.
- 1959: Yasser Arafat en een aantal andere Palestijnen richt de organisatie Fatah op.
- 1964: Oprichting van de PLO. De eerste leider van de PLO is Ahmad al-Shuqayri.
- 1967: Op 5 juni breekt de Zesdaagse oorlog uit. Israël raakt in een strijd verwickeld met Egypte, Jordanië en Syrië. Na zes dagen is de oorlog voorbij. Israël verovert tijdens deze oorlog de Gazastrook, de Westelijke Jordaanoever, een deel van Sinai woestijn en een deel van de Golanhoogte.
- 1969: Yasser Arafat wordt voorzitter van de PLO.
- 1971: De PLO wordt uit Jordanië verdreven en verhuisd naar Libanon.
- 1973: Een coalitie onder leiding van Egypte en Syrië valt op 6 oktober Israël binnen. De strijd wordt na twee weken gestaakt. De oorlog heeft geen grote territoriale gevolgen.
- 1977: Egyptische president Sadat brengt historisch bezoek aan Jeruzalem om te pleiten voor vrede.
- 1979: Eerste officiële vredesverdrag tussen Israël en Egypte. Israël trekt zich terug uit de veroverde gebieden in de Sinai woestijn in ruil voor vrede. Egypte wordt vervolgens uit de Arabische Liga gezet.
- 1981: Egyptische president Sadat wordt vermoord.
- 1982: Israël valt Libanon binnen. De oorlog duurt bijna twee maanden en eindigt als de Libanese regering Arafat en de PLO dwingen te vertrekken naar Tunesië.

- 1987: Uitbraak van de eerste intifada. Palestijnen komen massaal in opstand tegen de Israëlische bezetting.
- 1988: Arafat zweert geweld af. In de Palestijnse gebieden wordt Hamas opgericht als tegenhanger van de gevestigde orde.
- 1991: Vredesconferentie van Madrid. Tijdens deze conferentie wordt de basis gelegd voor de eerste directe serieuze onderhandelingen tussen Israël en de PLO.
- 1993: Op 13 september ondertekenen de Israëlische premier Yitzhak Rabin en leider van de PLO Yasser Arafat het Oslo akkoord, dat moet zorgen voor een langdurige vrede en oplossing van het conflict tussen beide partijen. Dit zorgt ook voor een einde aan de eerste intifada.
- 1994: Ondertekening van een vredesakkoord tussen Jordanië en Israël.
- 1995: De Israëlische premier Rabin wordt op 5 november vermoord door een Israëlische nationalist.
- 1999: Ehud Barak volgt Benjamin Netanyahu op als premier van Israël. Hij wordt verkozen met de belofte van het weer op gang brengen van het vastgelopen vredesproces.
- 2000: Arafat en Barak komen op uitnodiging van de Amerikaanse president Bill Clinton bij elkaar in Camp David (VS). Bedoeling is om het vredesproces nieuw leven in te blazen. De besprekingen mislukken uiteindelijk. Op 28 september bezoekt de Israëlische oppositieleider Sharon de Tempelberg. Dit leidt tot grote woede onder de Palestijnen die wederom in opstand komen. De tweede intifada begint.
- 2004: Op 11 november overlijdt Yasser Arafat. Mahmoud Abbas volgt Arafat op als voorzitter van de PLO. De dood van Arafat kan gezien worden als het einde van de tweede intifada. Israël is ondertussen begonnen aan het bouwen van een muur rond de Westelijke Jordaanoever.
- 2005: In september 2005 trekt Israël zich definitief terug uit de Gazastrook. De Israëlische nederzettingen in het gebied worden vernietigd. Abbas wordt gekozen tot president.
- 2006: Uitbreken van de tweede Libanonoorlog. Hamas wint de verkiezingen in de Palestijnse gebieden.
- 2007: Er is sprake van een burgeroorlog in de Palestijnse gebieden tussen Fatah en Hamas. Uiteindelijk veroverft Hamas de volledige controle over de Gazastrook en Fatah de controle over de Westelijke Jordaanoever.
- 2008: Op 27 december valt Israël de Gazastrook binnen om de infrastructuur van Hamas te vernietigen. Israël beschuldigt Hamas ervan raketaanvallen uit te voeren op Israël.
- 2009: Begin van het jaar trekt Israël zich terug uit de Gazastrook. De internationale gemeenschap oordeelt hard over het geweld dat is gebruikt tijdens de Gazaoorlog.
- 2011: Op 23 september vraagt Abbas het permanente VN lidmaatschap aan bij de VN. Hij doet dit 'omdat uit onderhandelingen met Israël niets is gekomen' zo zegt hij, hij vindt dat het tijd is voor een volgende stap.

Bijlage 3: bibliografie

Nieuwe Bijbel Vertaling. (2004). Heerenveen: NBG.

Abby. (2010, Oktober 3). *PLO roept Abbas op vredesoverleg te staken*. Opgeroepen op Augustus 24, 2011, van Israël en Palestijnen Nieuws blog: <http://Israël-palestijnen.blogspot.com/2010/10/plo-roept-abbas-op-vredesoverleg-te.html>

ABC News. (2011, Mei 19). *ABC News: Obama reopens door to Israël, Palestine Peace Deal*. Opgeroepen op September 7, 2011, van abcNEWS: <http://abcnews.go.com/Politics/video/obama-reopens-door-Israël-palestine-peace-deal-13640216>

ABC News. (2011, September 7). *Obama reopens door to Israël, Palestine Peace Deal*. Opgeroepen op September 16, 2011, van abcNEWS: <http://abcnews.go.com/Politics/video/obama-reopens-door-Israël-palestine-peace-deal-13640216>

Alex Burghoorn. (2008, Maart 4). *Hamas laat het vredesproces ontsporen*. *Volkskrant*.

Aljazeera English. (2011, Mei 25). *Aljazeera Abbas: Palestine to go to UN in September*. Opgeroepen op Juni 2, 2011, van Aljazeera: <http://english.aljazeera.net/news/middleeast/2011/05/2011525105036617619.html>

BBC . (2009, April 20). *Palestinian water crisis deepens*. Opgeroepen op September 16, 2011, van BBC.co.uk: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8007801.stm>

BBC. (2001, November). *Text: 1993 Declaration of Principles (Oslo Accords)*. Opgeroepen op Mei 19, 2011, van BBC.co.uk: http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/middle_east/Israël_and_the_palestinians/key_documents/1682727.stm

BBC News. (2003, April 30). *BBC The Roadmap to peace: Full text*. Opgeroepen op Mei 20, 2011, van BBC News: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/2989783.stm>

BBC News. (2009, Augustus 4). *BBC Profile: Fatah Palestinian movement* . Opgeroepen op September 1, 2011, van BBC news: http://news.bbc.co.uk/2/hi/in_depth/middle_east/Israël_and_the_palestinians/profiles/1371998.stm

BBC News . (2009, November 4). *BBC News: Palestinians in statehood warning*. Opgeroepen op September 2, 2011, van BBC News: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8341929.stm

BBC. (2009, December 10). *The Geneva Convention* . Opgeroepen op September 8, 2011, van BBC.co.uk: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/1682640.stm

Benneker, B. (2008, Oktober 8). *Israël akkoord met verdeling Jeruzalem*. Opgeroepen op September 15, 2011, van Elsevier.nl: <http://www.elsevier.nl/web/10141738/Nieuws/Buitenland/Israël-akkoord-met-verdeling-Jeruzalem.htm>

BN DeStem redactie. (2011, Augustus 2). *BN DeStem Grenzen 1967 voor Netanyahu toch bespreekbaar*. Opgeroepen op Augustus 29, 2011, van BN DeStem: <http://www.bndestem.nl/nieuws/algemeen/buitenland/9214137/Grenzen-1967-voor-Netanyahu-toch-bespreekbaar.ece>

Bos, R. (2011, Augustus 10). *Dure Hüttenkäse voedde protest*. *Volkskrant*.

- Bos, R. (2010, Augustus 27). *Ariel Sharon stak de lont in het kruitvat*. Opgeroepen op September 16, 2011, van Volkskrant: 9.
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/archief/article/detail/1024674/2010/09/27/28-september-2000-Ariel-Sharon-stak-de-lont-in-het-kruitvat.dhtml>
- Bos, R. (2010, Oktober 23). Bordje 'Palestina' is al bijna klaar. *Volkskrant*.
- Bos, R. (2011, April 28). Hamas en Fatah verrassen met akkoord Rivaliserende Palestijnse groeperingen gaan interim-regering vormen. *Volkskrant*.
- Bos, R. (2011, Juli 4). Palestina hoop op VN-erkenning. *Volkskrant*.
- Bos, R. (2011, Augustus 11). Netanyahu is Yossi-modaal even vergeten. *Volkskrant*.
- Braberman, A. (2011, Juni 22). (H. Floor, Interviewer)
- Brabosch. (2009, Maart 30). *Obama dwong Israël te stoppen met Gaza-operatie tegen Hamas*. Opgeroepen op September 12, 2011, van Brabosch: <http://brabosch.com/2009/04/14/obama-dwong-Israël-te-stoppen-met-gaza-operatie-tegen-hamas/>
- Bregman, A. (1998). *Israël en de Arabieren*. Utrecht: Het Spectrum B.V.
- Burghoorn, A. (2007, Mei 16). Coalitie Hamas-Fatah onder druk. *Volkskrant*.
- Burghoorn, A. (2008, December 29). Israël-Hamas: harde klap, vaag doel. *Volkskrant*.
- Burghoorn, A. (2008, December 30). *De schaduw van Libanon 2006*. Opgeroepen op September 14, 2011, van Volkskrant: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/article/detail/930581/2008/12/30/De-schaduw-van-Libanon-2006.dhtml>
- Burghoorn, A. (2009, Januari 5). Leger Israël dringt Gaza diep binnen. *Volkskrant*.
- Burghoorn, A. (2009, Januari 19). Niemand heeft zijn zin gekregen in Gaza. *Volkskrant*.
- Burghoorn, A. (2009, September 26). *Volkskrant Israël bereid tot beperkte bouwstop*. Opgeroepen op Augustus 26, 2011, van Volkskrant:
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2664/Nieuws/archief/article/detail/360702/2009/11/26/Israël-bereid-tot-beperkte-bouwstop.dhtml>
- Burghoorn, A. (2009, November 26). *Volkskrant nieuws*. Opgeroepen op Augustus 25, 2011, van VK.nl:
<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2664/Nieuws/archief/article/detail/360702/2009/11/26/Israël-bereid-tot-beperkte-bouwstop.dhtml>
- Caestecker, D. F. (2000). De odyssee van St. Louis. *Auschwitz Bulletin* .
- CANVAS. (2010, Juni 7). *Sharon naar de tempelberg 2*. Opgeroepen op Augustus 25, 2011, van Youtube:
<http://www.youtube.com/watch?v=aW3bpjDumgU>
- CANVAS. (2010, Juni 7). *Sharon naar tempelberg 1*. Opgeroepen op Augustus 25, 2011, van Youtube:
<http://www.youtube.com/watch?v=AEC1PLg2KMI>
- Caplan, N. (2010). *The Israël-Palestine Conflict*. Chichester: Wiley-Blackwell .

- Center Peace. (2010, Januari). *Center Peace: Public poll on position of the Israeli's public regarding possible peace solution*. Opgeroepen op September 7, 2011, van Centerpeace: <http://www.centerpeace.org/Publicpolljan10.pdf>
- Centre for Peace and Conflict Studies, University of St Andrews. (2011, Juni). *Hamas and the Peace Process: Resistance, Rejectionism, Reconciliation?* Opgeroepen op Augustus 30, 2011, van st-andrews.ac.uk: <http://www.st-andrews.ac.uk/intrel/media/Hamas%20Map%20FINAL.pdf>
- Chin-A-Fo, H. (2007, Mei 7). De Hamas-broeder moest achter de muur blijven. *NRC Handelsblad*.
- CIA The World Factbook. (2011, September 1). *CIA The World Factbook Gaza Strip*. Opgeroepen op September 4, 2011, van CIA The World Factbook: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gz.html>
- CIA The World Factbook. (2011, September 1). *CIA The World Factbook Israël*. Opgeroepen op Mei 19, 2011, van CIA The World Factbook: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/is.html>
- CIA The World Factbook. (2011, September 1). *CIA The World Factbook West Bank*. Opgeroepen op September 4, 2011, van CIA The World Factbook: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/we.html>
- CIDI. (2011). *Jeruzalemwet*. Opgeroepen op September 15, 2011, van cidi.nl: <http://www.cidi.nl/Israëlische-wetgeving/Wetgeving-Israël-Basiswet-Jeruzalem-Hoofdstad-van-Israël.html>
- CIDI. (2011). *Mission Statement Christenen voor Israël 1980*. Opgeroepen op September 16, 2011, van Christenvoorisraël.nl: <http://christenvoorisraël.nl/over-ons/wie-zijn-wij>
- CNN. (2002, November 28). *CNN Sharon wins leadership battle on 'difficult day'*. Opgeroepen op September 1, 2011, van CNN WORLD: http://articles.cnn.com/2002-11-28/world/Israël.politics_1_beit-shean-likud-Israëli-tanks-and-troops?_s=PM:WORLD
- CNN. (2009, Juni 14). *Israël PM calls for demilitarized Palestinian state*. Opgeroepen op September 15, 2011, van CNN.com: <http://edition.cnn.com/2009/WORLD/meast/06/14/Israël.netanyahu/>
- CNN Richard Roth. (2011, Februari 18). *U.S. vetoes U.N. resolution declaring Israeli's settlements illegal*. Opgeroepen op September 14, 2011, van CNN.com: http://articles.cnn.com/2011-02-18/world/un.Israël.settlements_1_Israëli-settlements-security-council-hanan-ashrawi?_s=PM:WORLD
- COUNCIL, H. R. (2009). *United Nations Fact-Finding Mission on the Gaza Conflict*. UN.
- de Gelderlander redactie. (2011, September 15). *Verzoek VN-erkenning Palestina 23 september*. Opgeroepen op September 16, 2011, van Gelderlander.nl: <http://www.gelderlander.nl/nieuws/algemeen/buitenland/article9486255.ece%20%0d37>
- De Morgen redactie. (2011, Mei 5). *Netanyahu apprecieert oproep Obama, Hamas verwerpt oproep erkenning Israël*. Opgeroepen op September 12, 2011, van DeMorgen.Be: <http://www.demorgen.be/dm/nl/990/Buitenland/article/detail/1268139/2011/05/22/Netanyahu-apprecieert-oproep-Obama-Hamas-verwerpt-oproep-erkenning-Israël.dhtml>
- De Telegraaf redactie. (2002, Oktober 7). *Arafat tekent Jeruzalemwet*. Opgeroepen op September 15, 2011, van Telegraaf.nl: <http://krant.telegraaf.nl/krant/archief/20021007/teksten/bui.wet.palestijnse.palestijnen.html>

- DePers redactie. (2008, Juli 13). *Zestig jaar, maar geen grondwet*. Opgeroepen op September 15, 2011, van DePers.nl: <http://www.depers.nl/buitenland/201311/Zestig-jaar-maar-geen-grondwet.html>
- DePers redactie. (2009, Mei 11). *Paus bepleit in Israël Tweestatenoplossing*. Opgeroepen op September 13, 2011, van DePers.nl: <http://www.depers.nl/buitenland/306265/Paus-bepleit-Tweestatenoplossing.html>
- DePers redactie. (2010, December 15). *Arabische Liga tegen hervatting vredesoverleg*. Opgeroepen op September 12, 2011, van DePers.nl: <http://www.depers.nl/buitenland/532077/Arabische-Liga-tegen-hervatting-vredesoverleg.html>
- Dr. Menachem Klein. (2011). *Faculty of Social Sciences*. Opgehaald van Bar-Ilan University: <http://www.biu.ac.il/faculty/kleinm1/>
- Elsevier Jeroen Langelaar. (2011, Juli 18). *Elsevier: Palestijnen geen voorstander van "Tweestatenoplossing"*. Opgeroepen op September 7, 2011, van Elsevier: <http://www.elsevier.nl/web/Nieuws/Buitenland/306359/Palestijnen-geen-voorstander-van-Tweestatenoplossing.htm>
- Etsel-groep. (2010, September 16). *Nieuws Uitgelicht Overzicht Israël vredesbesprekingen*. Opgeroepen op Augustus 23, 2011, van Nieuws Uitgelicht: <http://nieuws-uitgelicht.infonu.nl/mens-en-samenleving/60635-laatste-nieuws-Israëloverzicht-vredesbesprekingen-2010-2011.html>
- EU. (2009, Februari 27). *The EU in the Middle East Peace Process*. Opgeroepen op September 14, 2011, van EU: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/88&format=HTML>
- European Union Institute for Security Studies Carolin Goerzig . (2010, September). *Transforming the Quartet principles: Hamas and the Peace Process*. Opgeroepen op September 14, 2011, van iss.europa.eu: http://www.iss.europa.eu/uploads/media/op85_Transforming_the_Quartet_principles_01.pdf
- FD redactie. (2006, Januari 27). Hamas aan de macht. *Het Financieele Dagblad*.
- FD redactie. (2011, April 29). Israël waarschuwt Palestijnse autoriteiten. *Het Financieele Dagblad*.
- Geneva Initiative. (2011, Februari 9). *How the Obama Administration can Jumpstart the Peace Process*. Opgeroepen op September 12, 2011, van Genevaaccord.org: <http://www.genevaaccord.org/mainmenu/how-the-obama-administration-can-jumpstart-the-peace-process>
- Greven, J. (2001, Oktober 2). *Heilige stad of stad van vrede*. Opgeroepen op September 15, 2011, van Trouw: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4512/Cultuur/archief/article/detail/2778376/2001/10/02/Heilige-stad-of-stad-van-vrede.dhtml>
- Haaertz. (2008, November 16). *Poll: Only 6% of Americans think U.S. should back Palestinians in peace talks*. Opgeroepen op September 13, 2011, van Haaertz.com: <http://www.haaretz.com/news/poll-only-6-of-americans-think-u-s-should-back-palestinians-in-peace-talks-1.257301>
- Haaertz. (2009, April 1). *Blair: 'There is no alternative to a two-state solution'*. Opgeroepen op September 14, 2011, van Haaertz.com: <http://www.haaretz.com/news/blair-there-is-no-alternative-to-a-two-state-solution-1.273324>
- Haaertz. (2009, April 22). *Poll: Most Palestinians, Israelis want two-state solution*. Opgeroepen op September 10, 2011, van Haaertz.com: <http://www.haaretz.com/news/poll-most-palestinians-israelis-want-two-state-solution-1.274607>

- Haartz Chaim Levinson. (2009, Juli 27). *IDF: More than 300,000 settlers live in West Bank*. Opgeroepen op September 3, 2011, van Haartz: <http://www.haaretz.com/print-edition/news/idf-more-than-300-000-settlers-live-in-west-bank-1.280778>
- Haartz. (2009, November 3). *Britain: Israeli settlements are 'illegal' and 'obstacle' to peace*. Opgeroepen op September 14, 2011, van Haartz.com: <http://www.haaretz.com/news/britain-israeli-settlements-are-illegal-and-obstacle-to-peace-1.4858>
- Haartz. (2010, Juni 20). *Poll: Most Palestinians want peace with Israël*. Opgeroepen op September 14, 2011, van Haartz.com: <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/poll-most-palestinians-want-peace-with-israel-1.297196>
- Haartz. (2010, November 21). *Poll: Most Palestinians see two-state solution as precursor to single state*. Opgeroepen op September 13, 2011, van Haartz.com: <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/poll-most-palestinians-see-two-state-solution-as-precursor-to-single-state-1.325793>
- Haartz. (2011, April 7). *Poll: Majority of Egyptians support maintaining Israël peace*. Opgeroepen op September 12, 2011, van Haartz.com: <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/poll-majority-of-egyptians-support-maintaining-israel-peace-1.354642>
- Haartz. (2011, Mei 24). *Haartz: Palestinians: Netanyahu speech to U.S. Congress is obstacle to peace*. Opgeroepen op September 2, 2011, van Haartz: <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/palestinians-netanyahu-speech-to-u-s-congress-is-obstacle-to-peace-1.363859>
- Haartz Editorial. (2011, Augustus 4). *The Migron test*. *Haartz*.
- Historisch Nieuwsblad Simone Korkus. (September). *De moord op Israël's premier Yitzhak Rabin*. Opgeroepen op September 16, 2011, van 2005: 10. http://www.historischnieuwsblad.nl/00/hn/nl/0/artikel/6715/De_moord_op_Isra%C3%ABls_premier_Yitzhak_Rabin.html
- Hoogendijk, W. (2001). *Ontknoping*. Vaassen: Medema.
- Hourani, A. (1991). *De geschiedenis van de Arabische volken*. Londen: British Library.
- IMF. (2011, Mei 12). *IMF Program note West Bank and Gaza*. Opgeroepen op September 2, 2011, van International Monetary Fund : <http://www.imf.org/external/np/country/notes/wbg.htm>
- InfoNu. (2006). *Lijst met heilige plaatsen Israël voor joden, christenen en moslims*. Opgeroepen op September 16, 2011, van mens-en-samenleving.infonu.nl: <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/religie/6451-heilige-plaatsen-in-israel-voor-joden-christenen-en-moslims.html>
- Intelligence and Terrorism Information Center at the Israël Intelligence Heritage. (2007, December). *Rocket threat from Gaza 2000-2007*. Opgeroepen op September 2, 2011, van http://www.terrorism-info.org.il/malam_multimedia/English/eng_n/pdf/rocket_threat_e.pdf
- Israël Defense Forces. (2011). *IDF*. Opgeroepen op Augustus 25, 2011, van <http://www.idf.il/english/>
- Israël en Palestijnen Nieuws Blog. (2010, April 16). *Peiling: tweederde van Israël's steunt Tweestatenoplossing*. Opgeroepen op September 5, 2011, van Israël en Palestijnen Nieuws Blog: <http://israel-palestijnen.blogspot.com/2010/04/peiling-tweederde-van-israelis-steunt.html>
- Israël Ministry of Foreign Affairs. (1993). *Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements*. Opgeroepen op Mei 22, 2011, van mfa.gov.il:

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace+Process/Guide+to+the+Peace+Process/Declaration+of+Principles.htm>

Israël ministry of Foreign Affairs. (1999, mei). *Israeli Election results 1999*. Opgeroepen op September 6, 2011, van Israël ministry of Foreign Affairs:

<http://www.mfa.gov.il/MFA/History/Modern+History/Historic+Events/Israëli%20Election%20Results-%20May%201999>

Israël Ministry of Foreign Affairs. (1999, Juni 24). *The Water Issue in the West Bank and Gaza*. Opgeroepen op September 16, 2011, van Maf.gov.il:

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace+Process/Guide+to+the+Peace+Process/The+Water+Issue+in+the+West+Bank+and+Gaza.htm>

Israël Ministry of Foreign Affairs. (2001, Januari 15). *Do Palestinian Refugees Have a Right to Return to Israël*. Opgeroepen op September 15, 2011, van Maf.gov.il:

<http://www.mfa.gov.il/mfa/peace%20process/guide%20to%20the%20peace%20process/do%20palestinian%20refugees%20have%20a%20right%20to%20return%20to>

Israël Ministry of Foreign Affairs. (2001, Mei 1). *Israëli's Settlements and International Law*. Opgeroepen op September 14, 2011, van Mfa.gov.il:

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace+Process/Guide+to+the+Peace+Process/Israëli+Settlements+and+International+Law.htm>

Israël Ministry of Foreign Affairs. (2002, Oktober 29). *Jewish Settlement in the Land of Israël*. Opgeroepen op September 8, 2011, van Maf.gov.il:

<http://www.mfa.gov.il/MFA/History/Modern+History/Centenary+of+Zionism/Jewish+Settlement+in+the+Land+of+Israël.htm>

Israël Ministry of Foreign Affairs. (2007, November 1). *Are Israël's settlements legal?*. Opgeroepen op September 14, 2011, van Mfa.gov.il:

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace+Process/Guide+to+the+Peace+Process/Israël+the+Conflict+and+Peace+Answers+to+Frequen.htm#settlements>

Israël Ministry of Foreign Affairs. (2009, December 30). *What is Israël's position regarding the creation of a Palestinian state?* Opgeroepen op September 15, 2011, van Maf.gov.il:

http://www.mfa.gov.il/MFA/FAQ/FAQ_Peace_process_with_Palestinians_Dec_2009#Recognition2

Israël Ministry of Foreign Affairs. (2009, December 30). *What is Israël's position regarding the creation of a Palestinian state?* Opgeroepen op September 15, 2011, van Maf.gov.il:

http://www.mfa.gov.il/MFA/FAQ/FAQ_Peace_process_with_Palestinians_Dec_2009#Recognition2

Israël Ministry of Foreign Affairs. (2011). *Could a Hamas-Fatah unity government be a partner for peace?* Opgeroepen op September 4, 2011, van Mfa.gov.il:

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Peace+Process/Guide+to+the+Peace+Process/Israël+the+Conflict+and+Peace+Answers+to+Frequen.htm#unity>

Israël Ministry of Foreign Affairs. (2011). *The Governments of Israël - Coalitions 1949 to the present*. Opgeroepen op September 13, 2011, van MFA.gov.il:

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Previous+governments/The+Governments+of+Israël.htm>

Israël ministry of Foreign Affairs. (2009). *Israël ministry of Foreign Affairs election results 2009*. Opgeroepen op Mei 24, 2011, van Israël ministry of Foreign Affairs:

http://www.mfa.gov.il/MFA/History/Modern+History/Historic+Events/Elections_in_Israël_February_2009#results

Israël-Palestina informatie. (2010, Januari 21). *Tijdslijn: chronologie Israël-Palestina en het Midden-Oosten conflict*. Opgeroepen op September 2, 2011, van Israël-Palestina informatie : <http://www.israël-palestina.info/tijdslijn.html>

Israël-Palestina informatie. (2011, Juni 19). *De Gaza oorlog - Operatie 'Cast lead'*. Opgeroepen op Augustus 30, 2011, van Israël-Palestina Informatie : http://www.israël-palestina.info/gaza_oorlog.html

Jeruzalem Post Hilary Leila Krieger. (2010, Augustus 22). *Abbas could stay in talks even if settlement freeze ends*. Opgeroepen op September 15, 2011, van Jpost.com: <http://www.jpost.com/LandedPages/PrintArticle.aspx?id=188927>

Jeruzalem Post B. Joffe-Walt . (2011, Maart 22). *Palestinians increasingly back 1-state*. Opgeroepen op September 12, 2011, van The Jeruzalem Post : <http://www.jpost.com/MiddleEast/Article.aspx?id=171559>

Jerusalem Post Gil Hoffman . (2011, Juli 15). *Jerusalem Post: 6 in 10 Palestinians reject 2-state solution, survey finds*. Opgeroepen op September 7, 2011, van JPOST.com: <http://www.jpost.com/DiplomacyAndPolitics/Article.aspx?id=229493>

Jewish Virtual Library. (2011). *The Labor Party*. Opgeroepen op September 2, 2011, van Jewishvirtuallibrary.org: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Politics/labor.html>

Jewish Virtual Library. (sd). *The Haganah*. Opgeroepen op Augustus 20, 2011, van Jewish Virtual Library: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/haganah.html>

Kalman, M. (2010, Maart 11). *The Telegraph Israël Palestine peace talks break down over settlement row*. Opgeroepen op Augustus 26, 2011, van The Telegraph: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/Israël/7419607/Israël-Palestine-peace-talks-break-down-over-settlement-row.html>

Kennislink Joas Wagemakers . (2009, Januari 20). *Het conflict tussen Hamas en Fatah*. Opgeroepen op September 13, 2011, van Kennislink.nl: <http://www.kennislink.nl/publicaties/het-conflict-tussen-fatah-en-hamas>

Klis, H. (2011, Juli 16). *NRC VN moet afzien van veto Palestijnse staat*. Opgeroepen op September 3, 2011, van NRC Handelsblad: <http://www.nrc.nl/nieuws/2011/07/16/vs-moeten-afzien-van-veto-op-palestijnse-staat/>

Klis, H. (2011, Mei 24). *Toespraak Netanyahu Palestijnse staat 'herbevestiging status quo'*. Opgeroepen op September 14, 2011, van NRC.nl: <http://www.nrc.nl/nieuws/2011/05/24/netanyahu-niet-terug-naar-grenzen-1967-jeruzalem-niet-opgedeeld/>

Knesset. (2008). *Partij Gush Emunim*. Opgeroepen op September 16, 2011, van Knesset.gov.il: http://www.knesset.gov.il/lexicon/eng/gush_em_eng.htm

Koelé, T. (2011, Juni 11). 'Europa moet stuwende rol spelen'. *Volkscrant*.

Likud Party. (2011). *National Security*. Opgeroepen op September 9, 2011, van Likud Party website, Benjamin Netanyahu: <http://en.netanyahu.org.il/Themes-of/security/>

- Ludemann, E. (2010, Februari 1). *'Wij kunnen net zo goed koloniseren als Israëliërs'*. Opgeroepen op September 15, 2011, van DePers.nl: <http://www.depers.nl/buitenland/423281/Wij-kunnen-net-zo-goed-koloniseren-als-de-Israëliërs.html>
- Maps of World. (sd). *Palestine Economy and Business*. Opgeroepen op September 2, 2011, van Maps of World.com: <http://www.mapsofworld.com/palestine/economy-and-business/>
- Maps, Timelines, and the Internet: The Quest for Peace in the Middle East. (2011). *Israël-Palestine Water Issues*. Opgeroepen op September 16, 2011, van mapsomething.com: <http://mapsomething.com/demo/waterusage/usage.php>
- Martin Sieperman. (2000, Augustus 2). *Volkskrant Opinie: Arafat staat na Camp David met zijn rug tegen de muur*. Opgeroepen op September 2, 2011, van Volkskrant.nl: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/archief/article/detail/551691/2000/08/02/Arafat-staat-na-Camp-David-met-zijn-rug-tegen-de-muur.dhtml>
- MERIA Barry Rubins. (1999). *Analysis of the Israeli's elections (1999)*. Opgeroepen op September 6, 2011, van Middle East Review of Internal Affairs: <http://meria.idc.ac.il/journal/special/99elections.html#ISRAËL>
- Mideast Web. (2003, Oktober). *Geneva Accord (Beilin-Abd-Rabbo document)*. Opgeroepen op September 4, 2011, van Mideastweb.org: <http://www.mideastweb.org/geneva1.htm>
- Mideast web. (2011). *Arab Alexandria Summit of September 1964*. Opgeroepen op September 5, 2011, van MidEast Web: <http://www.mideastweb.org/arabsummit1964.htm>
- Muller, A. (2009). *Hoe groot mag Israël worden?* Boekencentrum: Zoetermeer.
- Muller, A. (2011, Juli 4). *Tempelberg straks gebedsplaats voor moslims en joden?* Opgeroepen op September 16, 2011, van Alfredmuller.wordpress.com: <http://alfredmuller.wordpress.com/tag/eschatologie/>
- Nasr, S. H. (1998). The Islamic Vision. *The Islamic Quarterly*, 233-242.
- Negotiations Affairs Department PLO. (2011). *Refugees*. Opgeroepen op September 15, 2011, van nad-plo.org: <http://www.nad-plo.org/etemplate.php?id=12&more=1#4>
- Negotiations Affairs Department PLO. (2011). *Settlements*. Opgeroepen op September 8, 2011, van nad-plo.org: <http://www.nad-plo.org/etemplate.php?id=11&more=1#4>
- NOS journaal. (2008, September 18). *NOS Kadima kiest Livni als partijleider*. Opgeroepen op September 3, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/7350-kadima-kiest-livni-als-partijleider.html>
- NOS journaal. (2008, Oktober 26). *NOS Israël krijgt vervroegde verkiezingen*. Opgeroepen op September 3, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/11750-Israël-krijgt-vervroegde-verkiezingen.html>
- NOS journaal. (2008, November 20). *NOS Joodse kolonisten blijven in Hebron*. Opgeroepen op September 3, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/13627-joodse-kolonisten-blijven-in-hebron.html>
- NOS journaal. (2009, Januari 29). *NOS Opnieuw raketten afgevuurd op Israël*. Opgeroepen op Augustus 27, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/18800-opnieuw-raketten-afgevuurd-op-Israël.html>
- NOS journaal. (2009, Maart 24). *NOS Israël heeft nieuw kabinet*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/23290-Israël-heeft-een-nieuw-kabinet.html>

NOS journaal. (2009, April 1). *NOS Israëlische regering: geen aparte staten*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/23968-Israëlische-regering-geen-aparte-staten.html>

NOS journaal. (2009, November 25). *NOS Israël stopt tijdelijk bouw nederzettingen*. Opgeroepen op Augustus 23, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/99692-Israël-stopt-tijdelijk-bouw-nederzettingen.html>

NOS journaal. (2010, Maart 23). *NOS 'Israël zal altijd blijven bouwen in Oost-Jeruzalem'*. Opgeroepen op September 11, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/145745-Israël-zal-altijd-blijven-bouwen-in-oostjeruzalem.html>

NOS journaal. (2010, December 8). *NOS Crisis bij vredesbesprekingen*. Opgeroepen op Augustus 27, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/203781-crisis-bij-vredesbesprekingen.html>

NOS journaal. (2011, April 27). *NOS Principeakkoord tussen Fatah en Hamas*. Opgeroepen op April 28, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/236087-principeakkoord-tussen-fatah-en-hamas.html>

NOS journaal. (2011, Mei 24). *NOS Nethanyahu bereid tot pijnlijke concessies*. Opgeroepen op Mei 25, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/243089-netanyahu-bereid-tot-pijnlijke-concessies.html>

NOS journaal. (2011, Augustus 16). *NOS Knesset debatteert over demonstraties*. Opgeroepen op Augustus 17, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/264933-knesset-debatteert-over-demonstraties.html>

NOS op 3. (2011, Juli 26). *NOS op 3: Protest Israël wordt voorlopig geen Arabische lente*. Opgeroepen op September 6, 2011, van NOS op 3: <http://nos.nl/op3/artikel/259276-protest-Israël-wordt-voorlopig-geen-arabische-lente.html>

NOS radio. (2009, Februari 10). *NOS Vijf vragen over de Israëlische verkiezingen*. Opgeroepen op September 3, 2011, van NOS: <http://nos.nl/audio/19747-vijf-vragen-over-de-Israëlische-verkiezingen.html>

NOS Radio. (2011, Juli 18). *NOS Tenten in centrum Tel Aviv tegen hoge huurprijzen*. Opgeroepen op Juli 19, 2011, van NOS: <http://nos.nl/audio/257021-tenten-in-centrum-tel-aviv-tegen-hoge-huurprijzen.html>

NOS redactie. (2000). NOS Jaaroverzicht 2000 Tijdcode: 30:35 - 38:20 Over Camp David en 2e intifada.

NOS redactie. (2005, Januari 10). *NOS Abbas wint presidentsverkiezingen*. Opgeroepen op September 2, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/120875-stemmen-voor-broodje-shoarma.html>

NOS redactie. (2005, Mei 9). *NOS Fatah wint verkiezingen*. Opgeroepen op September 1, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/50497-fatah-wint-verkiezingen.html>

NOS redactie. (2006, Januari 26). *NOS Hamas claimt overwinning*. Opgeroepen op September 2, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/54263-hamas-claimt-overwinning.html>

NOS redactie. (2006, Februari 2006). *NOS Fatah bereid tot coalitie Hamas*. Opgeroepen op September 2, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/54609-fatah-bereid-tot-coalitie-hamas.html>

NOS redactie. (2006, Juni 13). *NOS De strijd tussen Fatah en Hamas*. Opgeroepen op September 3, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/122513-de-strijd-tussen-fatah-en-hamas.html>

NOS redactie. (2006, December 16). *NOS Gevechten in Gaza na aankondigen verkiezingen*. Opgeroepen op September 3, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/59613-gevechten-in-gaza-na-aankondigen-verkiezingen.html>

NOS redactie. (2006, December 17). *NOS Bestand tussen Fatah en Hamas*. Opgeroepen op September 3, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/59629-bestand-tussen-fatah-en-hamas.html>

NOS redactie. (2007, Januari 29). *NOS Wapenstilstand Hamas en Fatah*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/60353-wapenstilstand-hamas-en-fatah.html>

NOS redactie. (2007, Maart 17). *NOS Palestijnen akkoord met coalitieregering*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/61192-palestijnen-akkoord-met-coalitieregering.html>

NOS redactie. (2007, Mei 14). *NOS Geweldsgolf Gaza houdt aan*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/62180-geweldsgolf-gaza-houdt-aan.html>

NOS redactie. (2007, Juni 12). *NOS Hamas verovert hoofdkwartier Fatah*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/62672-hamas-verovert-hoofdkwartier-fatah.html>

NOS redactie. (2007, Juni 16). *NOS Fatah verjaagt Hamas van Westoever*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/62753-fatah-verjaagt-hamas-van-westoever.html>

NOS redactie. (2008, Januari 14). *NOS Vredesoverleg in Jeruzalem begonnen*. Opgeroepen op Augustus 27, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/66827-vredesoverleg-in-jeruzalem-begonnen.html>

NOS redactie. (2008, Maart 24). *NOS Geen onderhandelingen Fatah en Hamas*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/69309-geen-onderhandeling-fatah-en-hamas.html>

NOS redactie. (2008, Augustus 1). *NOS Hamas arresteert Fatahleiders*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/75102-hamas-arresteert-fatahleiders.html>

NOS redactie. (2008, November 9). *NOS Middenoostenconferentie in Moskou*. Opgeroepen op Augustus 25, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/79620-middenoostenconferentie-in-moskou.html>

NOS redactie. (2008, December 30). *NOS Fatah versus Hamas, hoe zit dat?* Opgeroepen op Mei 22, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/122966-fatah-versus-hamas-hoe-zit-dat.html>

NOS redactie. (2009, Februari 19). *NOS Belangrijke steun voor Netanyahu*. Opgeroepen op September 3, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/83548-belangrijke-steun-voor-netanyahu.html>

NOS redactie. (2009, Maart 7). *NOS Palestijnse premier treedt af*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/83950-palestijnse-premier-treedt-af.html>

NOS redactie. (2009, Maart 31). *NOS Netanyahu wil vrede met Arabieren*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/84702-netanyahu-wil-vrede-met-arabieren.html>

NOS redactie. (2010, Maart 8). *NOS Israël bouwt weer in bezet gebied*. Opgeroepen op September 8, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/142430-israël-bouwt-weer-in-bezet-gebied.html>

NOS redactie. (2009, Mei 31). *NOS Israël past omstreden Naqba wetsvoorstel aan*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/88715-israël-past-omstreden-naqbawetsvoorstel-aan.html>

NOS redactie. (2009, Augustus 8). *NOS Verdeeld Fatah stelt stemming uit*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/92718-verdeeld-fatah-stelt-stemming-uit.html>

NOS redactie. (2009, September 18). *NOS Missie Mitchell blijft zonder resultaat*. Opgeroepen op Augustus 25, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/94977-missie-mitchell-blijft-zonder-resultaat.html>

NOS redactie. (2009, November 25). *NOS Israël schort bouw Westoever op*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/99691-Israël-schort-bouw-westoever-op.html>

NOS redactie. (2009, December 8). *NOS Minister Israël wil joodse wetten invoeren*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/113510-minister-Israël-wil-joodse-wetten-invoeren.html>

NOS redactie. (2010, Maart 9). *NOS Bouwplannen Israël werpen schaduw over bezoek Biden*. Opgeroepen op September 8, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/142690-bouwplannen-Israël-werpen-schaduw-over-bezoek-biden.html>

NOS redactie. (2010, Juli 5). *NOS Turkije eist excuses van Israël*. Opgeroepen op September 25, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/169734-turkije-eist-excuses-van-israel.html>

NOS redactie. (2010, Augustus 20). *NOS Twintig jaar overleg in het Middenoosten*. Opgeroepen op Juni 1, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/179660-twintig-jaar-overleg-in-het-middenoosten.html>

NOS redactie. (2010, Augustus 20). *NOS Vredesoverleg Middenoosten hervat*. Opgeroepen op Augustus 27, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/179607-vredesoverleg-middenoosten-hervat.html>

NOS redactie. (2010, Augustus 18). *Meer rechten Palestijnen in Libanon*. Opgeroepen op September 13, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/179045-meer-rechten-palestijnen-in-libanon.html>

NOS redactie. (2010, September 2). *NOS 10 jaar vredesbesprekingen Midden-Oosten*. Opgeroepen op Mei 24, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/182327-10-jaar-vredesbesprekingen-middenoosten.html>

NOS redactie. (2010, September 27). *NOS Eind gekomen aan bouwstop Westoever*. Opgeroepen op Mei 25, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/187462-eind-gekomen-aan-bouwstop-westoever.html>

NOS redactie. (2010, Oktober 10). *NOS Kabinet Israël achter omstreden eed*. Opgeroepen op September 5, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/190430-kabinet-Israël-achter-omstreden-eed.html>

NOS redactie. (2010, Oktober 23). *NOS VN gezant "Palestijnse staat is een illusie"*. Opgeroepen op Augustus 27, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/193234-vngezant-palestijnse-staat-is-een-illusie.html>

NOS redactie. (2011, Januari 17). *NOS Ehud Barak stapt uit Arbeidspartij*. Opgeroepen op Januari 18, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/212140-ehud-barak-stapt-uit-arbeidspartij.html>

NOS redactie. (2011, Januari 24). *NOS Hamas kwaad op Palestijnse Autoriteit*. Opgeroepen op September 14, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/213822-hamas-kwaad-op-palestijnse-autoriteit.html>

NOS redactie. (2011, Januari 24). *NOS Palestijnen waren bereid tot meer concessies*. Opgeroepen op Augustus 23, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/213746-palestijnen-waren-bereid-tot-meer-concessies.html>

NOS redactie. (2011, Maart 8). *NOS Israël bouwt weer in bezet gebied*. Opgeroepen op Augustus 27, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/142430-Israël-bouwt-weer-in-bezet-gebied.html>

NOS redactie. (2011, April 28). *NOS Israël wijst Palestijns akkoord af*. Opgeroepen op April 28, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/236131-Israël-wijst-palestijns-akkoord-af.html>

NOS redactie. (2011, Mei 20). *NOS VS en Israël komen niet verder*. Opgeroepen op September 9, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/242083-vs-en-Israël-komen-niet-verder.html>

NOS redactie. (2011, Mei 24). *NOS Netanyahu bereid tot pijnlijke concessies*. Opgeroepen op Augustus 28, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/243035-netanyahu-bereid-tot-pijnlijke-concessies.html>

NOS redactie. (2011, Juni 19). *NOS Topoverleg Fatah en Hamas uitgesteld*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/249546-topoverleg-fatahhamas-uitgesteld.html>

NOS redactie. (2011, Augustus 7). *NOS Comité moet onrust Israël wegnemen*. Opgeroepen op Augustus 8, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/262531-comite-moet-onrust-israël-wegnemen.html>

NOS redactie. (2011, Augustus 7). *NOS Vijf vragen over protesten Israël*. Opgeroepen op Augustus 8, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/262593-vijf-vragen-over-protesten-israël.html>

NOS redactie. (2011, September 2). *NOS Turkije bevriest relatie met Israël*. Opgeroepen op September 3, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/269426-turkije-bevriest-relatie-met-israel.html>

NOS redactie. (2011, September 19). *NOS Netanyahu: poging Abbas is kansloos*. Opgeroepen op September 23, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/273867-netanyahu-poging-abbas-is-kansloos.html>

NOS redactie. (2011, September 21). *NOS 'Palestijnse staat via onderhandelingen'*. Opgeroepen op September 22, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/274816-palestijnse-staat-via-onderhandelingen.html>

NOS redactie. (2011, September 23). *NOS Abbas vraagt VN om erkenning staat*. Opgeroepen op September 23, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/275375-abbas-vraagt-vn-om-erkenning-staat.html>

NOS redactie. (2011, September 23). *NOS Vijf vragen over Palestijns VN-lidmaatschap*. Opgeroepen op September 23, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/275291-vijf-vragen-over-palestijnsvnidmaatschap.html>

NOS redactie. (2011, September 24). *NOS Nieuwe oproep vrede Midden-Oosten*. Opgeroepen op September 24, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/275492-nieuwe-oproep-vrede-middenoosten.html>

NOS redactie. (2011, September 27). *NOS Pijpleiding Egypte-Israël ontploft*. Opgeroepen op September 28, 2011, van NOS: <http://nos.nl/artikel/276265-pijpleiding-egypteisrael-ontploft.html>

NOS Sander van Hoorn. (2009, Februari 27). *NOS Radio: Kadima niet in regering Israël*. Opgeroepen op September 4, 2011, van NOS: <http://nos.nl/audio/21200-kadima-niet-in-regering-israël.html>

NOS Sander van Hoorn. (2010, Maart 18). *NOS Radio Sander van Hoorn over raketaanval op Israël*. Opgeroepen op September 2, 2011, van NOS: <http://nos.nl/audio/144675-sander-van-hoorn-over-raketanval-op-israël.html>

NOS Sander van Hoorn. (2010, Juni 26). *NOS Radio: 'Israël sterk uit economische crisis'*. Opgeroepen op September 5, 2011, van NOS: <http://nos.nl/audio/174310-israël-sterk-uit-economische-crisis.html>

NOS Sander van Hoorn. (2011, Januari 17). *NOS TV: Correspondent Sander van Hoorn over Ehud Barak*. Opgeroepen op Januari 18, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/212181-correspondent-sander-van-hoorn-over-ehud-barak.html>

NOS Sander van Hoorn. (2011, Mei 4). *NOS S. van Hoorn over akkoord Fatah en Hamas*. Opgeroepen op Mei 5, 2011, van NOS: <http://nos.nl/video/237958-sander-van-hoorn-over-akkoord-fatah-en-hamas.html>

NOVA. (2004, Juli 4). *Gerechtshof noemt bouw muur illegaal*. Opgeroepen op September 9, 2011, van novatv.nl: <http://www.novatv.nl/page/detail/nieuws/6824/Gerechtshof+noemt+bouw+muur+illegaal>

NRC redactie. (2000, Juli 20). *NRC Top Camp David mislukt en herleeft*. Opgeroepen op September 1, 2011, van NRC Handelsblad: <http://retro.nrc.nl/W2/Nieuws/2000/07/20/Vp/01.html>

NRC redactie. (2006, Januari 27). *Israël weigert elk overleg met Hamas*. *NRC Handelsblad*.

- NRC redactie. (2006, November 30). *Abdullahs boodschap*. Opgeroepen op September 12, 2011, van NRC.nl: <http://vorige.nrc.nl/dossiers/middenoosten/article1737599.ece%20%0d44>
- NRC Hans Klis. (2011, Mei 23). *EU wil hervatting vredesproces Midden-Oosten*. Opgeroepen op September 13, 2011, van NRC.nl: https://www.nrc.nl/nieuws/2011/05/23/eu-wil-hervatting-vredesproces-midden-oosten/?show_feedback_form=1
- NRC Pim van den Dool. (2011, Augustus 26). *Ahmadinejad: oprichting Palestina opmaat voor vernietigen Israël*. Opgeroepen op September 12, 2011, van NRC.nl: <http://www.nrc.nl/nieuws/2011/08/26/ahmadinejad-oprichting-palestina-opmaat-voor-vernietigen-Israël/>
- NRC.next. (2011, Augustus 2). Rechter dwingt Israël tot ontruimen nederzetting (Migron). *NRC.next*.
- NRC.next. (2011, Augustus 7). Israël: massale betoging tegen hoge woonlasten. *NRC.next*.
- NRC.next. (2011, Augustus 11). Israël bouwt 4.300 huizen in Oost-Jeruzalem. *NRC.next*.
- NRC.next (2011, Augustus 11). Israël bouwt 4.300 huizen in O-Jeruzalem . *NRC.next*.
- NRC.next. (2011, Augustus 23). Israël en Hamas eens over staakt-het-vuren. *NRC.next*.
- NU redactie. (2011, Januari 25). *'Abbas deed historische concessies Jeruzalem'*. Opgeroepen op September 15, 2011, van NU.nl: <http://www.nu.nl/buitenland/2429718/abbas-deed-historische-concessie-jeruzalem.html>
- Official Hagana website. (sd). *Official Hagana website*. Opgeroepen op September 1, 2011, van Hagana.co.il: http://www.hagana.co.il/show_item.asp?itemId=54&levelId=60321&itemType=0
- One Voice. (2011). Opgeroepen op September 8, 2011, van Onevoicemoment.org: <http://www.onevoicemovement.org>
- Oordt, R. v. (1997). *Het Midden-Oosten*. Amsterdam: Instituut voor Publiek en Politiek Middle East Research Associates.
- Palestine Facts. (sd). *Palestine Facts: Details of the Oslo Accords*. Opgeroepen op Augustus 22, 2011, van Palestine Facts: http://www.palestinefacts.org/pf_1991to_now_oslo_accords.php
- Palestine rememberd . (2001, Augustus 2). *Why did Arafat reject Barak's 'generous' offer at Camp David (Palestinian point of view)*. Opgeroepen op September 1, 2011, van Palestinerememberd.com: <http://www.palestineremembered.com/Acre/Palestine-Remembered/Story416.html>
- PLO. (2011). *The Palestinian national charter*. Opgeroepen op September 6, 2011, van MidEast web: <http://www.mideastweb.org/plocha.htm>
- Ploeg, P. v. (2011, Januari 24). *Uitlekken 'Palestine Papers' zet alle partijen in het hemd*. Opgeroepen op September 14, 2011, van NRC Handelsblad: <http://www.nrc.nl/nieuws/2011/01/24/uitlekken-palestine-papers-zet-alle-partijen-in-het-hemd/>
- Polak, I. (2000, Maart 15). *De waarde van water*. Opgeroepen op September 16, 2011, van Trouw.nl: <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/2513300/2000/03/15/De-waarde-van-water.dhtml>

- Polak, I. (2005, November 15). *Joodse kolonisten bouwen snel Jeruzalem vol*. Opgeroepen op September 15, 2011, van Trouw: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/nieuws/archief/article/detail/1715693/2005/11/15/Joodse-kolonisten-bouwen-snel-Jeruzalem-vol.dhtml>
- Polak, I. (2005, December 28). Sjarons plan met een staat voor de Palestijnen; Grenzen Israël . *Trouw*.
- Polak, I. (2006, Januari 27). *Trouw: Hamas wint verkiezingen*. Opgeroepen op September 3, 2011, van Trouw: <http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/nieuws/archief/article/detail/1698907/2006/01/27/Hamas-wint-verkiezingen.dhtml>
- Polak, I. (2007, Januari 11). 'Fatah en Hamas laten gewoon de hele zaak ontploffen'. *Trouw*.
- Polak, I. (2007, Juni 15). 'Boycot Hamas werkte averechts'; Palestijnse burgeroorlog, Machtsovername Gaza is teken van verharding Islamieten. *Trouw*.
- Polak, I. (2008, December 29). Roes in Israël, wanhoop in Gaza. *Trouw*.
- Presseurope. (2011, Juni 15). *Brief Ashton maakt weinig indruk op Amerikanen*. Opgeroepen op September 14, 2011, van presseurope.eu: <http://www.presseurop.eu/nl/content/news-brief/713761-brief-ashton-maakt-weinig-indruk-op-amerikanen>
- PSR - Survey Research Unit. (2011, Juni). *Joint Israël's Palestinian Poll*. Opgeroepen op September 15, 2011, van pcpsr.org: <http://www.pcpsr.org/survey/polls/2011/p40ejoint.html>
- PVV Geert Wilders. (2010). *De agenda van hoop en optimisme (Verkiezingsprogramma PVV)*. Opgeroepen op September 4, 2011, van PVV.nl: http://www.pvv.nl/images/stories/Webversie_VerkiezingsProgrammaPVV.pdf
- Ref. Dagblad redactie. (2011, Juni 17). Peres: Joodse staat in gevaar. *Reformatorisch Dagblad*.
- Ref. Dagblad redactie. (2011, September 23). *Egypte lokte aanslag ambassade Israël uit*. Opgeroepen op September 24, 2011, van *Reformatorisch Dagblad*: http://www.refdag.nl/nieuws/buitenland/egypte_lokte_aanslag_ambassade_israel_uit_1_590583
- REUT Institute. (2011, Januari 4). *REUT: One state threat* . Opgeroepen op September 4, 2011, van The Reut Institute: <http://www.reut-institute.org/en/Publication.aspx?PublicationId=346>
- REUTERS UK. (2009, Januari 5). *REUTERS Timeline Israël-Hamas violence since truce ended*. Opgeroepen op Augustus 21, 2011, van REUTERS UK: <http://uk.reuters.com/article/2009/01/05/uk-palestinians-Israeli-gaza-timeline-idUKTRE50423320090105>
- REUTERS Africa. (2010, Maart 15). *EU's Ashton SAYS Israël's settlement plans hurt peace moves*. Opgeroepen op September 11, 2011, van Af.reuters.com: <http://af.reuters.com/article/egyptNews/idAFLDE62E1M320100315>
- REUTERS Tom Perry. (2011, Juli 28). *Palestinians fear for ancient West Bank water source*. Opgeroepen op September 16, 2011, van Reuters.com: <http://www.reuters.com/article/2011/07/28/us-palestinians-Israeli-cisterns-idUSTRE76R1HY20110728>
- Rubinstein, D. (2010, Februari 23). *Wikileaks Voorbereiding gesprek tussen Dep. Secretary Lew en Abbas/Fayyad*. Opgeroepen op September 05, 2011, van Cablegate: <http://www.cablegatesearch.net/cable.php?id=10JERUSALEM329&q=Israël>

- Rubinstein, D. (2010, Februari 24). *Weergave van gesprek tussen Amerikaanse Consul General Rubinstein en hoofd van Nederzettings organisatie*. Opgeroepen op September 5, 2011, van Wikileaks: <http://www.cablegatesearch.net/cable.php?id=10JERUSALEM342&q=Israël>
- Schlatmann, A. (2000, Juli 20). *Kwestie Jeruzalem moeilijker gemaakt dan ze is*. Opgeroepen op September 15, 2011, van Trouw: <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/2512054/2000/07/20/Kwestie-Jeruzalem-moeilijker-gemaakt-dan-ze-is.dhtml>
- Smith, C. D. (2009). *Palestine and the Arabic-Israeli's conflict*.
- SPIEGEL redactie. (2010, Juli 2). *Interview with Palestinian President Mahmoud Abbas*. Opgeroepen op September 15, 2011, van Spiegel.de: <http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,676374,00.html>
- State of Israël Water Authority. (2009, Maart). *The Issue of Water between Israël and the Palestinians*. Opgeroepen op September 16, 2011, van Water.gov.il: <http://www.water.gov.il/Hebrew/about-reshut-hamaim/The-Authority/FilesWatermanagement/WaterIssuesBetweenIsraëlandthePalestinians.pdf>
- Telegraaf redactie. (2010, December 5). *Wilders: Palestijnen naar Jordanië*. Opgeroepen op September 5, 2011, van De Telegraaf: http://www.telegraaf.nl/binnenland/8414061/___Palestijnen_naar_Jordani___.html
- Telegraaf redactie. (2011, April 29). Israël fel tegen eenheid. *De Telegraaf*.
- The Australian John Lyons. (2011, Mei 25). *We'll keep settlements: Benjamin Netanyahu* . Opgeroepen op September 12, 2011, van The Australian: <http://www.theaustralian.com.au/news/world/well-keep-settlements-benjamin-netanyahu/story-e6frg6so-1226062270152>
- The Guardian. (2011, Januari 24). *The Palestine papers: Abbas admits refugee return 'illogical'*. Opgeroepen op September 15, 2011, van theguardian: <http://www.guardian.co.uk/world/palestine-papers-documents/4507>
- The Independent redactie. (2009, Januari 9). *The Independent Israël forces bisect Gaza and surround biggest city*. Opgeroepen op Augustus 20, 2011, van The Independent : <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/Israëli-forces-bisect-gaza-and-surround-biggest-city-1224897.html>
- The Independent Donald Macintyre. (2009, Mei 29). *The Big Question: What are Israeli's settlements, and why are they coming under pressure?* Opgeroepen op September 8, 2011, van Independent.co.uk: <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/the-big-question-what-are-Israeli-settlements-and-why-are-they-coming-under-pressure-1692515.html>
- The National Committee for the Heads of the Arab Local Authorities in Israël. (2006). *The Future Vision of the Palestinian Arabs in Israël*. Opgeroepen op September 3, 2011, van Reut-institute.org: <http://reut-institute.org/data/uploads/PDFVer/ENG.pdf>
- The New York Times Mark Landler . (2011, Mei 19). *Obama Sees '67 Borders as Starting Point for Peace Deal*. Opgeroepen op September 14, 2011, van Nytimes.com: http://www.nytimes.com/2011/05/20/world/middleeast/20speech.html?_r=2&pagewanted=all

- The Sidney Morning Herald J. Koutsoukis. (2009, Januari 4). *The Sidney Morning Herald Israël'stroops enter Gaza*. Opgeroepen op Augustus 21, 2011, van The Sidney Morning Herald: <http://www.smh.com.au/news/world/Israëli-troops-enter-gaza/2009/01/04/1231003816897.html>
- The Telegraph Alan Philips. (2001, Februari 7). *The Telegraph Israël elects Sharon in poll landslide*. Opgeroepen op Augustus 28, 2011, van The Telegraph: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/Israël/1321543/Israël-elects-Sharon-in-poll-landslide.html>
- The Washington Institute Ehud Yaari. (2010, September 15). *Hamas and the Peace Process: New Talks Highlight Internal Tensions*. Opgeroepen op September 14, 2011, van The Washington Institute for Near East Policy: <http://www.washingtoninstitute.org/templateC05.php?CID=3250>
- Trouw redactie. (1997, Mei 24). *Egypte eist bouwstop Israël voor hervatting vredesproces*. Opgeroepen op September 15, 2011, van Trouw: 5. <http://www.trouw.nl/tr/nl/5009/Archief/archief/article/detail/2744862/1997/05/24/Egypte-eist-bouwstop-Israël-voor-hervatting-vredesproces.dhtml>
- Uni, A. (2007, November 27). *Haaretz Israël and PA agree to strive for deal by end of 2008*. Opgeroepen op Augustus 26, 2011, van Haaretz.com: <http://www.haaretz.com/news/Israël-pa-agree-to-strive-for-deal-by-end-of-2008-1.234086>
- Valk, G. (2011, Mei 20). Staat Palestina raakt uit zicht. *NRC-Handesblad*.
- VN. (2011). VN. Opgehaald van <http://www.un.org/en/>
- VN Algemene Vergadering. (1948, December). *Resolutie 194*. Opgeroepen op September 15, 2011, van domino.un.org: <http://domino.un.org/unispal.nsf/0/c758572b78d1cd0085256bcf0077e51a?OpenDocument>
- VN Veiligheidsraad. (1967). *Resolutie 242*. Opgeroepen op September 14, 2011, van daccess-dds-ny.un.org: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/240/94/IMG/NR024094.pdf?OpenElement>
- VN Veiligheidsraad. (1980). *Resolutie 465*. Opgeroepen op September 14, 2011, van domino.un.org: <http://domino.un.org/unispal.nsf/3822b5e39951876a85256b6e0058a478/5aa254a1c8f8b1cb852560e50075d7d5>
- Volkskrant. (1996, Februari 22). *Wijzigen van status Israëlische hoofdstad blijft mogelijkheid Peres wint debat over Jeruzalem*. Opgeroepen op September 10, 2011, van [Volkskrant.nl](http://www.volkskrant.nl): <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/434194/1996/02/22/Wijzigen-van-status-Israëlische-hoofdstad-blijft-mogelijkheid-Peres-wint-debat-over-Jeruzalem.dhtml>
- Volkskrant Henk Müller. (2000, Juli 26). *Top Barak en Arafat loopt vast op Jeruzalem*. Opgeroepen op September 12, 2011, van [Volkskrant.nl](http://www.volkskrant.nl): <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/archief/article/detail/551366/2000/07/26/Top-Barak-en-Arafat-loopt-vast-op-Jeruzalem.dhtml>
- Volkskrant. (2003, April 22). *Volkskrant: Palestijnse premier Abbas praat niet meer met Arafat*. Opgeroepen op September 3, 2011, van [Volkskrant.nl](http://www.volkskrant.nl): <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/article/detail/724846/2003/04/22/Palestijnse-premier-Abbas-praat-niet-meer-met-Arafat.dhtml>

- Volkskrant. (2011, Januari 17). *Volkskrant: Ehud Barak is kritiek zat, richt nieuwe partij op*. Opgeroepen op September 4, 2011, van Volkskrant.nl: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/article/detail/1825200/2011/01/17/Ehud-Barak-is-kritiek-zat-richt-nieuwe-partij-op.dhtml>
- Volkskrant Iric van Doorn en Hugo Arlman. (2011, September 22). *'Palestijnse staat is in ieders belang'*. Opgeroepen op September 25, 2011, van Volkskrant.nl: <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/3184/opinie/article/detail/2923308/2011/09/22/Palestijnse-staat-is-in-ieders-belang.dhtml>
- Vormen vzw. (2011). *RECHT-vaardig, menswaardig: Recht op water*. Opgeroepen op September 16, 2011, van Vormen.org: <http://www.vormen.org/Rechtvaardig/Water.html#Anchor-Het-46919>
- Vrede Ludo de Brabander. (2011, Januari 25). *De 'Palestine Papers'*. Opgeroepen op September 2, 2011, van Vrede.be: <http://www.vrede.be/nieuws/50-Israël-palestina/2065-de-palestine-papers>
- Vrije Encyclopedie voor het conflict Israël - Palestina. (2011). *Jeruzalem*. Opgeroepen op September 15, 2011, van vecip.com: <http://www.vecip.com/default.asp?onderwerp=67>
- Vrije Encyclopedie voor het conflict Israël - Palestina. (2011). *Oplossingen*. Opgeroepen op September 15, 2011, van vecip.com: <http://www.vecip.com/default.asp?titel=Oplossingen&onderwerp=290>
- Vrije Encyclopedie voor het conflict Israël - Palestina. (2011). *Tel Aviv*. Opgeroepen op September 15, 2011, van vecip.com: <http://www.vecip.com/default.asp?onderwerp=45>
- Vrije Encyclopedie voor het conflict Israël-Palestina. (2011). *Religie*. Opgeroepen op September 15, 2011, van Vecip.com: [http://www.vecip.com/default.asp?titel=Samenvatting%20\(2%20minuten\)&onderwerp=1492](http://www.vecip.com/default.asp?titel=Samenvatting%20(2%20minuten)&onderwerp=1492)
- Wereldbank. (1993). *Developing the occupied territories*. Washington, D.C.: Wereldbank.
- Wikipedia. (2000, Juni 15). *Wikipedia Dar al-Islam en dar al-Harab*. Opgeroepen op September 16, 2011, van Wikipedia: http://nl.wikipedia.org/wiki/Dar_al-islam_en_dar_al-harb
- Wikipedia. (2002, November 17). *Wikipedia Joden Verenigde Staten*. Opgeroepen op September 12, 2011, van Wikipedia: http://nl.wikipedia.org/wiki/Joden#Verenigde_Staten
- Wikipedia. (2002, Augustus 22). *Wikipedia Palestinian Refugee*. Opgeroepen op Augustus 29, 2011, van Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Palestinian_refugee
- Wikipedia. (2002, September 29). *Wikipedia Yasser Arafat*. Opgeroepen op Mei 27, 2011, van Wikipedia: http://nl.wikipedia.org/wiki/Yasser_Arafat
- Wikipedia. (2002, Maart 12). *Wikipedia Yitzhak Rabin*. Opgeroepen op Augustus 21, 2011, van Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Yitzhak_Rabin
- Wikipedia. (2003, Mei 20). *Wikipedia Hamas*. Opgeroepen op Mei 23, 2011, van Wikipedia: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Hamas>
- Wikipedia. (2003, Februari 11). *Wikipedia Jom Kipoeroorlog*. Opgeroepen op Augustus 24, 2011, van Wikipedia: http://nl.wikipedia.org/wiki/Jom_Kipoeroorlog
- Wikipedia. (2003, April 25). *Wikipedia Jordan Peace Treaty*. Opgeroepen op Augustus 24, 2011, van Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Israël%E2%80%93Jordan_peace_treaty

- Wikipedia. (2003, Mei 15). *Wikipedia PLO*. Opgeroepen op Augustus 29, 2011, van Wikipedia:
<http://nl.wikipedia.org/wiki/Plo>
- Wikipedia. (2004, April 21). *Wikipedia Arbeidspartij*. Opgeroepen op Mei 24, 2011, van Wikipedia:
<http://nl.wikipedia.org/wiki/Arbeidspartij>
- Wikipedia. (2004, Maart 9). *Wikipedia Fatah*. Opgeroepen op Mei 24, 2011, van Wikipedia:
<http://nl.wikipedia.org/wiki/Fatah>
- Wikipedia. (2004, Oktober 24). *Wikipedia History of Economy of the Palestinian territories*. Opgeroepen op September 3, 2011, van Wikipedia:
http://en.wikipedia.org/wiki/Economy_of_the_Palestinian_territories
- Wikipedia. (2007, November). *Wikipedia Annapolis Conference*. Opgeroepen op Augustus 27, 2011, van Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Annapolis_Conference
- Wikipedia. (2008, Januari 28). *Wikipedia Avigdor Lieberman*. Opgeroepen op Mei 19, 2011, van Wikipedia:
http://nl.wikipedia.org/wiki/Avigdor_Lieberman
- Wikipedia. (2009, April 1). *Wikipedia Het Joodse Huis*. Opgeroepen op September 13, 2011, van Wikipedia:
http://nl.wikipedia.org/wiki/Het_Joodse_Huis
- Wikipedia. (2011, September 17). *Wikipedia Camp David Onderhandelingen*. Opgeroepen op September 4, 2011, van Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/2000_Camp_David_Summit
- Wikipedia. (2011, Juli 27). *Wikipedia Joodse Derde Tempel*. Opgeroepen op September 16, 2011, van Wikipedia:
http://nl.wikipedia.org/wiki/Joodse_tempel#Derde_tempel.3F
- Yale Law School. (2008). *Hamas Covenant* . Opgeroepen op September 2, 2011, van Yale Law School Lillian Goldman Law Library : http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hamas.asp
- Ynet News. (2009, Mei 23). <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3720146,00.html>. Opgeroepen op September 13, 2011, van YnetNews.com: <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3720146,00.html>
- Youtube EnEvighet7 (conservative clip maker). (2009, September 13). *Youtube: Arafat Peace Talks at Camp David (Israëli'spoint of view)*. Opgeroepen op September 1, 2011, van Youtube:
<http://www.youtube.com/watch?v=HcSYUItDdZc>